

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**



**Αναλυτική έκθεση
Οι εξελίξεις στο διεθνή περίγυρο της χώρας
Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2018**

Υπεύθυνος Έδρας:
Ηλίας Κουσκουβέλης
Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων
Κοσμήτορας Σχολής Κ.Α.Ε.Τ.

Μάρτιος 2018

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας περιεχομένων.....	2
Επιστημονική ομάδα	5
Αρκτικόλεξα	6
1. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	7
Εσωτερική πολιτική σκηνή.....	7
1.1. Η Συμμαχία ισλαμιστών και υπερεθνικιστών (Κ.Δ.Α.-Κ.Ε.Δ.).....	7
1.2. Το Συνέδριο του Ρ.Λ.Κ.	10
1.3. Το «Καλό Κόμμα» και ο κίνδυνος αποκλεισμού του από τις εκλογές	11
1.4. Δημοσκοπήσεις περί βουλευτικών εκλογών και η «Συμμαχία Αρχών»	13
1.5. Ελευθερία λόγου και έκφρασης	16
2. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	17
Οικονομική ανάλυση	17
2.1. Σύνοψη.....	17
2.2. Οικονομικές εξελίξεις.....	18
2.3. Η πορεία της Τουρκικής λίρας το 2018.....	22
2.4. Οι αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας για το 2018	24
3. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	27
Εξωτερική πολιτική	27
3.1. Μέση Ανατολή: Επιχείρηση «Κλάδος Ελαιάς» (Αφρίν)	27
3.2. Σχέσεις με Η.Π.Α.	30
3.2.1. Εισβολή στο Αφρίν και απειλή επίθεσης στο Μανμπιτζ	30
3.2.2. Επίσκεψη Τίλερσον στην Άγκυρα	31
3.3. Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Προκλήσεις σε Ύψια και Κυπριακή ΑΟΖ.....	33
3.4. Σχέσεις με Ρωσία	35
3.4.1. Επιχείρηση «Κλάδος Ελαιάς» και Ρωσία	35
3.4.2. Πώληση πυραύλων S-400 στην Τουρκία.....	37
3.5. Βαλκάνια – Π.Γ.Δ.Μ.....	38
4. ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ	40
4.1. Ισραήλ	40
4.1.1. Κατάρριψη ισραηλινού μαχητικού	40
4.1.2. Διαμόρφωση ζώνης ασφαλείας στην νοτιοδυτική Συρία	41
4.2. Αίγυπτος	43
4.2.1. Η Επιχείρηση Σινά 2018.....	43
4.2.2. Η συνεργασία Αιγύπτου-Ισραήλ στην ασφάλεια και στην ενέργεια	44

4.3. Λιβύη	45
5. ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ	48
5.1. Κύπρος: Ενέργεια και τουρκικές προκλήσεις	48
5.2. Κύπρος: Άμυνα	54
5.3. Τριμερείς Συνεργασίες Ελληνικής και Κυπριακής Δημοκρατίας	57
5.4. Κυπριακό	59
5.5. Ψευδοκράτος	60
6. ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΘΕΜΑΤΑ	62
6.1. ΗΠΑ – Ρωσία	62
6.2. ΜΕΝΑ – Ανατολική Μεσόγειος	64
6.3. Ελλάδα - Κύπρος - Τουρκία	66
7. ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	69
7.1. Αλβανία	69
7.1.1. Διαδηλωτές κατέβασαν τουρκική σημαία	69
7.1.2. Συνεργασία κομμάτων αντιπολίτευσης κατά Ράμα	69
7.1.3. Συνάντηση του Αλβανού ΥΠΕΞ με τον Έλληνα ομόλογό του	70
7.1.4. Δηλώσεις Ράμα για τις ελληνοαλβανικές σχέσεις	70
7.1.5. Ομιλία Ράμα στο Κοσσυφοπέδιο και αντιδράσεις	70
7.1.6. «Βέτο» του Μέτα σε διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα	71
7.2. Βουλγαρία: Προεδρία της ΕΕ και τα Δυτικά Βαλκάνια	72
7.3. Κοσσυφοπέδιο	72
7.3.1. Απόπειρα κατάργησης του Ειδικού Δικαστηρίου	72
7.3.2. Απαγόρευση φιλοκουρδικής μουσικής εκδήλωσης	73
7.3.3. Συμφωνία οριοθέτησης συνόρων με Μαυροβούνιο	73
7.4. ΠΓΔΜ	74
7.4.1. Αντιδράσεις κατά της κυβέρνησης για το ζήτημα του ονόματος	74
7.4.2. Νέος νόμο για την Αλβανική γλώσσα και προεδρικό βέτο	75
7.4.3. Επίσκεψη Οσμάνι στην Αθήνα	76
7.4.4. Συνάντηση Ντιμιτρόφ με Κοτζιά	77
7.4.5. Επικύρωση Συνθήκης Καλής Γειτονίας με τη Βουλγαρία	77
7.4.6. Συνάντηση Νίμιτς με διαπραγματευτές Ελλάδας και ΠΓΔΜ	78
7.4.7. ΝΑΤΟ και ένταξη της ΠΓΔΜ	79
7.4.8. Συνάντηση Πρωθυπουργών Ελλάδας-ΠΓΔΜ στο Νταβός	79
7.4.9. Δηλώσεις Αχμέτι για το ονοματολογικό και τον Πρόεδρο Ιβανόφ	80
7.4.10. Δηλώσεις του Έλληνα ΥΠΕΞ για τις διαπραγματεύσεις	80
7.4.11. Οι «κόκκινες γραμμές» της ΠΓΔΜ	81
7.4.12. Δηλώσεις για τον ειδικό απεσταλμένο του ΟΗΕ	82
7.4.13. Απόφαση για μετονομασία αεροδρομίου και εθνικής οδού	83

7.4.14. Αποδοχή «σύνθετης ονομασίας με γεωγραφικό προορισμό»	84
7.4.15. «Σύγκλιση σε τρία από τα επτά σημεία» με την Ελλάδα	85
7.4.16. «Αισιοδοξία» Ζάεφ για την επίτευξη συμφωνίας	85
7.5. Σερβία	87
7.5.1. Προσωρινή αναστολή του διαλόγου Βελιγραδίου-Πρίστινας.....	87
7.5.2. Ενταξιακές προοπτικές της Σερβίας	88
7.6. Δυτικά Βαλκάνια	89
7.6.1. Η νέα στρατηγική της ΕΕ	89
7.6.2. Κριτική αμερικανών Γερουσιαστών στην πολιτική της Ρωσίας.....	90
8. ΘΕΜΑΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ	92
8.1. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα	92
8.2. Οι εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση	94
8.3. Μεταναστευτικό και κράτη μέλη της ΕΕ	96
8.4. Μετανάστευση και Τουρκία	98
8.5. Εκτιμήσεις	98

Επιστημονική ομάδα

1. Ηλίας Κουσκουβέλης, Καθηγητής Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΔΕΣ), Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, υπεύθυνος Έδρας
2. Νικόλαος Ραπτόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΔΕΣ), Πανεπιστήμιο Πειραιά [Τουρκία (πολιτική, οικονομία, Κουρδικό) Μέση Ανατολή, Οικονομία], μέλος συντακτικής ομάδας
3. Φωτεινή Μπέλλου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Ευρωπαϊκά θέματα)
4. Γεώργιος Χρησιδής, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Βαλκάνια)
5. Παναγιώτης Κοντάκος, Επίκουρος Καθηγητής, UCLan-Cyprus (Οικονομικά)
6. Νικόλαος Βασιλειάδης, Λέκτορας, Τμήμα ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Τουρκία, Βαλκάνια, επιμέλεια), μέλος συντακτικής ομάδας
7. Κυριάκος Μικέλης, Λέκτορας, Τμήμα ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (επιμέλεια).
8. Κωνσταντίνος Ζάρρας, Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων, Διδάσκων ΠΔ 407, Τμήμα ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Ιράν, Ιράκ, Ισραήλ, Συρία, Λιβύη)
9. Ρεβέκκα Παιδή, Διδάκτωρ Διεθνών Σχέσεων, Τμήμα ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Μικρά κράτη, Μέση Ανατολή)
10. Στυλιανή Γεράνη, υποψήφια διδάκτωρ Τμήματος ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (ΝΑ Μεσόγειος – Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ)
11. Μιχαήλ Μαθιουλάκης, υποψήφιος διδάκτωρ Τμήματος ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (θέματα ενέργειας)
12. Αναστασία Μπλουκουτζί, υποψήφια διδάκτωρ Τμήματος ΔΕΣ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (θέματα ενέργειας)

Οι απόψεις που εκφράζονται ανήκουν στη συντακτική ομάδα και δεν απηχούν απόψεις του ΓΕΕΘΑ. Η επιστημονική ευθύνη για το σύνολο του κειμένου ανήκει στον υπεύθυνο της Έδρας.

Αρκτικόλεξα

Δ.Κ.	Δημοκρατικό Κόμμα (D.P.)
Δ.Κ.Λ.	Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών (H.D.P.)
Ε.Κ.Κ.	Εργατικό Κόμμα Κουρδιστάν (P.K.K.)
ΕΝ.Κ.Κ.	Ένωση Κουρδικών Κοινοτήτων (K.C.K.)
Κ.Δ.	Κόμμα Δικαιοσύνης (A.P.)
Κ.Δ.Α.	Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (A.K.P.)
Κ.Ε.	Κόμμα Ευτυχίας (S.P.)
Κ.Ε.Δ.	Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (M.H.P.)
Κ.Κ.	Καλό Κόμμα (İ.P.)
Κ.Μ.Ε.	Κόμμα Μεγάλης Ένωσης (B.B.P.)
Κ.Ο.Δ.	Κόμμα Ορθού Δρόμου (D.Y.P.)
Κ.Φ.Ι.Ε.	Κόμμα Φιλίας, Ισότητας και Ειρήνης (D.E.B.)
Ρ.Λ.Κ.	Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (C.H.P.)
Σ.Δ.Δ.	Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις (S.D.F.)
D.H.K.P.-C.	Επαναστατικό Λαϊκό Απελευθερωτικό Κόμμα-Μέτωπο
Ρ.Κ.Κ.	Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν
Ρ.Υ.Δ.	Κόμμα Δημοκρατικής Ένωσης [Συρίας]
Υ.Ρ.Γ.	Μονάδες Προστασίας του [Κουρδικού] Λαού [της Συρίας]

1. ΤΟΥΡΚΙΑ

Εσωτερική πολιτική σκηνή

1.1. Η Συμμαχία ισλαμιστών και υπερεθνικιστών (Κ.Δ.Α.-Κ.Ε.Δ.)

Στις αρχές του έτους αναθερμάνθηκε η συζήτηση περί στενότερης συνεργασίας μεταξύ του κυβερνώντος ισλαμιστικού Κόμματος «Δικαιοσύνη και Ανάπτυξη» και του υπερεθνικιστικού Κόμματος «Εθνικιστική Δράση», το οποίο είναι το μικρότερο κόμμα στις τάξεις της αντιπολίτευσης.

Οι δηλώσεις του Προέδρου του Κ.Ε.Δ. Ντεβλέτ Μπαχτσελί σε συνέντευξη που παραχώρησε στις αρχές Ιανουαρίου υπήρξαν σημαντικές. Μολονότι ο Μπαχτσελί στις δηλώσεις του ανέφερε πως δεν υπήρξε καμία συζήτηση περί συνεργασίας των δύο κομμάτων, οι τοποθετήσεις του σχετικά με τις εκλογές το 2019 ήταν αποκαλυπτικές της διάθεσής του να συμπολιτευτεί. Σχετικά με τις προεδρικές εκλογές, ανέφερε ότι το κόμμα του δεν θα ορίσει υποψήφιο, ενώ στις βουλευτικές δήλωσε ότι το Κ.Ε.Δ. θα συμμετέχει στις εκλογές είτε μόνο είτε σε συνεργασία.¹ Την επιλογή του για το να μην παρουσιαστεί υποψήφιος στις προεδρικές εκλογές την δικαιολόγησε, αφενός, με την συμπόρευση με το Κ.Δ.Α. την περίοδο που προηγήθηκε του δημοψηφίσματος του Απριλίου 2017, και, αφετέρου, με το «πνεύμα του Γενίκαπι», το οποίο επιτεύχθηκε τον Αύγουστο του 2016, όταν όλες οι κοινοβουλευτικές δυνάμεις της χώρας, πλην του φιλοκουρδικού Δ.Κ.Λ., καταδίκασαν την απόπειρα πραξικοπήματος.²

Ο Έρντογαν σε ομιλία του στην Κ.Ο. του Κ.Δ.Α. λίγα εικοσιτετράωρα μετά ανέφερε πως αναγνωρίζει τη σημασία των εν λόγω δηλώσεων και ότι καλεί τον πρόεδρο του Κ.Ε.Δ. σε συνομιλίες. Επίσημως το «πνεύμα του Γενίκαπι» αποτέλεσε το πολιτικό πλαίσιο για την επίτευξη της «Εθνικής Συνεννόησης», όπου τα δύο κόμματα ανέπτυξαν στενότερες σχέσεις και προχώρησαν στη σύσταση της

¹ Βλ. Sözcü, “Bahçeli açıkladı: MHP aday çıkarmayacak”, 8 Ιανουαρίου 2018, <http://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/bahceli-ankarada-basin-toplantisi-duzenliyor-2164498/>.

² Βλ. ό.π..

«Επιτροπής Εθνικής Συνεννόησης», στην οποία συζητήθηκαν οι λεπτομέρειες της συμμαχίας.³ Η Επιτροπή πραγματοποίησε περίπου 10 συναντήσεις και κατέληξε σε συμφωνία την οποία επιβεβαίωσαν οι αρχηγοί των δύο κομμάτων. Ο Έρντογαν ανακοίνωσε την ονομασία του συνασπισμού στα τέλη Φεβρουαρίου ως «Λαϊκή Συμμαχία»,⁴ ενώ τα δύο κόμματα ετοίμασαν και κατέθεσαν σχέδιο νόμου προς ψήφιση, αποτελούμενο από 26 άρθρα, προκειμένου να αρθούν τα νομικά εμπόδια που δυσχέραιναν τον εκλογικό συνασπισμό των κομμάτων. Το νομοσχέδιο ρυθμίζει διαδικαστικά, αλλά και ουσιαστικά θέματα. Επιτρέπει, αφενός, την μέτρηση της εκλογικής επιρροής του μικρότερου εταίρου της συμμαχίας, του Κ.Ε.Δ., και αφετέρου, την χρηματοδότησή του από το κράτος. Τον «Λαϊκό Συνασπισμό» δήλωσε πως στηρίζει και ο ηγέτης του ισλαμο-φασιστικού κόμματος «Μεγάλη Ένωση» (Κ.Μ.Ε.) Μουσταφά Ντεσιτζί, το οποίο είχε αποσπαστεί από το Κ.Ε.Δ. στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και έκτοτε εκπροσωπήθηκε στην Εθνοσυνέλευση σπανίως και μόνο μέσω συμμαχίας.⁵

Η συμμαχία Κ.Δ.Α.-Κ.Ε.Δ. αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας και από εταιρείες δημοσκοπήσης. Σύμφωνα με την έρευνα που διεξήγαγε η *Optimar*, το 54,1 τοις εκατό των ψηφοφόρων στηρίζουν το συνασπισμό της «Εθνικής Συνεννόησης».⁶ Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, το 86,5 τοις εκατό των ψηφοφόρων του Κ.Δ.Α. και το 78,7 τοις εκατό των ψηφοφόρων του Κ.Ε.Δ. υποστηρίζουν τον συνασπισμό αυτό, ενώ το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 25,9 τοις εκατό των ψηφοφόρων του «Καλού Κόμματος» και 3,6 τοις εκατό εκείνων του Ρ.Λ.Κ.. Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι η βάση των κομμάτων στηρίζει σε σημαντικό βαθμό τον συνασπισμό, δίχως όμως να είναι σίγουρο πως δεν θα υπάρξουν διακυμάνσεις στο

³ Βλ. *Daily Sabah*, “MHP to embrace entire society in ‘National Agreement’ alliance”, 14 Ιανουαρίου 2018, <https://www.dailysabah.com/politics/2018/01/15/mhp-to-embrace-entire-society-in-national-agreement-alliance>.

⁴ Βλ. *Sözcü*, “Cumhurbaşkanı Erdoğan AKP-MHP ittifakının ismini açıkladı: Cumhuriyet ittifakı”, 20 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/akp-grup-toplantisi-43-2234166/>.

⁵ Βλ. *Takvim*, “BBP, Cumhuriyet İttifakı’nda yer alacağını açıkladı”, 22 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.takvim.com.tr/webtv/video-haber/video/bbp-cumhuriyet-ittifakinda-yer-alacagini-acikladi>.

⁶ Βλ. *Sputnik*, “Türkiye’nin yüzde 54’ü AK Parti-MHP ittifakını destekliyor”, 20 Φεβρουαρίου 2018, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201802201032327083-turkiye-ak-parti-mhp-chp-ittifak-milli-mutabakat-secim-chp-iyi-parti-arastirma-oran-siyaset-gorus/>.

μέλλον. Εκτιμάται ότι η συμμαχία αυτή θα προκαλέσει αντιδράσεις στη βάση των κομμάτων κυρίως στην Ανατολική και Νοτιοανατολική Μικρά Ασία, όπου υπάρχει σημαντική πόλωση μεταξύ Κούρδων και Τούρκων ψηφοφόρων. Σε κάθε περίπτωση ένα ποσοστό των ψηφοφόρων των δύο κομμάτων (Κ.Δ.Α. και Κ.Ε.Δ.) φαίνεται να διαφωνεί με την σύμπραξη.

Σύμφωνα με άλλη δημοσκοπήση που πραγματοποιήθηκε από την εταιρία δημοσκοπήσεων *ΜΑΚ* στα τέλη Φεβρουαρίου, ο συνασπισμός Κ.Δ.Α.-Κ.Ε.Δ. ενδέχεται να μην κατορθώσει να συγκεντρώσει το ποσοστό 50+1 τοις εκατό στις προεδρικές εκλογές του 2019.⁷ Σύμφωνα με τον Διευθύνοντα Σύμβουλο της εταιρείας *ΜΑΚ*, «η ηγεσία του Κ.Δ.Α. δεν θα πρέπει να αναμένει θεαματική αύξηση των ποσοστών της μετά την επιχείρηση στο Αφρίν. Δεν υπάρχει κάτι τέτοιο. Αυτή τη στιγμή το ποσοστό τους είναι στο 40,5 τοις εκατό».⁸ Σύμφωνα με τον ίδιο, το Κ.Ε.Δ. παραμένει στο 7 τοις εκατό, ενώ το νέο ακροδεξιό κόμμα «Καλό Κόμμα» αγγίζει το 6 τοις εκατό. Το φιλοκουρδικό Δ.Κ.Λ. κυμαίνεται κοντά στο 8 τοις εκατό⁹.

Το μόνο βέβαιο είναι ότι η εκλογική δύναμη του κυβερνώντος κόμματος έχει υποχωρήσει και ότι η ηγεσία του επιχειρεί να ενισχύσει τη θέση της συνάπτοντας εκλογικούς συνασπισμούς. Σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις παραμένει το κατώφλι του 10 τοις εκατό στις εκλογικές αναμετρήσεις, πράγμα που σημαίνει ότι ο αδύναμος εταίρος του συνασπισμού θα εκπροσωπηθεί στην επόμενη εθνοσυνέλευση ανεξαρτήτως αν θα περάσει το εν λόγω κατώφλι. Επιπλέον, στην περίπτωση εκείνη που τα μικρότερα κόμματα της αντιπολίτευσης αποτύχουν να περάσουν το κατώφλι, όπως το «Καλό Κόμμα» της Άκσενερ ή το φιλοκουρδικό Δ.Κ.Λ., θα ευνοηθεί ακόμη περισσότερο ο συνασπισμός Κ.Δ.Α.-Κ.Ε.Δ..

⁷ Βλ. *Aydinlik*, “AKP-MHP ittifaki 50+1 etmiyor”, 23 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.aydinlik.com.tr/akp-mhp-ittifaki-50-1-etmiyor-politika-subat-2018-1>.

⁸ Βλ. *ό.π.*.

⁹ Βλ. *ό.π.*.

1.2. Το Συνέδριο του Ρ.Λ.Κ.

Στις αρχές Φεβρουαρίου έλαβε χώρα το 36^ο τακτικό Συνέδριο του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος (Ρ.Λ.Κ.), το οποίο όρισε τη νέα ηγεσία του κόμματος. Την πρόθεσή τους να διεκδικήσουν την ηγεσία εξέφρασαν αρχικά 5 στελέχη του κόμματος. Ωστόσο, δύο μόνο πέτυχαν να συγκεντρώσουν τον απαραίτητο αριθμό υπογραφών για να καταθέσουν και επισήμως την υποψηφιότητά τους. Βασικός αντίπαλος του Κεμάλ Κιλιτοντάρογλου για τη θέση του προέδρου του Ρ.Λ.Κ. ήταν ο Μουαρέμ Ιντζέ, βουλευτής του νομού Γιάλοβα. Το αποτέλεσμα της εκλογικής διαδικασίας ανέδειξε νικητή τον Κ. Κιλιτοντάρογλου με 790 ψήφους (63,9%), ο οποίος ανανέωσε τη θητεία του για μια ακόμη φορά, ενώ ο Ιντζέ συγκέντρωσε μόλις 447 ψήφους (36,1%).¹⁰

Οι εργασίες του συνεδρίου έλαβαν χώρα σε μια ατμόσφαιρα φορτισμένη από την στρατιωτική επιχείρηση που διεξήγαγαν οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις στο Αφρίν της Συρίας. Κατά την ομιλία του, ο εν ενεργεία πρόεδρος του κόμματος Κιλιτοντάρογλου επεσήμανε ότι όταν ανέλαβε το Κ.Δ.Α. την εξουσία το 2002, το βασικό πρόβλημα της Τουρκίας ήταν το Κουρδικό. Με αναφορές στην επιχείρηση στο Αφρίν, προσπάθησε, αφενός, να απευθυνθεί στην εθνικιστική πτέρυγα των συνέδρων και των τούρκων ψηφοφόρων και, αφετέρου, να οικειοποιηθεί την δράση του «κεμαλικού στρατού». ¹¹ Πέραν του προβλήματος αυτού, διέκρινε άλλα 4 σημαντικά ζητήματα στα οποία η κυβερνητική πολιτική υστερεί: την δημοκρατία, την παιδεία, την οικονομία και την εξωτερική πολιτική.

Ο Κιλιτοντάρογλου αναφέρθηκε στην συριακή πολιτική της κυβέρνησης του Κ.Δ.Α. και την κάλεσε να αποκαταστήσει τις σχέσεις της με την Δαμασκό, μιας και η Άγκυρα είναι υπέρ της εδαφικής ακεραιότητας της Συρίας, προκειμένου να εξευρεθεί λύση στο Κουρδικό.¹² Ειδική μνεία έκανε ο Κιλιτοντάρογλου στη Συνθήκη της Λωζάννης, λέγοντας ότι αυτή είναι η «βεβαίωση της τιμής» ή «η απόδειξη του κτηματολογίου» της χώρας. Πρόσθεσε ότι η κυβέρνηση δεν πρέπει

¹⁰ Βλ. *Milliyet*, “Kemal Kılıçdaroğlu yeniden CHP Genel Başkanı seçildi”, 3 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.milliyet.com.tr/chp-36-olagan-kurultayi--siyaset-2603112/>.

¹¹ Βλ. *Cumhuriyet*, “CHP Genel Başkanını seçti: 2019’a Kılıçdaroğlu’yla”, 3 Φεβρουαρίου 2018, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/918831/CHP_genel_baskanini_secti_2019_a_Kilicdaroglu_yla.html.

¹² Βλ. *ό.π.*.

να επιτρέψει σε κανέναν να θέσει θέμα «Λωζάννης». Αναφέρθηκε επίσης στην έλλειψη δικαιοσύνης στη χώρα, υπενθυμίζοντας την «πορεία για την δικαιοσύνη» που έκανε το περασμένο καλοκαίρι από την Άγκυρα προς την Κωνσταντινούπολη.

Ο Ιντζέ ήταν επικριτικός απέναντι στις αυταρχικές πρακτικές της κυβέρνησης και την επιστράτευση της δικαστικής εξουσίας. Επέκρινε επίσης την πολιτική του Κιλιτοντάρογλου για μια σειρά από θέματα, όπως οι εκλογικές του αποτυχίες, η άρση ασυλίας βουλευτών, η υποψηφιότητα για την Προεδρία και το Κουρδικό, προσπαθώντας να εμφανίσει ένα αμερόληπτο πρόσωπο και μια δίκαιη στάση απέναντι σε κρίσιμα ζητήματα που αφορούν το κράτος και την κοινωνία. Ήταν ιδιαίτερα καυστικός για όσα του καταλόγισε ο εν ενεργεία πρόεδρος κατά τη διαδικασία συγκέντρωσης των απαραίτητων υπογραφών (127) για την κατάθεση της υποψηφιότητας - ορισμένοι σύνεδροι (49) υπέγραψαν δύο φορές υπέρ αυτού. Σημείωσε ακόμη ότι η κυβέρνηση είναι «ευχαριστημένη» με το Ρ.Λ.Κ., καθώς δεν αντιδρά, όταν η ίδια έχει συνασπιστεί με ένα (Κ.Ε.Δ.) εκ των κομμάτων της αντιπολίτευσης και έχει φυλακίσει τα μέλη ενός άλλου (Δ.Κ.Λ.).

Η επανεκλογή του Κιλιτοντάρογλου στην προεδρία του Ρ.Λ.Κ. δεν προοιωνίζει αλλαγές, αλλά συνέχεια τόσο των πολιτικών που ακολούθησε, όσο και των εκλογικών αποτελεσμάτων που σημείωσε η αξιωματική αντιπολίτευση της χώρας. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει υψηλή πιθανότητα η πολιτική επιρροή του Ρ.Λ.Κ. να συρρικνωθεί ακόμη περισσότερο και να αρχίσει να δέχεται πιέσεις από την ισλαμική κυβέρνηση και τους υπερ-εθνικιστές συμμάχους τους.

1.3. Το «Καλό Κόμμα» και ο κίνδυνος αποκλεισμού του από τις εκλογές

Το νεοϊδρυθέν «Καλό Κόμμα» της Μεράλ Άκσενερ φαίνεται να αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα συμμετοχής στις επερχόμενες τριπλές εκλογές του 2019. Σύμφωνα με ανακοίνωση που εξέδωσε το Ανώτατο Εκλογικό Συμβούλιο στα μέσα Ιανουαρίου 2018,¹³ το «Καλό Κόμμα» δεν εμφανίζεται στη λίστα των κομμάτων

¹³ Βλ. *Yüksek Seçim Kurulu*, 'Seçmen kütüğü verilebilecek olan ve seçime katılma yeterliliği bulunan siyasi partilerin tespitine ilişkin Yüksek Seçim Kurulunun 2018/37 sayılı kararı', 19 Ιανουαρίου 2018, <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/6025/2018-37.pdf>.

εκείνων που πληρούν τις προϋποθέσεις συμμετοχής στις εκλογικές διαδικασίες, όπως προβλέπεται από τη νομοθεσία. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία τα πολιτικά κόμματα που επιθυμούν να συμμετέχουν στις εκλογές, οφείλουν να έχουν οργανωθεί σε τουλάχιστον 41 νομούς και να έχουν πραγματοποιήσει το Εθνικό Συνέδριό τους, κριτήρια που δεν πληρούσε το κόμμα έως και ένα εξάμηνο πριν την 1^η Ιανουαρίου του 2018, καθώς ιδρύθηκε στα τέλη Οκτωβρίου του 2017.

Η Μεράλ Άκσενερ και το κόμμα τοποθετήθηκαν υπογραμμίζοντας ότι η ανακοίνωση αφορούσε αξιολόγηση του Συμβουλίου για τη δυνατότητα συμμετοχής των κομμάτων τη συγκεκριμένη στιγμή και ότι το «Καλό Κόμμα» θα συμπεριληφθεί στη λίστα προσεχώς, όταν θα συμπληρωθεί εξάμηνο από την ίδρυσή του.¹⁴ Ας σημειωθεί ότι είχε προηγηθεί παρόμοια ανακοίνωση του Συμβουλίου στις αρχές Ιανουαρίου με την οποία η εν λόγω αρχή απόρριπτε αίτημα του κόμματος για πρόσβαση στους εκλογικούς καταλόγους.¹⁵ Η Άκσενερ επέλεξε να αναδείξει το ζήτημα αυτό στις περιοδείες της,¹⁶ προκειμένου να αυξήσει τη συσπείρωση των οπαδών της, στέλνοντας ένα μήνυμα αποφασιστικότητας στο κυβερνών κόμμα.

Εκτιμάται ότι το κόμμα της Άκσενερ θα αντιμετωπίσει σωρεία γραφειοκρατικών και νομικών εμποδίων από το καθεστώς το προσεχές διάστημα, δεδομένου ότι μπορεί να γίνει αιτία να στερήσει ψηφοφόρους από την «Λαϊκή Συμμαχία». Ας μην λησμονούμε ότι ο μικρότερος εταίρος της συμμαχίας, δηλαδή το Κ.Ε.Δ., συγγενεύει ιδεολογικά με το «Καλό Κόμμα» και αναμένεται μετακίνηση ψηφοφόρων του πρώτου προς το δεύτερο.

¹⁴ Βλ. *Cumhuriyet*, “YSK seçime katılabilecek 9 partiyi açıkladı... İYİ Parti'den açıklama”, 20 Ιανουαρίου 2018, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/909022/YSK_secime_katilabilecek_9_partiyi_acikladi..._iYi_Parti_den_aciklama.html.

¹⁵ Βλ. *Hürriyet*, “YSK'nın İyi Parti kararına, Akşener'den sert tepki: Aklından bile geçirme”, 4 Ιανουαρίου 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/ysknin-iyi-parti-kararina-aksenerden-sert-tepki-aklindan-bile-gecirme-40699036>.

¹⁶ Βλ. *Cumhuriyet*, “Akşener'den Erdoğan'a: yüreğin yetiyorsa seçime sokma da göreyim”, 2 Φεβρουαρίου 2018, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/918675/Aksener_den_Erdogan_a_Yuregin_yeti_yorsa_secime_sokma_da_goreyim.html.

1.4. Δημοσκοπήσεις περί βουλευτικών εκλογών και η «Συμμαχία Αρχών»

Μια σειρά από δημοσκοπήσεις για την πρόθεση ψήφου της τουρκικής κοινής γνώμης στις βουλευτικές εκλογές του 2019 έλαβαν χώρα από τις αρχές του νέου έτους. Τα αποτελέσματα των σημαντικότερων δημοσκοπήσεων απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Δημοσκοπήσεις	Πολιτικά Κόμματα				
	Κ.Δ.Α.	Ρ.Λ.Κ.	Δ.Κ.Λ.	Κ.Κ.	Κ.Ε.Δ.
ORC – 28/2/18 ¹⁷	48,2%	24,6%	7,9%	5,7%	11,2%
Piar – 20/2/18 ¹⁸	40,2%	25,5%	12%	13,3%	7,3%
MAK – 18/2/18 ¹⁹	40,5%	22%	8%	6%	7%
Gezici – 20/1/18 ²⁰	42%	20,1%	8,73%	20,2%	7,29%
ORC – 16/1/18 ²¹	47,2%	25,9%	8,5%	5,5%	10,8%
SONAR – 15/1/18 ²²	40,10%	25,31%	10,79%	14,22%	7,09%

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων, κατά μέσο όρο, το ποσοστό του κυβερνώντος κόμματος φαίνεται να έχει σημειώσει μείωση σε σχέση με τις τελευταίες εκλογές, με αποτέλεσμα να δυσκολεύεται να συγκεντρώσει το απαραίτητο ποσοστό προκειμένου να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση. Το

¹⁷ Βλ. *Medya Rehberi*, “ORC’nin Şubat 2018 siyasi gündem araştırması”, 2 Μαρτίου 2018, <https://medyarehberi.org/orcnin-subat-2018-siyasi-gundem-arastirmasi/>.

¹⁸ Βλ. *Yeniçağ Gazetesi*, “PIAR’dan seçim anketi: Hangi Parti ne kadar oy alır?”, 22 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/piardan-secim-anketi-hangi-parti-ne-kadar-oy-alir-184921h.htm>.

¹⁹ Βλ. *Aydınlık, ó.π.*. Βλ. *Cumhuriyet*, “AKP tabanında koalisyon sıkıntısı”, 18 Φεβρουαρίου 2018, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/929293/AKP_tabaninda_koalisyon_sikinti_si.html.

²⁰ Βλ. *Cumhuriyet*, “Murat Yazıcı canlı yayında açıkladı... İşte partilerin son oy oranları”, 20 Ιανουαρίου 2018, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/909013/Murat_Gezici_canli_yayinda_acikladi..._iste_partilerin_son_oy_oranlari.html.

²¹ Βλ. *Milliyet*, “2018’in ilk seçim anketi sonucu çıktı: iki partiye şok”, 16 Ιανουαρίου 2018, <http://www.milliyet.com.tr/2018-in-ilk-secim-anketi-sonucu-siyaset-2592043/>.

²² Βλ. *Sözcü*, “Son anket şoke etti. Sonar’ın araştırmasına göre ikinci tura kalıyor”, 15 Ιανουαρίου 2018, <http://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/sonar-anketinde-sok-sonuc-secim-ikinci-tura-kaliyor-2174926/>.

υπέρ-εθνικιστικό Κ.Ε.Δ., από την άλλη, φαίνεται να αδυνατεί να ξεπεράσει το κατώφλι του 10% και να μένει εκτός Εθνοσυνέλευσης. Συνεπώς, η «Λαϊκή Συμμαχία» (Κ.Δ.Α.-Κ.Ε.Δ.) φαίνεται να εξασφαλίζει, αφενός, στο ισλαμικό κόμμα την παραμονή του στην εξουσία, και αφετέρου, στο υπέρ-εθνικιστικό κόμμα την είσοδό του στην Εθνοσυνέλευση. Ο συνασπισμός αυτός, ωστόσο, αναμένεται να αντιμετωπίσει προβλήματα τόσο εξαιτίας της ανταγωνιστικής ιδεολογίας των δύο κομμάτων όσο και λόγω της διαφορετικής εθνικής σύστασης των ψηφοφόρων του, κυρίως στην ΝΑ Μικρά Ασία.

Όσον αφορά το Ρ.Λ.Κ. τα ποσοστά του παραμένουν στα ίδια επίπεδα με εκείνα των τελευταίων εκλογικών αναμετρήσεων. Το νεοσύστατο «Καλό Κόμμα» φαίνεται να συσπειρώνει ένα σημαντικό αριθμό ψηφοφόρων, ο οποίος είναι κοντά στο όριο – και σε ορισμένες δημοσκοπήσεις το ξεπερνά – για την είσοδό του στην Εθνοσυνέλευση. Τα ποσοστά του φιλοκουρδικού Δ.Κ.Λ., ωστόσο, εμφανίζονται μειωμένα σε σχέση με τις εκλογές του 2015, γεγονός που μπορεί να αποδοθεί στις πιέσεις και διωγμούς που δέχονται οι ψηφοφόροι και τα στελέχη του εν λόγω κόμματος τα τελευταία δύο χρόνια. Δεν ήταν λίγες οι εκκλήσεις για δημιουργία εκλογικής συμμαχίας μεταξύ Ρ.Λ.Κ. και Δ.Κ.Λ., προκειμένου, αφενός, να βελτιωθούν τα ποσοστά του κεμαλικού κόμματος και να εξασφαλιστεί η είσοδος του φιλοκουρδικού κόμματος στην εθνοσυνέλευση, και, αφετέρου, να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις μιας καλύτερης αντιμετώπισης του ισλαμοφασιστικού συνασπισμού που δημιουργήθηκε.

Η πρόταση, ωστόσο, δημιουργίας ενός συνασπισμού που θα βασίζεται στις δημοκρατικές αρχές και θα σέβεται τις ιδεολογικές κατευθύνσεις κομμάτων που συμμετέχουν στο πολιτικό σύστημα ως απάντηση στη «Λαϊκή Συμμαχία» ήρθε από την ηγεσία κόμματος που δεν εκπροσωπείται στην Εθνοσυνέλευση. Πρόκειται για τον Τεμέλ Καραμολλάογλου, πρόεδρος του φιλοισλαμικού Κόμματος «Ευτυχία» (Saadet Partisi), ο οποίος πρότεινε τη δημιουργία μιας «Συμμαχίας Αρχών» ενάντια στην «Λαϊκή Συμμαχία».²³ Σύμφωνα με τουρκικές πηγές, η ηγεσία του

²³ Βλ. *Yeniçağ Gazetesi*, “Karamollaoğlu’ndan ‘İlkeler İttifakı’ açıklaması”, 28 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/karamollaoglundan-ilkeler-ittifaki-aciklamasi-185479h.htm>.

P.Λ.Κ., καθώς και εκείνη του Κ.Κ. της Άκσενερ, έχουν ανταποκριθεί θετικά στο ενδεχόμενο σχηματισμού ενιαίου μετώπου,²⁴ ενώ εκείνη του φιλοκουρδικού Δ.Κ.Λ. δεν φαίνεται να έχει εκφράσει ενδιαφέρον.

Η επιλογή του κυβερνώντος κόμματος να ενισχύσει τη θέση του δημιουργώντας συμμαχία με μικρότερο κόμμα της αντιπολίτευσης ενόψει των εκλογών του 2019 οδήγησε στην άμεση αντίδραση των κομμάτων της αντιπολίτευσης. Έτσι, με τη δημιουργία των συμμαχιών, ενισχύθηκε η πόλωση στο τουρκικό πολιτικό σύστημα. Οι συμμαχίες αυτές, ωστόσο, δεν στηρίζονται – μολονότι εκφράζεται ρητά το αντίθετο – σε ιδεολογικές αρχές, αλλά στα πολιτικά συμφέροντα κάθε παράταξης. Σε αμφότερους τους συνασπισμούς συναντάται εθνικιστικό, ισλαμικό και υπέρ-εθνικιστικό κόμμα. Το πιο ανησυχητικό είναι ότι ο δεύτερος συνασπισμός, ο οποίος θεωρητικά τουλάχιστον δημιουργήθηκε για να αποτελέσει φραγμό στην συγκέντρωση εξουσιών και τον αυταρχισμό του «Μοναδικού Ανδρός», δηλαδή του Έρντογαν, δεν φαίνεται να συμπεριλαμβάνει μέχρι στιγμής το κόμμα εκείνο που από το 2015 και μετά έγινε αποδέκτης των πιέσεων του κυβερνώντος ισλαμικού κόμματος και επιχείρησε να προωθήσει τον εκδημοκρατισμό της χώρας. Έχει κανείς την αίσθηση ότι η πρωτοβουλία σύστασης της «Συμμαχίας Αρχών» έλαβε χώρα για να αποτρέψει έναν πιθανό συνασπισμό που θα συμπεριελάμβανε το φιλοκουρδικό Δ.Κ.Λ.. Σε κάθε περίπτωση, η «Συμμαχία Αρχών», βάσει των αποτελεσμάτων των δημοσκοπήσεων και τις μέχρι τώρα επιδόσεις τους στις εκλογές, με ένα μόνο από τα κόμματα (P.Λ.Κ.) να έχει μια σοβαρή παρουσία στην εθνοσυνέλευση, δεν φαίνεται να προκαλεί ανησυχία στο κυβερνών κόμμα και τον συνασπισμό που αυτό ηγείται.

²⁴ Βλ. SELVİ Abdülkadir, “Kılıçdaroğlu’ndan ilkeler ittifakına yeşil ışık”, *Hürriyet*, 28 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/abdulkadir-selvi/kilicdaroglundan-ilkeler-ittifakina-yesil-isik-40755896>. Βλ. επίσης *Yeniçağ Gazetesi*, “Akşener’den “İlkeler İttifakı” açıklaması”, 28 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/aksenerden-ilkeler-ittifaki-aciklamasi-185471h.htm>.

1.5. Ελευθερία λόγου και έκφρασης

Στα μέσα Φεβρουαρίου αφέθηκε ελεύθερος ο δημοσιογράφος της *Die Welt* Ντενιζ Γιουτζέλ, που ήταν φυλακισμένος περίπου ένα χρόνο.²⁵ Η εξέλιξη αυτή προέκυψε μετά από έντονες πιέσεις της γερμανικής κυβέρνησης προς την Άγκυρα. Σε συνέντευξη που είχε παραχωρήσει ο Γερμανός Υπουργός Εξωτερικών Γκάμπριελ στο περιοδικό *Der Spiegel* στις αρχές Ιανουαρίου, μεταξύ άλλων έθεσε ως όρο την απελευθέρωση του Γιουτζέλ, προκειμένου να αρθούν τα εμπόδια στις πωλήσεις γερμανικών οπλικών συστημάτων στην Τουρκία.²⁶ Ο συμβιβασμός μεταξύ Βερολίνου και Άγκυρας για την απελευθέρωση του Γιουτζέλ φάνηκε ότι επετεύχθη κατά την συμμετοχή του Τούρκου Πρωθυπουργού στο Συνέδριο Ασφάλειας του Μονάχου.²⁷ Ωστόσο, σύμφωνα με διεθνή δημοσιεύματα, η Γερμανία είχε δώσει την έγκριση για μία σειρά από 31 συμφωνίες εξοπλιστικών προς την Τουρκία στην περίοδο 18.12.2017–24.01.2018, όπως προέκυψε από επερώτηση που κατέθεσε η βουλευτής Σεβήμ Ντάγντελεν (Linkspartei) στη γερμανική Βουλή.²⁸

Σε άλλη περίπτωση κρατουμένων της «τέταρτης εξουσίας», η τουρκική δικαιοσύνη ήταν αμείλικτη. Στη δίκη 6 δημοσιογράφων, μεταξύ των οποίων και οι Αχμέτ Αλτάν, Μεχμέτ Αλτάν και Ναζλί Ιλιτζάκ, οι δικαστές έκριναν ένοχους τους κατηγορούμενους και τους καταδίκασαν σε ισόβια κάθειρξη. Οι παραπάνω δύο περιπτώσεις δεν αφήνουν περιθώρια αμφιβολίας για την επιρροή που μπορεί να ασκήσει η πολιτική ηγεσία της Τουρκίας στη δικαιοσύνη, όταν δέχονται σοβαρές πιέσεις τα τουρκικά συμφέροντα.

²⁵ Βλ. *DW*, «Αγκαλιάζοντας την ελευθερία», 17 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.dw.com/el/%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%AC%CE%B6%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%B1/a-42626403>.

²⁶ Βλ. *Der Spiegel*, «Sigmar Gabriel im interview über Europas Schwäche», 5 Ιανουαρίου 2018, <http://www.spiegel.de/spiegel/sigmar-gabriel-im-interview-ueber-europas-schwaeche-a-1186208.html>. Βλ. επίσης *Die Welt*, «Gabriel knüpft Frage von Rüstungsexporten an Fall Yücel», 5 Ιανουαρίου 2018, <https://www.welt.de/politik/ausland/article172190735/Treffen-mit-Cavusoglu-Gabriel-knuepft-Frage-von-Ruestungsexporten-an-Fall-Yuecel.html>.

²⁷ Βλ. *DW*, «Gazeteci Deniz Yücel Serbest», 16 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.dw.com/tr/gazeteci-deniz-y%C3%BCcel-serbest/a-42612976>.

²⁸ Βλ. *DW*, «Yücel'in tahliyesi öncesi Türkiye'yle silah anlaşmalarına onay», 23 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.dw.com/tr/y%C3%BCcelin-tahliyesi-%C3%B6ncesi-t%C3%BCrkiyeyle-silah-anla%C5%9Fmalar%C4%B1na-onay/a-42721295>.

2. ΤΟΥΡΚΙΑ

Οικονομική ανάλυση

2.1. Σύνοψη

Η τουρκική οικονομία σημείωσε σημαντική βελτίωση του ΑΕΠ κατά το 2017, ξεπερνώντας σημαντικά τις προσδοκίες διεθνών οικονομολόγων (consensus estimates) στο Bloomberg και Reuters.²⁹ Ως αποτέλεσμα, η Παγκόσμια Τράπεζα προέβη στις αρχές Ιανουαρίου 2018 σε νέα σημαντική αναβάθμιση³⁰ της προηγούμενης πρόβλεψής της για τον συνολικό ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης κατά το 2017 στο 6,7% (από 5,1% τον Οκτώβριο).³¹ Όπως είχε επισημανθεί σε προηγούμενες Εκθέσεις, η ανάκαμψη της τουρκικής οικονομίας κατά το 2017 υπερέβη τις αντίστοιχες των περισσότερων μελών της ΕΕ, και πλέον κατατάσσεται στην 2η θέση μαζί με την Ινδία (επίσης 6,7%) και ελαφρώς πίσω από την Κίνα (6,8%), μεταξύ των χωρών της G-20.

Η σημαντική ανάπτυξη της Τουρκίας πέρυσι σε 6,7%, από 3,2% το 2016, υποστηρίχθηκε από δημοσιονομικά κίνητρα με στόχο την επιτάχυνση της ανάκαμψης από τις οικονομικές επιπτώσεις της αποτυχημένης απόπειρας πραξικοπήματος το 2016. Η ανάπτυξη των εξαγωγών βασίσθηκε επίσης στην ενίσχυση της ζήτησης από την ΕΕ και τα κέρδη ανταγωνιστικότητας από την υποτίμηση του νομίσματος. Επίσης, η στήριξη της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής στην Τουρκία συνέβαλαν σε μία πολύ ισχυρότερη από την αναμενόμενη ανάκαμψη της ανάπτυξης που ενισχύει την εγχώρια ζήτηση.

Όπως επισημαίνεται από την Παγκόσμια Τράπεζα, σε αντίθεση με την μείωση της δυνητικής ανάπτυξης στην Ευρώπη και την Κεντρική Ασία, η οποία

²⁹ Bloomberg Markets (2017), *Turkey's 11% Economic Growth Fuels Expectations of Rate Hike*, December 11, 2017, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-12-11/turkey-s-economy-grows-faster-than-expected-in-third-quarter>.

³⁰ World Bank (2018), *Broad-Based Upturn, but for How Long?*, Global Economic Prospects, January 2018, <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>.

³¹ World Bank (2017), *Europe and Central Asia Economic Update*, October 2017, Migration & Mobility, <http://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update>.

αντικατοπτρίζει έναν συνδυασμό χαμηλής αύξησης της παραγωγικότητας και δυσμενών δημογραφικών τάσεων σε πολλές χώρες, η Τουρκία αποτελεί αξιοσημείωτη εξαίρεση, λόγω του μεγάλου αριθμού νέων που εισήλθαν στο εργατικό δυναμικό την περίοδο 2013-17 και την συνεχιζόμενη έντονη ανάπτυξη του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας, που υποστηρίζει μια θετική προοπτική για δυναμική ανάπτυξη.³²

Η ανάπτυξη στην Τουρκία αναμένεται να μετριασθεί σε περίπου 3,5% το 2018, καθώς ο αντίκτυπος των δημοσιονομικών μέτρων του 2017 εξασθενεί. Ο προβλεπόμενος ρυθμός ανάπτυξης προβλέπεται να ανέλθει σε 4% το 2019 και 2020.³³ Η διατήρηση, ωστόσο, της πολιτικής και διεθνούς αστάθειας, σε συνδυασμό με διάφορα αντικρουόμενα οικονομικά στοιχεία, αναμένεται να συνεχίσουν να καθιστούν την οικονομική ανάκαμψη της Τουρκίας και οποιαδήποτε βελτίωση μεσο-μακροπρόθεσμα ως υψηλού ρίσκου.

Πίνακας 1. Επιλεγμένοι δείκτες για τη χώρα

Κύριοι Δείκτες	2016	2017	2018
Πραγματικό ΑΕΠ, Ρυθμός Αύξησης	3.2	6.7 (ε)	3.5 (π)
Πληθωρισμός Τιμών Καταναλωτή (ετήσια μεταβολή,	8.5	11.9	10.4
Δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)	28.3	28.2	32.5 (π)
Ανεργία (ετήσια μεταβολή, %)	12.7	10.3	12.7 (π)
Πληθυσμός (εκατ.)	79.9	80.8	82.1 (π)
Συναλλαγματική Ισοτιμία: Τουρκικές λίρες ανά US\$	3.5	3.8	3.8
BIST 100 Index (μεταβολή από αρχή έτους)	+9%	+53%	+3%

2.2. Οικονομικές εξελίξεις

Η τουρκική οικονομία βελτιώθηκε κατά 11,1% σε ετήσια βάση το τρίτο τρίμηνο του έτους,³⁴ και εκτιμάται ότι η συνολική ετήσια ανάπτυξη για το 2017 θα ανέλθει

³² World Bank (2018), *Broad-Based Upturn, but for How Long?*, Global Economic Prospects, January 2018, <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>.

³³ Στο ίδιο.

³⁴ Turkish Statistical Institute (2017), *Quarterly Gross Quarterly Gross Domestic Product, III. Quarter: July-September, 2017*, Press Release, November 11, 2017, www.turkstat.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=24569.

στο 6,7%. Αυτός υπήρξε ο ισχυρότερος ρυθμός επέκτασης τα τελευταία έξι χρόνια, από το τρίτο τρίμηνο του 2011, ενισχυμένος κυρίως από την εγχώρια κατανάλωση των νοικοκυριών, τις επενδύσεις, τις εξαγωγές και τις κρατικές δαπάνες.

Η εντυπωσιακή αυτή επίδοση οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι η Τουρκία συγκρίνεται με τη χαμηλή βάση την ίδια περίοδο το 2016, όταν η οικονομία συρρικνώθηκε κατά 0,8% μετά από το αποτυχημένο πραξικόπημα. Οφείλεται όμως, κυρίως, σε ένα κύμα πιστωτικής ρευστότητας στη χώρα (σε επίπεδα ρεκόρ, αντίστοιχη συγκριτικά με την περίοδο πριν το 2008 στην Ελλάδα) που διοχετεύεται στην οικονομία με διάφορα χρηματοπιστωτικά εργαλεία (Credit Guarantee Fund ή KFG, loan securitization), βοηθώντας χιλιάδες επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της απότομης πτώσης του τουρισμού, της επιβολής νόμου έκτακτης ανάγκης και μιας κυβερνητικής καταστολής που έχει κοστίσει σε 60.000 άτομα την ελευθερία τους. Στο πλαίσιο του πρόσφατα διευρυμένου KGF, η κυβέρνηση έχει διαθέσει 221 δις τουρκικές λίρες (55 δις δολάρια) σε δάνεια προς μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Οι φορολογικές ελαφρύνσεις επίσης συνέβαλαν στην αύξηση των δαπανών των νοικοκυριών, οι οποίες αυξήθηκαν ετησίως κατά 11,7% στο τρίτο τρίμηνο 2017.

Ωστόσο, οι προοπτικές δεν είναι εντελώς ευοίωνες.³⁵ Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (Διάγραμμα 1) αυξήθηκε σημαντικά το 2017,³⁶ ενώ οι άμεσες ξένες επενδύσεις είναι εξασθενημένες σε σχέση με τις αντίστοιχες πριν από μια δεκαετία, παρά τις εισροές από Αραβικές χώρες του Κόλπου. Επιπλέον, η έντονη πιστωτική επέκταση, έχει αναβιώσει το φάντασμα του υψηλού πληθωρισμού, που στοιχειώνει την Τουρκία από τη δεκαετία του 1970 έως τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Οι τιμές αυξήθηκαν κατά 13% το χρόνο μέχρι τον Νοέμβριο, που είναι ο υψηλότερος ρυθμός τα τελευταία 14 χρόνια και διπλάσιος του στόχου της Κεντρικής Τράπεζας.

³⁵ The Economist (2018), *Turkey's economy is one of the world's fastest-growing. But for how long?* January 4, 2018, <https://www.economist.com/news/europe/21734010-how-long-turkeys-economy-one-worlds-fastest-growing>.

³⁶ EIU (2018), The Economist Intelligence Unit, *Economic Data & Analysis of Turkey*, <http://country.eiu.com/turkey>.

Διάγραμμα 1. Πορεία του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών την τελευταία 5-ετία



Πηγή: [Trading Economics](https://tradingeconomics.com)

Η χρόνια πολιτική αναταραχή, οι τρομοκρατικές επιθέσεις, και οι φόβοι για αμερικανικά πρόστιμα εναντίον τουρκικών τραπεζών που είναι ύποπτες για παραβίαση κυρώσεων κατά του Ιράν, έχουν επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στο νόμισμα της χώρας. Η τουρκική λίρα έχει απωλέσει το ένα δέκατο της αξίας της έναντι του δολαρίου από τις αρχές του 2017 και σχεδόν το 40% από τις αρχές του 2015. Για τις τουρκικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα τις μικρές, οι οποίες επιβαρύνονται με χρέος σε ξένο νόμισμα αξίας 211 δις δολαρίων, αυτό αποτελεί μία ιδιαίτερα δυσμενή εξέλιξη. Στις αρχές Δεκεμβρίου, η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα λάβει μέτρα για να αποτρέψει 23.000 από τις πιο αδύναμες επιχειρήσεις από τη λήψη περισσότερων δανείων σε ξένο νόμισμα.

Η Κεντρική Τράπεζα έχει κάνει περιορισμένες κινήσεις για να βοηθήσει, προτιμώντας κυρίως διακοσμητικές προσαρμογές στο σύστημα των επιτοκίων δανεισμού, αντί της αποφασιστικής αύξησης που απαιτείται για τον έλεγχο του πληθωρισμού. Κατά την τελευταία συνεδρίασή της στις 14 Δεκεμβρίου, η τράπεζα αύξησε το βασικό επιτόκιο από 12,25% σε 12,75%, πολύ λιγότερο από τις αναμενόμενες αγορές. Οι επενδυτές αντέδρασαν ρευστοποιώντας τη λίρα, η οποία

αμέσως βρέθηκε σε νέα χαμηλά πριν ανακάμψει ελαφρά. Επιπλέον, ο Ερντογάν συσσωρεύει ακόμη μεγαλύτερη πίεση για να διατηρήσει τα επιτόκια χαμηλά πριν από τις κοινοβουλευτικές και προεδρικές εκλογές το 2019. Η επιβράδυνση το τρέχον έτος φαίνεται αναπόφευκτη. Ωστόσο, δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι παρά την αναμενόμενη επιστροφή σε μετριότερους ρυθμούς ανάπτυξης μέχρι το 2020, οι ρυθμοί αυτοί εξακολουθούν να παραμένουν από τους υψηλότερους μεταξύ των χωρών της Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας.

Ταυτόχρονα, ο βασικός χρηματιστηριακός δείκτης μετοχών της Τουρκίας BIST 100 Index συνέχισε την ανοδική του πορεία και ανήλθε στο υψηλότερο επίπεδο όλων των εποχών, φτάνοντας τις 120.845,30 στη συνεδρίαση της 29ης Ιανουαρίου 2018. Κατά τη διάρκεια του 2017, ο δείκτης αυξήθηκε συνολικά κατά 53% και περιλαμβάνεται μεταξύ των τριών αγορών παγκοσμίως με την υψηλότερη χρηματιστηριακή απόδοση (Διάγραμμα 2). Η άνοδος του δείκτη από την αρχή του έτους έχει ανέλθει σε 3%.

Διάγραμμα 2. Πορεία του δείκτη Bursa Istanbul 100 Index στην τελευταία 5-ετία



Πηγή: Bloomberg Markets, [Borsa Istanbul Stock Exchange](#)

2.3. Η πορεία της Τουρκικής Λίρας το 2018

Η τουρκική λίρα, που είχε κερδίσει έδαφος έναντι του αμερικανικού δολαρίου ύστερα από το ιστορικό χαμηλό των 3,94 τον Ιανουάριο του 2017, υποτιμήθηκε τον Νοέμβριο, όταν η Κεντρική Τράπεζα αύξησε το βασικό επιτόκιο μόλις κατά 50 μονάδες βάσης στο 12,75%, κατά πολύ χαμηλότερα από το αναμενόμενο (Διάγραμμα 3). Η υποτίμηση συνολικά της λίρας το 2017 ανήλθε στο 7,9%, ενώ κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων μηνών του 2018 κινήθηκε κοντά στο 3,80 χωρίς ιδιαίτερη διακύμανση.

Διάγραμμα 3. Πορεία συναλλαγματικής ισοτιμίας Τουρκικής λίρας έναντι δολαρίου κατά τη τελευταία 5-ετία



Πηγή: Bloomberg Markets, [Borsa İstanbul Stock Exchange](#)

Όπως είχε επισημανθεί στις δύο προηγούμενες εκθέσεις, ανάμεσα στους λόγους διολίσθησης της Τουρκικής λίρας, οι παράγοντες που διαμορφώνουν προσφάτως την τάση είναι εξωτερικοί. Η Τουρκία γενικά αποτελεί μια από τις πιο εύθραυστες οικονομίες παγκοσμίως, κυρίως επειδή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από βραχυπρόθεσμες ροές χρήματος, όπως επιβεβαιώθηκε τον Νοέμβριο/Δεκέμβριο (και από τις ΗΠΑ, που ίσως τις χρησιμοποιεί και για λόγους άσκησης πίεσης εξωτερικής πολιτικής).

Συγκεκριμένα, οι βραχυπρόθεσμες εισροές χαρτοφυλακίου, στις οποίες η Τουρκία στηρίζεται για τη χρηματοδότηση του ελλείμματος τρεχουσών

συναλλαγών, μετατράπηκαν σε εκροές τους τελευταίους δύο μήνες του 2017, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία για το ισοζύγιο πληρωμών, γεγονός που υποδηλώνει ότι η Κεντρική Τράπεζα υποχρεώθηκε να χρησιμοποιήσει τα δικά της αποθέματα συναλλάγματος για να γεφυρώσει το χάσμα.³⁷ Τα στοιχεία που δημοσίευσε η Κεντρική Τράπεζα³⁸ έδειξαν ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σημείωσε άνοδο 42% στα 47,1 δις δολάρια το 2017, που ισοδυναμεί με το 5,6% της οικονομικής παραγωγής, και είναι το υψηλότερο μεταξύ των μεγάλων αναδυόμενων αγορών. Το χάσμα για τον Δεκέμβριο μόνο ήταν 7,7 δις δολάρια, που αποτελεί το μεγαλύτερο μέγεθος για ένα μήνα από το Δεκέμβριο του 2013. Ταυτόχρονα, 341 εκατ. δολάρια επενδύσεων καρτοφυλακίου εξήλθαν από την Τουρκία τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο. Η κάμψη των κεφαλαίων από το εξωτερικό, σε συνδυασμό με την αύξηση των εισαγωγών, σημαίνει ότι η Κεντρική Τράπεζα ανέτρεξε στη χρήση των συναλλαγματικών της αποθεμάτων για να χρηματοδοτήσει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, κατά 4,1 δις δολάρια τον Νοέμβριο και κατά 8,6 δις δολάρια τον Δεκέμβριο.

Η Κεντρική Τράπεζα της Τουρκίας διαθέτει καθαρά συναλλαγματικά αποθέματα μόλις 32,9 δις δολαρίων. Τα ακαθάριστα αποθεματικά, τα οποία περιλαμβάνουν επίσης τις απαιτήσεις σε συναλλαγματικά αποθεματικά των τραπεζών, ανέρχονται σε 116 δις δολάρια. Αυτά δεν αρκούν για να καλύψουν τις εισαγωγές 6 μηνών - ένα βασικό μέτρο που χρησιμοποιούν οι οικονομολόγοι για να μετρήσουν τη δύναμη της συναλλαγματικής θέσης μιας χώρας. Επίσης, δεν υπερβαίνουν τα 170 δις δολάρια εξωτερικού χρέους που λήγουν τους επόμενους 12 μήνες.

Αδιαμφισβήτητα η αντιστροφή των ροών αυτών τον Νοέμβριο και Δεκέμβριο, όπως προαναφέρθηκε, σε συνδυασμό με την επιδείνωση του ισοζυγίου

³⁷ Ahval (2018), *U.S.-Turkey crisis exposes Erdogan's Achilles heel*, February 15, 2018, <https://ahvalnews.com/us-turkey/us-turkey-crisis-exposes-erdogans-achilles-heel>.

³⁸ CBRT (2018), *Balance of Payments Developments - December 2018*, <http://tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/EN/TCMB+EN/Main+Menu/Statistics/Balance+of+Payments+and+Related+Statistics/Balance+of+Payments+Statisticss/>.

τρεχουσών συναλλαγών, αυξάνουν τον κίνδυνο περαιτέρω διολίσθησης. Αυτό έχει δύο κύριες συνέπειες:

(α) Εντείνει τις πιέσεις στην κυβέρνηση για μελλοντική αύξηση των επιτοκίων προκειμένου να συγκρατήσει τις βραχυπρόθεσμες ροές, παρέχοντας ελκυστικά επιτόκια για τα τρέχοντα επίπεδα κινδύνου στους ξένους επενδυτές.

(β) Οι μεγάλες ανοικτές θέσεις σε ξένο συνάλλαγμα του εγχώριου εταιρικού τομέα και η ανάγκη συνεχούς ανακρηματοδότησής του (rollover), σημαίνουν ότι ένας νέος κύκλος υποτίμησης της λίρας θα έπληττε σοβαρά τους εταιρικούς ισολογισμούς, υποβαθμίζοντας τις ιδιωτικές επενδύσεις.

Ως αποτέλεσμα, η αναμενόμενη αύξηση του ΑΕΠ καθίσταται δυνητικά ευάλωτη στα επόμενα δύο-τρία τρίμηνα, μαζί με την (εύθραυστη) εμπιστοσύνη των Τούρκων πολιτών στην κυβέρνηση, αρκετά πριν τις προγραμματισμένες εκλογές του Νοεμβρίου 2019. Επομένως, η παρακολούθηση και συσχέτιση της τάσης των βραχυπρόθεσμων εισροών και εκροών, σε συνδυασμό με την πορεία της συναλλαγματικής ισοτιμίας, είναι κρίσιμης σημασίας το επόμενο διάστημα.

2.4. Οι αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας για το 2018

Για το 2018 προβλέπεται σημαντική αύξηση του αμυντικού προϋπολογισμού. Ο λόγος της αμυντικής δαπάνης της χώρας προς το ΑΕΠ ανήλθε σε 1,46% το 2017, έναντι 1,47% το 2016. Το ποσοστό των βασικών συστημάτων εξοπλισμού της Τουρκίας ως προς τις αμυντικές δαπάνες ήταν 30,4% το 2017. Λαμβάνοντας υπόψη το σχέδιο του προϋπολογισμού για το 2018, το ύψος αυτής της δαπάνης θα αυξηθεί στο 1,65%, ενώ στόχο αποτελεί η σταδιακή αύξηση των εξόδων άμυνας στο 2% μέχρι το 2024.³⁹ Μία συνοπτική εικόνα για τις εκτιμώμενες δαπάνες των χωρών του NATO παρέχεται παρακάτω από τα διαγράμματα 4, 5 και 6.

³⁹ Defence Turkey (2017), *Considerable Increase in Turkey's 2018 Budget for Defense*, February 2018, <http://www.defenceturkey.com/en/content/considerable-increase-in-turkey-s-2018-budget-for-defense-2897#.WprHK5f-vIU>.

Διάγραμμα 4. Αμυντικές δαπάνες

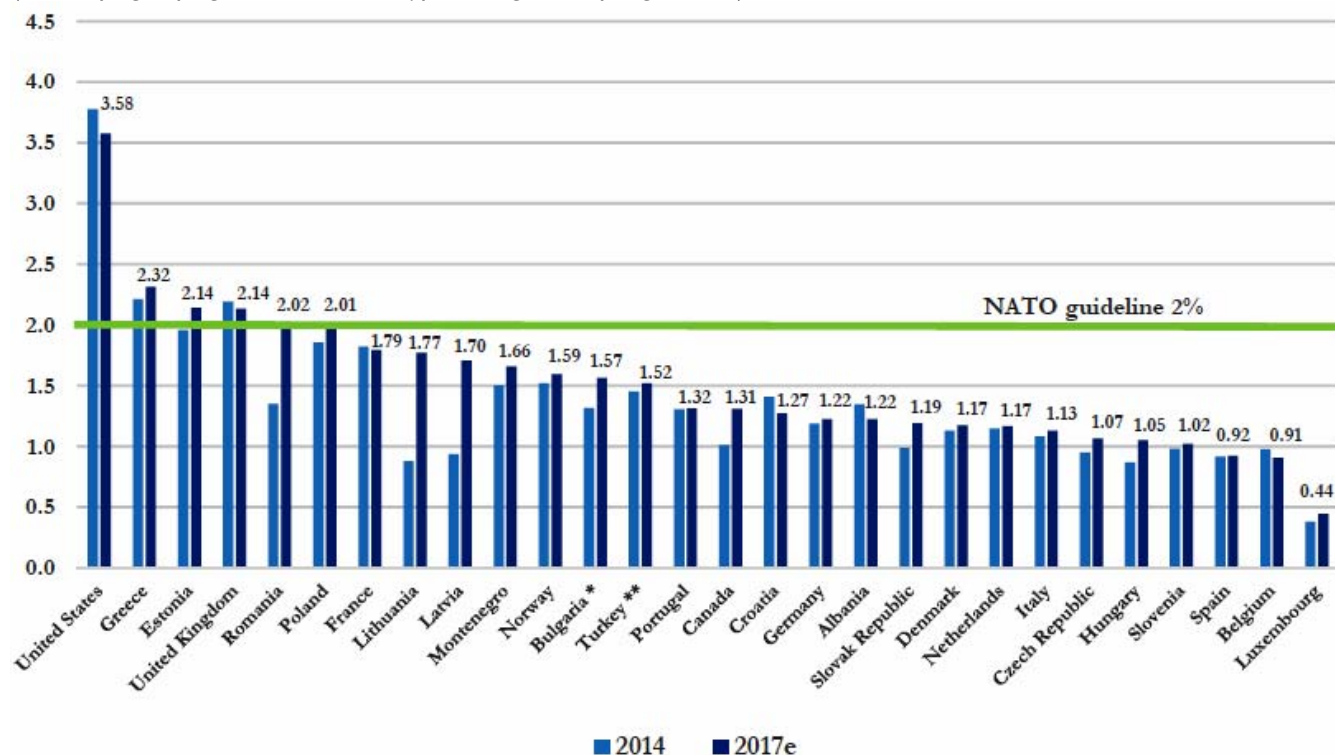
(σε εκατομμύρια δολάρια, τρέχουσες τιμές και συναλλαγματικές ισοτιμίες)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017e
Current prices and exchange rates								
NATO Europe	274,592	281,683	263,654	269,441	270,202	235,121	237,883	242,234
Albania	186	197	183	180	178	132	131	152
Belgium	5,245	5,500	5,169	5,264	5,192	4,202	4,315	4,303
Bulgaria *	832	758	722	811	747	633	671	821
Croatia	920	996	865	850	805	669	623	651
Czech Republic	2,660	2,437	2,185	2,148	1,975	1,921	1,866	2,119
Denmark	4,504	4,518	4,423	4,216	4,056	3,364	3,593	3,667
Estonia	332	389	437	480	513	463	497	519
France	51,971	53,441	50,245	52,316	51,940	43,474	44,191	44,333
Germany	46,255	48,140	46,470	45,932	46,102	39,813	41,590	42,875
Greece	7,902	6,858	5,633	5,310	5,226	4,517	4,635	4,572
Hungary	1,351	1,472	1,322	1,280	1,210	1,132	1,289	1,355
Italy	28,656	30,223	26,468	26,658	24,448	19,566	22,373	22,558
Latvia	251	286	248	281	293	281	398	487
Lithuania	326	344	324	355	427	471	636	785
Luxembourg	248	232	214	234	253	249	236	278
Montenegro	74	80	68	65	69	57	62	72
Netherlands	11,220	11,339	10,365	10,226	10,332	8,668	9,108	9,426
Norway	6,499	7,232	7,143	7,407	7,336	5,816	6,064	6,309
Poland	8,493	9,106	8,710	9,007	10,104	10,596	9,405	9,997
Portugal	3,540	3,652	3,040	3,262	3,003	2,644	2,615	2,726
Romania	2,086	2,380	2,100	2,452	2,692	2,581	2,633	3,844
Slovak Republic	1,138	1,065	1,020	968	997	986	1,003	1,090
Slovenia	772	666	543	507	486	401	449	462
Spain	14,743	13,984	13,912	12,607	12,614	11,090	9,971	11,655
Turkey	14,134	13,616	13,895	14,427	13,583	11,957	12,629	12,315
United Kingdom	60,329	62,852	58,016	62,263	65,690	59,492	56,964	54,863
North America	739,113	762,784	732,941	699,077	672,092	659,953	682,230	703,729
Canada	18,690	22,040	19,994	18,221	18,150	18,700	18,172	20,315
United States	720,423	740,744	712,947	680,856	653,942	641,253	664,058	683,414
NATO Total	1,013,705	1,044,467	996,595	968,518	942,294	895,074	920,114	945,962

Πηγή: [NATO Press Release](#), June 29, 2017

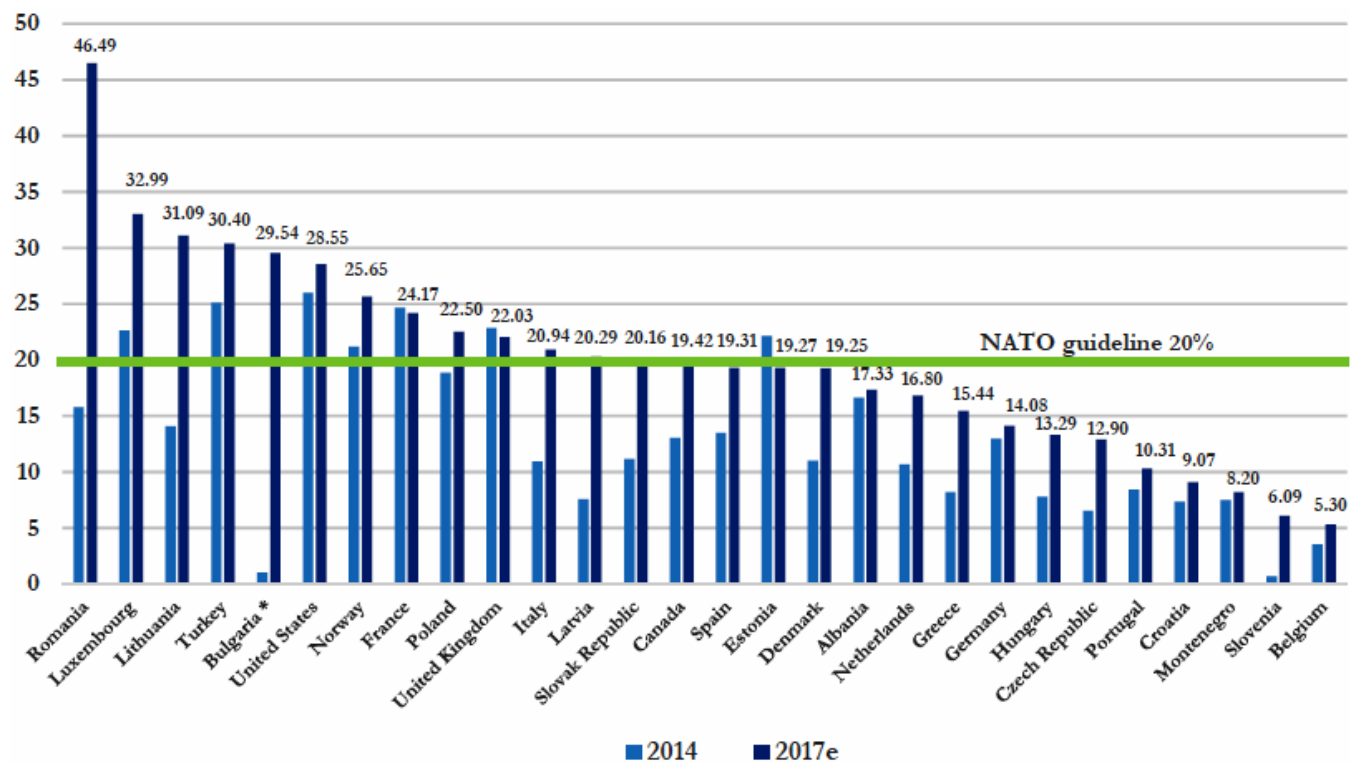
Διάγραμμα 5. Αμυντικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ

(Σταθερές τιμές και συναλλαγματικές ισοτιμίες 2010)



Διάγραμμα 6. Δαπάνες εξοπλισμού ως ποσοστό της αμυντικής δαπάνης

(Σταθερές τιμές και συναλλαγματικές ισοτιμίες 2010)



3. ΤΟΥΡΚΙΑ

Εξωτερική πολιτική

3.1. Μέση Ανατολή: Επιχείρηση «Κλάδος Ελαιάς» (Αφρίν)

Στα μέσα Ιανουαρίου ο Τούρκος Πρόεδρος άφησε να εννοηθεί ότι επίκειται στρατιωτική επιχείρηση των τουρκικών δυνάμεων από την συριακή επαρχία Ιντλίμπ στον κουρδικό θύλακα του Αφρίν, στην ΒΔ Συρία.⁴⁰ Πρόσθεσε ακόμη ότι η Τουρκία σχεδιάζει να καταλάβει την πόλη Μανμπίτζ και να εκδιώξει τους Κούρδους που ελέγχουν τον ανατολικό θύλακα στη Β. Συρία.

Στόχος της επιχείρησης «Κλάδος Ελαιάς», σύμφωνα με την Άγκυρα, είναι η διασφάλιση των συνόρων και η σταθερότητα στην περιοχή, καθώς και η εξόντωση των Κούρδων – «τρομοκρατών» όπως τους αποκαλεί – που ελέγχουν την περιοχή του Αφρίν. Σύμφωνα πάντα με την Άγκυρα, η στρατιωτική εισβολή διεξάγεται βάσει του άρθρο 51 της Χάρτας των Ηνωμένων Εθνών, που προβλέπει την νόμιμη άμυνα (!), και τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. για την ειρήνευση στη Συρία.

Για την υλοποίηση του σχεδίου κατάληψης του κουρδικού θύλακα, επιχειρήθηκε αρχικά η κατάληψη εδαφών περιμετρικά του Αφρίν σε βάθος αρχικά 8 και αργότερα 11 χλμ., σε μορφή ημισελήνου. Κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στο Αφρίν, διεθνή παρατηρητήρια, όπως το Συριακό Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κατήγγειλαν ότι οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις έκαναν χρήση χημικών όπλων,⁴¹ είδηση την οποία διέψευσε η Άγκυρα.

Η εισβολή ξεκίνησε στις 20 Ιανουαρίου, που συμπίπτει χρονικά με την πιο δύσκολη εποχή του έτους, σε μια περιοχή με πυκνή βλάστηση και χιόνι. Οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις είχαν σημαντικές ανθρώπινες και υλικές απώλειες

⁴⁰ Βλ. *Reuters*, “Erdogan says Turkey will crush Kurdish militia in Afrin”, 13 Ιανουαρίου 2018, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-turkey/erdogan-says-turkey-will-crush-kurdish-militia-in-afrin-idUSKBN1F20G4>.

⁴¹ Βλ. *Reuters*, “Turkish army hit village in Syria’s Afrin with suspected gas: Kurdish YPG, Observatory”, 17 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-turkey-afrin/turkish-army-hit-village-in-syrias-afrin-with-suspected-gas-kurdish-ypg-observatory-idUSKCN1G02JE>.

απέναντι στις δυνάμεις που φρουρούν θύλακα και οι οποίες είχαν προβεί σε οχυρωματικά έργα κατά την προηγούμενη περίοδο, προκειμένου να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά μια πιθανή επίθεση από την Άγκυρα. Σύμφωνα με επίσημες τουρκικές πηγές, στα τέλη Φεβρουαρίου, οι απώλειες του τουρκικού στρατού ανέρχονταν σε περίπου 40 στρατιώτες και 200 τραυματίες,⁴² ενώ οι μαχητές του Ελεύθερου Συριακού Στρατού (Σύριοι αντικαθεστωτικοί) είχαν πάνω από 100 νεκρούς και πολλές δεκάδες τραυματίες.⁴³ Οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις είχαν επίσης σημαντικές υλικές απώλειες, όπως άρματα μάχης γερμανικής κατασκευής (Leopard II),⁴⁴ επιθετικά ελικόπτερα τουρκικής κατασκευής (T129 ΑΤΑΚ),⁴⁵ κ.ο.κ..

Οι εικόνες καταστροφής των γερμανικών αρμάτων μάχης που χρησιμοποίησε η Άγκυρα κατά την εισβολή στο Αφρίν προκάλεσαν πολιτικές αντιπαραθέσεις στην γερμανική πολιτική σκηνή για το αν έπρεπε να παραχωρηθούν τα εν λόγω άρματα υπό τον όρο της νόμιμης άμυνας και μόνο. Έτσι, γερμανικές πολιτικές δυνάμεις έθεσαν θέμα μη παραχώρησης, πώλησης ή αναβάθμισης των γερμανικών αρμάτων μάχης που προορίζονται για την Τουρκία, εφόσον αυτά θα χρησιμοποιηθούν εναντίον των Κούρδων⁴⁶. Η συζήτηση έλαβε χώρα σε μια χρονική περίοδο που η τουρκική δικαιοσύνη εξέταζε την περίπτωση του γερμανού δημοσιογράφου τουρκικής καταγωγής Ντενίζ Γιουτζέλ (βλέπε

⁴² Βλ. *Τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις*, “Türk Silahlı Kuvvetleri Basın Bilgi Notu (24 Şubat – 02 Mart 2018)”, 3 Μαρτίου 2018. [Ανακτήθηκε από: http://www.tsk.tr/BasinFaaliyetleri/BN_39].

⁴³ Βλ. *Bianet*, “Farklı kaynaklardan Afrin Operasyonunun kronolojisi”, 2 Μαρτίου 2018, <https://bianet.org/bianet/militarizm/194611-farkli-kaynaklardan-afrin-operasyonunun-kronolojisi>.

⁴⁴ Βλ. *Cumhuriyet*, “5 askerin şehit olduğu tanka saldırı Rus yapımı güdümlü silah Konkurs ile mi yapıldı?”, 5 Φεβρουαρίου 2018, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/919990/5_askerin_sehit_oldugu_tanka_saldiri_Rus_yapimi_gudumlu_silah_Konkurs_ile_mi_yapildi_.html. Βλ. επίσης TASS, “Kurdish fighters destroy Turkish tanks in Syria’s Afrin – Reports”, 12 Φεβρουαρίου 2018, <http://tass.com/world/989712>.

⁴⁵ Βλ. *BBC*, “Zeytin Dalı Harekatı: TSK’ya ait bir helikopter düştü, iki asker yaşamını yitirdi”, 10 Φεβρουαρίου 2018. [Ανακτήθηκε από: <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43015736>].

⁴⁶ Βλ. *DW*, “Yeşiller Partisi: Türkiye’ye silah ihracatı durdurulsun”, 28 Ιανουαρίου 2018, <http://www.dw.com/tr/ye%C5%9Ffiller-partisi-t%C3%BCrkiyeye-silah-ihracat%C4%B1-durdurulsun/a-42340257>. Βλ. επίσης *DW*, “Türkiye’ye silah ihracatı: Ticaret mi, insan hakları mı?”, 23 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyeye-silah-ihracat%C4%B1-ticaret-mi-insan-haklar%C4%B1-m%C4%B1/a-42706357>.

1.1.5.). Τελικά, η Άγκυρα φαίνεται ότι πέτυχε να αποσπάσει τα νέα συμβόλαια που ήθελε από το Βερολίνο.⁴⁷

Μολονότι η επιχείρηση στο Αφρίν φάνηκε να συναντά σοβαρές αντιρρήσεις εκ μέρους των μεγάλων δυνάμεων, η Άγκυρα δεν πτοήθηκε. Η στάση των Η.Π.Α. δεν ήταν ενθαρρυντική των τουρκικών σχεδίων από την αρχή και έτσι έφτασαν οι σχέσεις Άγκυρας και Ουάσιγκτον σχεδόν σε σημείο ρήξης. Η στάση της Ρωσίας ήταν καθοριστική στην εξέλιξη των επιχειρήσεων. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η στάση του Ιράν, το οποίο παραμένει σημαντικός περιφερειακός παράγων στον συριακό εμφύλιο. Δεδομένου ότι Άγκυρα και Τεχεράνη συμμετέχουν στην ειρηνευτική διαδικασία της Ασάνα, μαζί με τη Μόσχα, και μολονότι υποστηρίζουν διαφορετικές πολιτικές δυνάμεις της Συρίας, σύμφωνα με αναλυτές, υπάρχουν βάσιμες υποψίες ότι το Ιράν δεν θα ήθελε να δει την Τουρκία να βαλτώνει στο Αφρίν.⁴⁸ Ο λόγος είναι ότι η Τεχεράνη δεν θα ήθελε να δει ισχυρές παγκόσμιες δυνάμεις και τους συμμάχους τους στο πεδίο να αποκτούν τον έλεγχο της περιοχής, εξέλιξη που θα ήταν σε βάρος τόσο της ίδιας όσο και της Δαμασκού.

Η επιχείρηση «Κλάδος Ελαιάς» πρέπει να θεωρηθεί ως συνέχεια της επιχείρησης «Ασπίδα του Ευφράτη», που είχε ξεκινήσει τον Αύγουστο του 2016, λίγο μετά την απόπειρα πραξικοπήματος. Πρόκειται για έναν παρεμποδιστικό πόλεμο που έχει κηρύξει η Άγκυρα εναντίον ενός μη κυρίαρχου δρώντα της Μέσης Ανατολής, ο οποίος θα μπορούσε να εξελιχθεί σε κυρίαρχο. Ο φόβος της αλλαγής του *status quo* στην μεταπολεμική Συρία σε βάρος της είναι εκείνος που οδηγεί την Άγκυρα να προσφύγει στη χρήση ένοπλης βίας με το πρόσχημα της «νόμιμης άμυνας». Έτσι, όσο πιστεύει ότι διαθέτει ακόμη κάποιο πλεονέκτημα, επιχειρεί να αλλάξει πρώτη το *status quo* στην περιοχή, διακινδυνεύοντας την εμπλοκή της σε μία ένοπλη αναμέτρηση, η οποία μπορεί να εξελιχθεί σε παρατεταμένη σύγκρουση, αν κρίνει κανείς από την περιορισμένη διείσδυση στο συριακό έδαφος έως αυτή τη στιγμή, τις σημαντικές απώλειες, και την ικανότητα

⁴⁷ Βλ. DW, “Rheinmettal'den Türkiye ile yeni silah anlaşması”, 13 Ιανουαρίου 2018, <http://www.dw.com/tr/rheinmettallden-t%C3%BCrkiye-ile-yeni-silah-anla%C5%9Fmas%C4%B1/a-42563069>.

⁴⁸ Βλ. Al-Monitor, “Afrin puts Turkish-Iranian-Russian mistrust on full display”, 16 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/02/iran-reaction-sochi-turkey-aftrin-russia-mistrust-kurds.html>.

των Κούρδων μαχητών να αντιστέκονται ακόμη και υπό εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες, όπως εκείνη απέναντι στους μαχητές του «Ισλαμικού Κράτους» (Κομπάνι) κατά το παρελθόν (2014).

3.2. Σχέσεις με Η.Π.Α.

3.2.1. Εισβολή στο Αφρίν και απειλή επίθεσης στο Μανμπίτζ

Στα μέσα Ιανουαρίου, λίγο πριν ξεκινήσουν οι τουρκικές επιχειρήσεις εναντίον του κουρδικού θύλακα στο Αφρίν, ο Τούρκος Πρόεδρος εξέφρασε τη δυσαρέσκειά του για τα σχέδια των Η.Π.Α. να δημιουργήσουν δύναμη 30.000 ατόμων βασισμένη στις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις, οι οποίες απαρτίζονται κατά κύριο λόγο από τους Κούρδους του στρατιωτικού βραχίονα (Y.P.G.) του Κόμματος Δημοκρατικής Ένωσης (P.Y.D.), το οποίο η Άγκυρα θεωρεί προέκταση του P.K.K.⁴⁹ Ο Τούρκος Πρόεδρος δήλωσε επίσης ότι οι Η.Π.Α. πρέπει να συμπεριφερθούν ως πραγματικοί σύμμαχοι και ότι η Άγκυρα είναι έτοιμη να αντικαταστήσει τις κουρδικές δυνάμεις στη Ράκκα και την Μανμπίτζ⁵⁰.

Η στάση της Ουάσιγκτον ήταν εξαρχής αρνητική απέναντι στο ενδεχόμενο εισβολής στον θύλακα Αφρίν.⁵¹ Ο εκπρόσωπος του Αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών τις παραμονές της εισβολής καλούσε την Άγκυρα να απέχει από τέτοιου είδους κινήσεις και να παραμείνει προσηλωμένη στον πρωταρχικό στόχο της συμμαχίας που δεν είναι άλλος από την καταπολέμηση του «Ισλαμικού Κράτους».⁵² Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η Ουάσιγκτον παρέχει στήριξη στις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις, στις οποίες πρωτοστατούν οι δυνάμεις των Κούρδων της Συρίας.

⁴⁹ Βλ. *Daily Sabah*, “Turkish Military will soon start operation to clear Afrin of terrorists, Erdogan says”, 15 Ιανουαρίου 2018. [Ανακτήθηκε από: <https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2018/01/15/turkish-military-will-soon-start-operation-to-clear-afrin-of-terrorists-erdogan-says>].

⁵⁰ Βλ. ο.π..

⁵¹ Βλ. *DW*, “US tells Turkey to ‘restraint’ with Syria Kurds”, 21 Ιανουαρίου 2018, <http://www.dw.com/en/us-tells-turkey-to-show-restraint-with-syria-kurds/a-42247165>.

⁵² Βλ. *Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών*, Department Press Briefing, 18 Ιανουαρίου 2018, <https://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2018/01/277524.htm#TURKEY>.

Η τουρκική πολιτική ηγεσία εξέφρασε επανειλημμένα την απαίτηση να διακόψει η Ουάσιγκτον την στήριξη που παρέχει στις Κουρδικές δυνάμεις, με την αιτιολογία ότι αυτές είναι παρακλάδι του Ρ.Κ.Κ. στην Συρία. Ένα περίπου μήνα μετά την έναρξη της επιχείρησης «Κλάδος Ελαίας», ο Τούρκος Υπουργός Άμυνας, Νουρετίν Τζανικλί, συνάντησε τον Αμερικανό ομόλογό του, Τζιμ Μάτις, στο περιθώριο της Συνόδου υπουργών Αμύνης του ΝΑΤΟ, στον οποίο έθεσε επιτακτικά το θέμα.⁵³ Η Άγκυρα ζητούσε την διακοπή της αμερικανικής στρατιωτικής στήριξης, προκειμένου να καταλάβουν τον έλεγχο της περιοχής. Η αμερικανική στρατιωτική ηγεσία διά στόματος του Υποστρατήγου Paul Funk κατέστησε προηγουμένως σαφές ότι σε περίπτωση που δεχθούν επίθεση θα ανταποδώσουν και θα αμυνθούν.⁵⁴ Από την μεριά του ο Έρντογαν επανήλθε στο θέμα απαντώντας με σκληρό ύφος. Δήλωσε ότι οι τουρκικές δυνάμεις μπορούν να επιτεθούν και στην πόλη Μανμπιτζ, στον ανατολικό θύλακα των Κούρδων, όπου υπάρχουν Αμερικανικές δυνάμεις, και αν αυτές σταθούν εμπόδιο στους στόχους της Άγκυρας θα δεχτούν ένα «οθωμανικό χαστούκι».⁵⁵ Η προκλητική αυτή δήλωση δεν αφήνει αμφιβολία για το ότι οι σχέσεις μεταξύ Άγκυρας και Ουάσιγκτον βρέθηκαν σε πολύ χαμηλό επίπεδο εξαιτίας της τουρκικής επιχείρησης στο Αφρίν. Μέσα σε μία τέτοια τεταμένη ατμόσφαιρα έλαβε χώρα η επίσκεψη του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών στην Τουρκία.

3.2.2. Επίσκεψη Τίλερσον στην Άγκυρα

Η επιμονή της τουρκικής ηγεσίας στη διακοπή της αμερικανικής στρατιωτικής στήριξης στους Κούρδους μαχητές της Β. Συρίας και η δημοσιότητα που είχε

⁵³ Βλ. *The Independent*, “Turkish President Erdogan offers US ‘Ottoman slap’ ahead of Rex Tillerson’s visit to Turkey”, 15 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/turkey-us-president-erdogan-rex-tillerson-ottoman-slap-visit-secretary-state-a8212731.html>.

⁵⁴ Βλ. *New York Times*, “On Northern Syria Front Line, U.S. and Turkey Head into tense face-off”, 7 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.nytimes.com/2018/02/07/world/middleeast/us-turkey-manbij-kurds.html>.

⁵⁵ Βλ. *Yeniçağ Gazetesi*, “Erdogan’dan ABD’ye: Hiç Osmanlı tokadı yemedikleri aşikar!”, 13 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/erdogandan-abdye-hic-osmanli-tokadi-yemedikleri-asikar-184099h.htm>.

πάρει το θέμα κατέστησαν αναγκαία την επίσκεψη του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Ρεξ Τίλερσον στην Τουρκική πρωτεύουσα στα μέσα Φεβρουαρίου. Η επίσκεψη συνέβαλε σε σημαντικό βαθμό στην αποκλιμάκωση της κρίσης μεταξύ Άγκυρας και Ουάσιγκτον.

Κατά την επίσκεψή του στην Τουρκία ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών είχε πολύωρη συνάντηση με τον Έρντογαν, κατά την οποία συζητήθηκε κυρίως το θέμα της τουρκικής επιχείρησης «Κλάδος Ελαιάς» και η σχέση των Κούρδων μαχητών με την Αμερική. Κατά τη συνάντηση αυτή δεν ακολουθήθηκε το πρωτόκολλο όσον αφορά τη χρήση έμπειρων μεταφραστών. Αντ' αυτού το ρόλο αυτόν ανέλαβε να φέρει σε πέρας ο Υπουργός Εξωτερικών Τσαβούσογλου.

Στην κοινή συνέντευξη Τύπου που παραχώρησε με τον Τούρκο ομόλογό του, ο Τίλερσον τόνισε ότι τα δύο μέρη δεν πρόκειται να κινηθούν μονομερώς και ότι εφεξής θα συνεργαστούν στενά, έχοντας απορρίψει όποια πιθανότητα ένοπλης σύγκρουσης.⁵⁶ Από τη μεριά του ο Τσαβούσογλου δήλωσε ότι οι Η.Π.Α. υποσχέθηκαν πως θα συμβάλουν στην απομάκρυνση των Κούρδων μαχητών από την πόλη Μάνμπιτζ, όπου είναι εγκαταστημένες αμερικανικές δυνάμεις, δίχως, ωστόσο, να επιβεβαιωθεί κάτι τέτοιο από τον Τίλερσον. Το μόνο που δήλωσε ήταν ότι οι δύο χώρες θα συστήσουν μηχανισμό για την διαχείριση των ζητημάτων που αφορούν την πόλη Μάνμπιτζ.⁵⁷ Η κοινή ανακοίνωση που εκδόθηκε ήταν προσεκτικά διατυπωμένη και ακόμη πιο φειδωλή. Αναφέρεται στην στρατηγική συνεργασία δεκαετιών μεταξύ Άγκυρας και Ουάσιγκτον, ωστόσο, στο θέμα των Κούρδων της Συρίας η ανακοίνωση περιορίζεται μόνο σε σύσταση αποτελεσματικών μηχανισμών με στόχο την επίλυση διμερών ζητημάτων.⁵⁸

Η επίσκεψη Τίλερσον συνέβαλε στην αποκλιμάκωση της έντασης μεταξύ Άγκυρας και Ουάσιγκτον. Η κρίση, όμως, επιβεβαίωσε τη σοβαρή διάσταση απόψεων μεταξύ της υπερδύναμης και μίας μικρής δύναμης, η οποία επιδιώκει να εξελιχθεί σε περιφερειακή δύναμη. Από τη μία, η Ουάσιγκτον θεωρεί τις

⁵⁶ Βλ. *Financial Times*, "Tillerson visit brings US-Turkey relations back from the brink", 16 Φεβρουαρίου, <https://www.ft.com/content/b675b61e-1302-11e8-8cb6-b9ccc4c4dbbb>.

⁵⁷ Βλ. *ό.π.*.

⁵⁸ Βλ. *Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών*, "Joint statement on Turkey-U.S. strategic partnership", 16 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2018/02/278388.htm>.

κουρδικές δυνάμεις πολύτιμες στον αγώνα εναντίον του «Ισλαμικού Κράτους» στη Συρία και το Ιράκ και τις ενισχύει με κάθε τρόπο. Από την άλλη, η Τουρκία τις θεωρεί απειλή στην επιβίωσή της και της επιτίθεται, ενώ απαιτεί από την Αμερικανική ηγεσία να αποσύρει τη στήριξη που της παρέχει. Αυτή η σύγκρουση συμφερόντων στο πεδίο, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για σοβαρό ρήγμα στις σχέσεις μεταξύ των δύο συμμάχων. Η επιχείρηση «Κλάδος Ελαίας» προβληματίζει την Ουάσιγκτον, καθώς αυτή εγκαινιάστηκε σε μια κρίσιμη στιγμή, όταν η συμμαχία ήταν προσηλωμένη στην καταπολέμηση του «Ι.Κ.». Τέτοιου είδους διαστάσεις απόψεων υπήρξαν και στο παρελθόν μεταξύ της νεο-οθωμανικής ηγεσίας της Άγκυρας και της Ουάσιγκτον, συγκεκριμένα τον Μάρτιο του 2003, κατά τη φάση της προετοιμασίας του τρίτου πόλεμου του Κόλπου. Η περίπτωση που εξετάζουμε, όμως, διαφέρει λόγω του μεγάλου και σημαντικού αριθμού των πρωταγωνιστών και των συμφερόντων τους στην περιοχή.

3.3. Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Προκλήσεις σε Ύμια και Κυπριακή ΑΟΖ

Από τις αρχές του νέου έτους εμφανής ήταν η διάθεση της Άγκυρας να καλλιεργήσει ένα κλίμα έντασης με την Αθήνα. Δύο σημαντικά γεγονότα στο Αιγαίο αξίζει να επισημανθούν.

Αρχικά σκάφος της τουρκικής ακτοφυλακής κινδύνεψε να συγκρουστεί με την κανονιοφόρο «Νικηφόρος» στα μέσα Ιανουαρίου κοντά στα Ύμια. Η Άγκυρα και τα τουρκικά μέσα ισχυρίστηκαν ότι το συμβάν έλαβε χώρα στα τουρκικά χωρικά ύδατα και ότι ήταν το ελληνικό σκάφος εκείνο το οποίο παραβίασε εθνικά χωρικά ύδατα και συγκρούστηκε με το τουρκικό.⁵⁹ Εν τω μεταξύ η Άγκυρα προέβη επίσης σε προκλητικές κινήσεις αποκλείοντας τα Ύμια και αποτρέποντας τον Έλληνα Υπουργό Εθνικής Αμύνης να καταθέσει στεφάνι στον υγρό τάφο κατά την επέτειο της κρίσης των Υμίων.⁶⁰

⁵⁹ Βλ. *NTV*, “Kardak açıklarında Türk ve Yunan botları çarpıştı”, 18 Ιανουαρίου 2018, <https://www.ntv.com.tr/dunya/kardak-aciklarinda-turk-ve-yunan-botlari-carpisti,1UH0vWODUi8xSw8bEXINQ>.

⁶⁰ Βλ. *Hurriyet*, “Yunanistan Savunma Bakanı’na Kardak hüsrani”, 21 Ιανουαρίου 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/yunanistan-savunma-bakanina-kardak-husrani-40724015>.

Στη συνέχεια, περίπου ένα μήνα μετά, σκάφος του Ελληνικού Λιμενικού, εμβολίστηκε από τουρκική ακταιωρό στην περιοχή των Υμίων, προκαλώντας ζημιές. Η Άγκυρα τήρησε παρόμοια στάση ισχυριζόμενη ότι ήταν το ελληνικό σκάφος ήταν εκείνο που κινήθηκε εχθρικά, παραβιάζοντας χωρικά ύδατα.⁶¹ Την ίδια ακριβώς χρονική περίοδο τα τουρκικά σκάφη απέτρεψαν το γεωτρύπανο της ιταλικής εταιρείας ENI να διεξάγει τις προβλεπόμενες εργασίες στο «οικόπεδο» 3 της Κυπριακής Α.Ο.Ζ.. Οι δηλώσεις του Έρντογαν επί του θέματος δεν συμβάδισαν για ακόμη μια φορά με τα πρότυπα αρχών καλής γειτονίας: προειδοποίησε την Άγκυρα και την Λευκωσία έτσι ώστε «να μην παραβούν τα όριά τους».⁶² Ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών στην προσπάθειά του να συνενώσει την τουρκική ηγεσία, προειδοποίησε ότι η Ελλάδα δεν είναι «Συρία ή Ιράκ». Οι δηλώσεις αυτές εκλήφθηκαν από τα τουρκικά μέσα ως απειλή χρήσης βίας.⁶³

Οι κινήσεις των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων στο Αιγαίο πρέπει να γίνουν αντιληπτές ως μέρος μια ευρύτερης στρατηγικής και όχι αυτόνομα και πέραν του πολιτικού συγκείμενου. Η χρονική στιγμή που λαμβάνουν χώρα οι προκλήσεις στο Αιγαίο, λίγο πριν την έναρξη και κατά τη διάρκεια της εισβολής στον κουρδικό θύλακα του Αφρίν στη Συρία, είναι χαρακτηριστική της προσπάθειας της τουρκικής πολιτικής ηγεσίας να συσπειρώσει την κοινή γνώμη γύρω της, να την καλλιεργήσει και να την παραπλανήσει. Ακολουθώντας μια ρητορική εκφοβισμού του γείτονα επιχειρεί, αφενός, να καλύψει τα νώτα της ενόσω η ίδια διεξάγει πολεμικές επιχειρήσεις στα μεσανατολικά της σύνορα και διακινδυνεύει μια πολιτική και στρατιωτική ήττα, και, αφετέρου, να προωθήσει ανώδυνα το πολυπόθητο σχέδιο αναθεώρησης του καθεστώτος του Αιγαίου (Λωζάννη). Με τον τρόπο αυτό, απειλώντας και εκφοβίζοντας, επιδιώκει να πετύχει δίχως να διεξάγει πολεμική επιχείρηση τον πολιτικό στόχο της. Χρησιμοποιεί δηλαδή την απειλή χρήσης βίας ως ένα διπλωματικό εργαλείο. Πολλοί παραπέμπουν στο Δόγμα των 2

⁶¹ Βλ. *Sözcü*, “Atina ile Kardak gerilimi! Türk Büyükelçi bakanlığa çağrıldı”, 13 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/yunanistandan-kustah-hareket-2218413/>.

⁶² Βλ. *VOA*, “Erdoğan;dan Yunanistan ve Güney Kıbrıs’a uyarı”, 13 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.amerikaninsesi.com/a/erdogan-dan-yunanistan-ve-guney-kibris-a-uyari/4251736.html>.

⁶³ Βλ. *Milliyet*, “Yunanistan’dan Türkiye’ye Savaş gibi tehdit! ‘Suriye veya Irak değiliz’”, 16 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-yunanistan-dan-dunya-2611386/>.

½ πολέμων της δεκαετίας του 1990, όταν ο Τούρκος πρέσβης Ελέκνταγ υποστήριζε ότι η Άγκυρα είναι σε θέση να διεξάγει πόλεμο εναντίον της Ελλάδας, της Συρίας και των Κούρδων μαχητών ταυτόχρονα. Με την περιορισμένη πρόοδο που έχουν σημειώσει οι επιχειρήσεις στο Αφρίν έως τα τέλη Φεβρουαρίου, το οποίο ελέγχεται από έναν μη κυρίαρχο δρώντα, κανείς θα έλεγε ότι η Άγκυρα απέχει από το να εφαρμόσει επιτυχώς, προς το παρόν τουλάχιστον, το παραπάνω δόγμα. Όσο παρατείνονται οι μάχες και η ολοκλήρωση της αποστολής καθυστερεί, τόσο η Άγκυρα χάνει το πλεονέκτημα και εξαντλεί τους πόρους της, εξέλιξη που αναμένεται να επηρεάσει την εσωτερική πολιτική επιρροή και διεθνή θέση της νεο-οθωμανικής ηγεσίας της Τουρκίας.

3.4. Σχέσεις με Ρωσία

3.4.1. Επιχείρηση «Κλάδος Ελαιάς» και Ρωσία

Η στάση της Ρωσίας στην έναρξη της τουρκικής επιχείρησης «Κλάδος Ελαιάς» ήταν καθοριστική. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μια τέτοια επιχείρηση δεν θα μπορούσε να διεξαχθεί χωρίς την σύμφωνη γνώμη της Μόσχας, η οποία, αφενός, ελέγχει τον εθνικό εναέριο χώρο της συμμάχου της Συρίας, αφετέρου, παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ειρηνευτική διαδικασία της Ασάνα. Υπενθυμίζεται ότι στα μέσα Ιανουαρίου ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Λαβρόφ δήλωσε ότι η δημιουργία μίας ζώνης ελεγχόμενης από αντικαθεστωτικούς, εννοώντας τους Κούρδους, οι οποίοι χαίρουν της στήριξης των Η.Π.Α., θα μπορούσε να οδηγήσει στη διχοτόμηση της Συρίας.⁶⁴ Έτσι οι τουρκικές δυνάμεις εξαπέλυσαν αεροπορικούς βομβαρδισμούς στην περιοχή, ενώ εξασφάλισαν τα νώτα τους και από μία ενδεχόμενη επίθεση από τις συριακές κυβερνητικές δυνάμεις, οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρήσουν την τουρκική επιχείρηση στο Αφρίν ευκαιρία για να εισβάλουν στην επαρχία της Ιντλίμπ. Το σημαντικότερο στοιχείο, ωστόσο, στην θετική στάση που έχει υιοθετήσει η Μόσχα απέναντι στην τουρκική επιχείρηση στο Αφρίν είναι το

⁶⁴ Βλ. *Reuters*, “Russia says zone for U.S.-backed rebels could end up splitting Syria”, 15 Ιανουαρίου 2018, <https://uk.reuters.com/article/uk-russia-lavrov-syria/russia-says-zone-for-u-s-backed-rebels-could-end-up-splitting-syria-idUKKBN1F40SU>.

γεγονός ότι οι Κούρδοι έχουν σοβαρές συμμαχικές σχέσεις με τις Η.Π.Α.⁶⁵ Αυτό σημαίνει ότι η υποστήριξη των Κούρδων της Συρίας από τη Ρωσία θα σήμαινε εμμέσως την ενίσχυση των αμερικανικών συμφερόντων στη Συρία, καθώς επίσης την υπονόμηση της ρωσο-συριακής συμμαχίας. Συνεπώς υποστηρίζοντας την τουρκική επιχείρηση, η Μόσχα πετυχαίνει να διαδραματίσει έναν κρίσιμο ρόλο στην περιοχή, στρέφοντας τους συμμάχους του κυριότερου αντιπάλου της εναντίον του. Η κατατριβή που επιχειρεί να δημιουργήσει η Μόσχα σε βάρος των Η.Π.Α., ενισχύει σε κάποιο βαθμό την κρίση μεταξύ Άγκυρας και Ουάσιγκτον, καθώς και την απογοήτευση των Κούρδων απέναντι στην αδυναμία της τελευταίας να τους προστατέψει αποτελεσματικά.

Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι ότι η Άγκυρα καθίσταται ολοένα και πιο εξαρτημένη από τη Μόσχα και κατ' επέκταση επιρρεπής στις πιέσεις της. Η είσοδος των φιλοκυβερνητικών παραστρατιωτικών στο Αφρίν,⁶⁶ μετά από έκκληση των Κούρδων της Β. Συρίας για υποστήριξη, είναι επίσης μία εξέλιξη η οποία δεν θα μπορούσε να συμβεί δίχως την σύμφωνη γνώμη της Μόσχας, μολονότι η ρωσική ηγεσία φάνηκε ότι απέτρεψε την είσοδο συριακών κυβερνητικών δυνάμεων στην εν λόγω περιοχή.⁶⁷ Έτσι, η Μόσχα πέτυχε αφενός να μειώσει την απογοήτευση των Κούρδων, αφετέρου να εγκλωβίσει την Άγκυρα σε μια ένοπλη σύγκρουση, την εξέλιξη της οποίας δεν μπορεί να ορίσει η τελευταία. Προβληματισμό στην τουρκική ηγεσία προκάλεσαν και οι τοποθετήσεις των εκπροσώπων της Ρωσίας,⁶⁸ όσον αφορά την εκχειρία ενός μηνός σε όλη την συριακή επικράτεια, όπως προβλέπει το ψήφισμα 2401 του Σ.Α. του ΟΗΕ,⁶⁹

⁶⁵ Βλ. ISSAEV Leonid, “Why is Russia helping Turkey in Afrin?”, *Al-Jazeera*, 29 Ιανουαρίου 2018 <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/russia-helping-turkey-afrin-180125122718953.html>.

⁶⁶ Βλ. *Reuters*, “Syria pro-government forces enter Afrin to aid Kurds against Turkey”, 20 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-afrin/syria-pro-government-forces-enter-afrin-to-aid-kurds-against-turkey-idUSKCN1G41WG>.

⁶⁷ Βλ. *ό.π.*.

⁶⁸ Βλ. *Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ρωσίας στον Ο.Η.Ε.*, “Remarks to the Press by Ambassador Vassily Nebenizia, Permanent Representative of the Russian Federation to the U.N., following the UNSC meeting on Syria”, 25 Φεβρουαρίου 2018, <http://russiaun.ru/en/news/remsy240218>.

⁶⁹ Βλ. *Ο.Η.Ε.*, “Security Council Demands 30-days Cessation of Hostilities in Syria to Enable Humanitarian Aid Delivery, Unanimously Adopting Resolution 2401 (2018)”, 24 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.un.org/press/en/2018/sc13221.doc.htm>.

προκειμένου να παρασχεθεί ανθρωπιστική βοήθεια στους αμάχους. Κατά παράβαση του ψηφίσματος του ΟΗΕ, η Άγκυρα αγνόησε τις έμμεσες υποδείξεις για τήρηση της εκεχειρίας και διακοπή της επιχείρησης «Κλάδος Ελαιάς».⁷⁰ Αυτό που φαίνεται, όμως, να δυσαρέστησε ιδιαίτερα την νεο-οθωμανική ηγεσία της Τουρκίας είναι ότι η Μόσχα, μετά από τις εξελίξεις αυτές, υπέδειξε σε Άγκυρα και Δαμασκό να επιλύσουν απευθείας τις διαφορές τους.⁷¹ Μια πιθανή αποδοχή της ρωσικής πρότασης θα σήμαινε μια αναγκαστική εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ Έρντογαν και Άσσαντ, μάλλον ταπεινωτική για τον πρώτο. Αν δεν αποδεχτεί η Άγκυρα τους όρους που της επιβάλλουν οι μεγάλες δυνάμεις που ελέγχουν την τύχη της Συρίας, θα αναγκαστεί να έρθει σε ρήξη με αυτές, με αποτέλεσμα περαιτέρω υποβάθμιση της θέσης της.

3.4.2. Πώληση πυραύλων S-400 στην Τουρκία

Στα μέσα Φεβρουαρίου, ρωσικές πηγές ανέφεραν ότι Ρωσία και Τουρκία είναι κοντά στην συμφωνία για πώληση δεύτερης συστοιχίας S-400.⁷² Η εξέλιξη αυτή θα πρέπει να εξεταστεί ως αναπόσπαστο κομμάτι του ευρύτερου πολιτικό-διπλωματικού πλαισίου των ρωσο-τουρκικών σχέσεων. Η ανακοίνωση για την πιθανή πώληση μιας δεύτερης ρωσικής συστοιχίας στην Τουρκία, την δεδομένη εκείνη χρονική στιγμή, όταν είχε ήδη ξεκινήσει η επιχείρηση «Κλάδος Ελαιάς», στοχεύει στη δημιουργία εντυπώσεων, βασισμένων σε υποσχέσεις, οι οποίες θα φέρουν την Άγκυρα κοντύτερα στην Μόσχα. Έτσι η Μόσχα θέτει σε εφαρμογή την τακτική της μεγαλύτερης εξάρτησης της Άγκυρας από αυτήν, ενώ η ίδια κινείται κατά το δοκούν στην ευρύτερη Μέση Ανατολή. Επιπρόσθετα, μία τέτοια

⁷⁰ Βλ. *Reuters*, “Turkey says U.N. resolution on Syria ceasefire won’t impact Afrin offensive”, 25 Φεβρουαρίου 2018, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-ghouta-turkey/turkey-says-u-n-resolution-on-syria-ceasefire-wont-impact-afrin-offensive-idUSKCN1G90L5>.

⁷¹ Βλ. İDİZ Semih, “Russia’s call for dialogue with Assad irritates Ankara”, *Al-Monitor*, 27 Φεβρουαρίου 2018, https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/02/turkey-russia-lavrov-ruffles-feathers-in-ankara.html?utm_campaign=20180301&utm_source=sailthru&utm_medium=email&utm_term=Briefly%20Turkey.

⁷² Βλ. *Sputnik*, ‘Rusya ile Türkiye ikinci bir S-400 anlaşması imzalamayı planlıyor’, 14 Φεβρουαρίου 2018, <https://tr.sputniknews.com/savunma/201802141032242418-rusya-turkiye-s400/>.

ανακοίνωση δημιουργεί εντυπώσεις περί της απομάκρυνσης της Άγκυρας από τη Δύση και το ΝΑΤΟ, πιθανότητα που ευνοείται μετά και την συνάντηση Έρντογαν-Τίλερσον, η οποία διεξήχθη υπό δύσκολες συνθήκες.

3..5. Βαλκάνια – Π.Γ.Δ.Μ.

Στις αρχές Φεβρουαρίου, λίγο μετά την δημοσιοποίηση των συνομιλιών μεταξύ Αθήνας-Σκοπίων και την παραίτηση του Γ.Γ. του ΝΑΤΟ Στόλτενμπεργκ προς τα Σκόπια για την εξεύρεση λύσης με την Ελλάδα στο θέμα της ονομασίας,⁷³ παρατηρήθηκε μία αναθέρμανση στις σχέσεις Σκοπίων-Άγκυρας. Ο Πρωθυπουργός της Π.Γ.Δ.Μ. Ζάεβ πραγματοποίησε επίσκεψη στην Τουρκία και συναντήθηκε με τον Τούρκο ομόλογό του και άλλους αξιωματούχους.⁷⁴ Κατά τη συνάντηση των δύο αντιπροσωπειών, ο Ζάεβ, μεταξύ άλλων, ζήτησε τη στήριξη της Άγκυρας στην ένταξη των Σκοπίων στο ΝΑΤΟ τόσο από τον Τούρκο Πρωθυπουργό⁷⁵ όσο και από τον Έρντογαν.⁷⁶

Μία εβδομάδα μετά την επίσκεψη του Ζάεβ στην Τουρκία, ο Πρόεδρος της χώρας πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Άγκυρα στις 20 Φεβρουαρίου 2018. Κατά τη συνάντησή του με τον Τούρκο ομόλογό του συζητήθηκε το θέμα της ονομασίας του κράτους. Ο Έρντογαν εξέφρασε την πλήρη στήριξη της Άγκυρας στα Σκόπια στο θέμα της ονομασίας. Έχοντας υπενθυμίσει τη στάση και τη στήριξη της Άγκυρας προς τα Σκόπια από την πρώτη στιγμή της ίδρυσης του κράτους αυτού, δήλωσε ότι «το θέμα της ονομασίας μπορεί να επιλυθεί, εφόσον τα

⁷³ Βλ. *Hurriyet Daily News*, “NATO head urges Macedonia to end dispute with Greece, reform”, 19 Ιανουαρίου 2018, <http://www.hurriyetdailynews.com/nato-head-urges-macedonia-to-end-dispute-with-greece-reform-125987>.

⁷⁴ Βλ. *Milliyet*, “Başbakan Yıldırım Makedonya Başkanı Zaev ile görüştü”, 12 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.milliyet.com.tr/basbakan-yildirim-makedonya-basbaka-siyaset-2608444/>.

⁷⁵ Βλ. *MIA*, “Zaev-Yildirim: Turkey supports Macedonia for NATO Membership, bilateral cooperation to be promoted”, 12 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.mia.mk/en/Inside/RenderSingleNewsNewsCategory/61/134105928>.

⁷⁶ Βλ. *META*, “Erdogan-Zaev: support for good neighborly policies and resolving the name dispute with Greece”, 13 Φεβρουαρίου 2018, <http://meta.mk/en/erdogan-zaev-support-for-good-neighborly-policies-and-resolving-the-name-dispute-with-greece/>.

δύο κράτη το επιθυμούν». ⁷⁷ Ο Ιβανόφ εξέφρασε την ικανοποίησή του ότι η Άγκυρα είναι στο πλευρό των Σκοπίων και ζήτησε τη στήριξή της στη διαδικασία ένταξης στην Βορειοατλαντική Συμμαχία. ⁷⁸ Υποσχέθηκε δε ότι θα συμβάλει στην καταπολέμηση της κοινότητας του Φετκουλλάχ Γκιουλέν στη χώρα του. ⁷⁹

Πέρα από κάθε διάθεση συνεργασίας και προώθησης των διμερών σχέσεων μεταξύ Αθήνας και Σκοπίων, η πραγματοποίηση δύο υψηλόβαθμων συναντήσεων στην Τουρκία, διαδοχικά και μέσα σε ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, όπως αυτό της μίας εβδομάδος, αν μη τι άλλο, προκαλεί εντύπωση. Η Άγκυρα γνωρίζει ότι η τυχόν επίλυση των προβλημάτων μεταξύ Αθηνών και Σκοπίων θα ανοίξει μία νέα περίοδο στις διμερείς σχέσεις αυτών των χωρών, εξέλιξη που θα σημάνει πιθανότατα την απομάκρυνση των Σκοπίων από την Άγκυρα. Η στιγμή πραγματοποίησης των συναντήσεων αυτών, με τις διαπραγματεύσεις μεταξύ Αθηνών-Σκοπίων να έχουν σημειώσει κάποια πρόοδο, δεν πρέπει συνεπώς να θεωρηθεί τυχαίο γεγονός. Στη λογική της σύσφιξης των σχέσεων με τον περιφερειακό αδύναμο σύμμαχο, η Άγκυρα προσέφερε όχι μόνο την πολιτική στήριξή της στο θέμα της ένταξης της χώρας στο NATO, αλλά και υπόσχεση για προώθηση της οικονομικής συνεργασίας. Έτσι, μολονότι δεν μπορεί να παίξει έναν πρωταγωνιστικό ρόλο στην επίλυση του ζητήματος της ονομασίας της χώρας, ευελπιστεί ότι προσφέροντας οικονομική και πολιτική στήριξη με διάσταση ασφάλειας (NATO), θα μπορέσει να διατηρήσει την επιρροή της στα Σκόπια, τα οποία θεωρεί πως εντάσσονται στο ζωτικό της χώρο.

⁷⁷ Βλ. Kostidis M., “Ivanov’s meeting with Erdogan in Ankara”, *IBNA*, 21 Φεβρουαρίου 2018. [Ανακτήθηκε από: <http://www.balkaneu.com/ivanovs-meeting-with-erdogan-in-ankara/>].

⁷⁸ Βλ. *MIA*, “Ivanov: Macedonia expects Turkish support and lobbying for NATO accession”, 20 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.mia.mk/en/Inside/RenderSingleNews/61/134121470>.

⁷⁹ Βλ. Kostidis M., *ό.π.*.

4. ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

4.1. Ισραήλ

4.1.1. Κατάρριψη ισραηλινού μαχητικού

Το περιστατικό της κατάρριψης του ισραηλινού μαχητικού αεροσκάφους F-16 από αντιαεροπορικά πυρά του συριακού στρατού στις 10 Φεβρουαρίου 2018 και οι επιθέσεις των Ενόπλων Δυνάμεων του Ισραήλ εναντίον στόχων στην συριακή επικράτεια που ακολούθησαν, αποτέλεσαν το σοβαρότερο επεισόδιο της ισραηλινής εμπλοκής στον πόλεμο της Συρίας κατά την τελευταία επταετία. Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο των Ισραηλινών Δυνάμεων Άμυνας (IDF), το μαχητικό αεροσκάφος, μαζί με άλλα επτά μαχητικά, βρισκόταν σε αποστολή καταστροφής της βάσης από την οποία είχε απογειωθεί νωρίτερα ένα Μη Επανδρωμένο Αεροσκάφος, το οποίο παραβίασε τον εναέριο χώρο του Ισραήλ. Είχε προηγηθεί η κατάρριψη του Μη Επανδρωμένου Αεροσκάφους από ελικόπτερο Απάτσι.⁸⁰ Αν και η πρώτη φάση της επιχείρησης ήταν επιτυχής, τα F-16 δέχτηκαν μαζικά πυρά από τη συριακή αεράμυνα με αποτέλεσμα την κατάρριψη ενός μαχητικού, το οποίο τελικά κατέπεσε και συνετρίβη σε ισραηλινό έδαφος.⁸¹

Ως αντίποινα, η ισραηλινή Πολεμική Αεροπορία εξαπέλυσε ευρείας κλίμακας επιθέσεις εναντίον δώδεκα στόχων, συμπεριλαμβανομένων συστοιχιών αντι-αεροπορικής άμυνας και στρατιωτικών εγκαταστάσεων οι οποίες, σύμφωνα με την ισραηλινή πλευρά, χρησιμοποιούνται από ιρανικές δυνάμεις. Κατά τον Ταξίαρχο Amnon Ein Dar, τα αντίποινα αποτέλεσαν την ευρύτερη και σημαντικότερη επίθεση του Ισραήλ εναντίον της Συρίας και των συστημάτων άμυνας της από το 1982, αναφερόμενος στην επιχείρηση *Ειρήνη στη Γαλιλαία*, κατά την οποία είχε σημειωθεί σύγκρουση με τον συριακό στρατό.⁸² Οι στόχοι εντοπίζονται κυρίως στα περίχωρα της Δαμασκού και σύμφωνα με του Ισραηλινούς καταστράφηκαν ολοσχερώς. Από την πλευρά της η κυβέρνηση Άσαντ υποστήριξε, μέσω του κρατικού πρακτορείου ειδήσεων, ότι η συριακή αεράμυνα

⁸⁰ <http://www.aljazeera.com/news/2018/02/israel-shot-iranian-drone-syria-180210053946323.html>.

⁸¹ Οι πιλότοι χρησιμοποίησαν το σύστημα αυτόματης εκτόξευσης των καθισμάτων και διασώθηκαν.

⁸² <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-israel/netanyahu-says-israel-undeterred-after-syria-shoots-down-f-16-idUSKBN1FV0LR>.

αντιμετώπισε αποτελεσματικά τη νέα επίθεση και απέτρεψε την καταστροφή των στρατιωτικών εγκαταστάσεων.

Όσον αφορά τις διεθνείς αντιδράσεις, το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ έσπευσε να δηλώσει την υποστήριξη του προς το Ισραήλ, ενώ το αντίστοιχο ρωσικό άσκησε κριτική, καλώντας την κυβέρνηση Νετανιάχου να επιδείξει αυτοσυγκράτηση και να μην παραβιάζει την κυριαρχία της Συρίας. Ο ηγέτης της Χεζμπολάχ Χασάν Νασράλα υπογράμμισε ότι η κατάρριψη του ισραηλινού αεροσκάφους αποτελεί μια σημαντική στρατιωτική επιτυχία και εκτίμησε ότι το περιστατικό μας εισάγει σε μια νέα στρατηγική φάση, κατά την οποία το Ισραήλ θα περιορίσει τη δραστηριότητα του στον συριακό εναέριο χώρο.⁸³

Η κυβέρνηση Νετανιάχου υπέδειξε ως υπεύθυνο για την κλιμάκωση της έντασης το Ιράν, το οποίο χαρακτήρισε ως τη μεγαλύτερη απειλή παγκοσμίως. Κατά την διάρκεια της Διάσκεψης του Μονάχου για την Ασφάλεια, ο ισραηλινός Πρωθυπουργός προχώρησε ένα βήμα παραπέρα σημειώνοντας ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας του δεν θα χτυπήσουν τους συμμάχους της Τεχεράνης, αλλά θα αναλάβουν άμεση δράση εναντίον της ίδιας της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν.⁸⁴ Επιπρόσθετα, άσκησε κριτική στη διεθνή συμφωνία σχετικά με το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα, η οποία, κατά τη γνώμη του, αποτέλεσε έναν αποτυχημένο κατευνασμό, ο οποίος κατέστησε πιο πιθανό το ξέσπασμα ενός πολέμου. Ενώ η εσωτερική αναταραχή στο πολιτικό σκηνικό του Ισραήλ συμβάλει στην όξυνση της έντασης, η δράση πολυάριθμων παραγόντων με αντικρουόμενα συμφέροντα στο πεδίο του συριακού πολέμου αυξάνει περαιτέρω τις πιθανότητες για ένα νέο θερμό επεισόδιο που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια γενικευμένη σύγκρουση.

4.1.2. Διαμόρφωση ζώνης ασφαλείας στην νοτιοδυτική Συρία

Κατά τους τελευταίους μήνες, η ισραηλινή ανάμειξη στον συριακό πόλεμο έχει εισέλθει σε μια νέα φάση. Θεωρώντας ότι η ρωσική διαμεσολάβηση δεν

⁸³ <https://www.timesofisrael.com/nasrallah-downing-of-israeli-f-16-a-great-military-accomplishment/>.

⁸⁴ <https://www.nytimes.com/2018/02/18/world/europe/netanyahu-iran-drone.html>.

διασφαλίζει τα ισραηλινά συμφέροντα, η κυβέρνηση Νετανιάχου προσπαθεί να επεκτείνει την επιρροή της στις επαρχίες Κουνέιτρα και Νταράα προκειμένου να ελέγξει την παρουσία της Χεζμπολάχ και των συμμάχων του Ιράν στην περιοχή που συνορεύει με τα υψίπεδα του Γκολάν.⁸⁵ Υπό αυτήν τη λογική κινείται προς την επέκταση της αποκαλούμενης «ζώνης ασφαλείας» στο εσωτερικό της Συρίας. Το Ισραήλ ήδη συνεργάζεται και αντλεί πληροφορίες από αντιπολιτευτικές οργανώσεις που ελέγχουν εδάφη στη νότια Συρία, από εξόριστους Σύρους που έχουν τη βάση τους στην Ιορδανία, αλλά και από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται στην περιοχή.⁸⁶

Κατά την πρώτη φάση του σχεδίου δημιουργίας μίας ζώνης ασφαλείας, το Ισραήλ συνεργάστηκε με αντικαθεστωτικές δυνάμεις στην περιοχή μεταξύ των πόλεων Χαντέρ και Κουνέιτρα. Η συνεργασία προέβλεπε την ανταλλαγή πληροφοριών και την υποστήριξη των ανταρτών μέσω παροχής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και βασικών αγαθών. Κατά τη δεύτερη φάση εικάζεται ότι η ζώνη θα επεκταθεί στα 40 χιλιόμετρα από τα συρο-ισραηλινά σύνορα και θα οργανωθεί μια «συνοριοφυλακή» στελεχωμένη από Σύρους αντικαθεστωτικούς που θα εξοπλιστεί από το Ισραήλ. Οι Ισραηλινοί διαθέτουν ανάλογη εμπειρία από το παρελθόν, όταν είχαν καλλιεργήσει σχέσεις με τοπικούς λιβανέζικους παράγοντες προκειμένου να δημιουργηθεί η ζώνη ασφαλείας του Νοτίου Λιβάνου. Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες,⁸⁷ οι ισραηλινές υπηρεσίες έχουν ήδη αρχίσει να συνεργάζονται στενά με νέες ένοπλες οργανώσεις⁸⁸ και παρέχουν οικονομική υποστήριξη για την αμοιβή των μαχητών τους. Απώτερος στόχος είναι οι εν λόγω οργανώσεις να αποτελέσουν μία δύναμη η οποία θα επιτηρεί την περιοχή και θα ενημερώνει το Ισραήλ για τις όποιες κινήσεις των αντιπάλων του. Το σχέδιο προβλέπει επίσης τη συνεργασία με ΜΚΟ και τοπικούς παράγοντες για την υλοποίηση προγραμμάτων στους τομείς της

⁸⁵ <https://www.haaretz.com/israel-news/with-eye-on-iran-israel-increases-military-support-for-syrian-rebels-1.5826348>.

⁸⁶ <https://warontherocks.com/2018/02/israels-deepening-involvement-syrias-rebels/>.

⁸⁷ <https://theintercept.com/2018/01/23/israel-syria-safe-buffer-zone-golan-heights/>.

⁸⁸ Σημαντικότερη εκ των οποίων θεωρείται η αντικαθεστωτική οργάνωση «Ιππότες του Γκολάν».

υγείας και της εκπαίδευσης, με απώτερο στόχο την εξασφάλιση της συναίνεσης του τοπικού πληθυσμού.

4.2. Αίγυπτος

4.2.1. Η Επιχείρηση Σινά 2018

Έπειτα από μία σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων και ενόψει των προεδρικών εκλογών του Μαρτίου, η αιγυπτιακή κυβέρνηση έδωσε το έναυσμα για την έναρξη της μεγαλύτερης στρατιωτικής επιχείρησης αντιμετώπισης της ισλαμιστικής εξέγερσης στη Χερσόνησο του Σινά. Οι Ένοπλες Δυνάμεις αλλά και ειδικές δυνάμεις της αστυνομίας της Αιγύπτου επιχειρούν εναντίον των μαχητών στο βόρειο Σινά, σε μια προσπάθεια να καταφέρουν ένα αποφασιστικό χτύπημα εναντίον των ισλαμιστών. Για την επίτευξη των στόχων της επιχείρησης έχει αποκλειστεί η πρόσβαση στις περιοχές που θεωρούνται ως βάσεις των εξτρεμιστών, ενώ ελέγχονται τα σύνορα για να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ανεφοδιασμού τους. Οι στρατιωτικές αρχές της Αιγύπτου ανακοίνωσαν ότι η πρώτη φάση της επιχείρησης «Σινά 2018» έχει στεφθεί με επιτυχία, ενώ δεν έδωσαν στη δημοσιότητα το χρονοδιάγραμμα των επιχειρήσεων.⁸⁹

Αντικειμενικός στόχος της επιχείρησης είναι η ανάκτηση του ελέγχου των συνοριακών διαβάσεων και η εκκαθάριση των περιοχών που θεωρούνται προπύργια της εξέγερσης από εξτρεμιστικά στοιχεία. Η επιχείρηση δεν περιορίζεται αποκλειστικά στο Σινά, αλλά στοχεύει και σε στόχους που εντοπίζονται στο Δέλτα του Νείλου και στις Δυτικές Επαρχίες. Βασικός αντίπαλος είναι η οργάνωση Ανσάρ Μπάιτ αλ-Μάκντις, η οποία μετεξελίχθηκε σε παρακλάδι του αυτοαποκαλούμενου Ισλαμικού Κράτους και η οποία θεωρείται υπεύθυνη για πολυάριθμες τρομοκρατικές επιθέσεις εναντίον των δυνάμεων ασφαλείας αλλά και πολιτών. Τους τελευταίους μήνες η οργάνωση είχε εντείνει τη δράση της, με αποκορύφωμα την επίθεση σε τέμενος της πόλης Μπιρ αλ-Άμπεντ τον

⁸⁹<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/291444/Egypt/Politics-/Comprehensive-Operation-Sinai--A-successful-start.aspx>

προηγούμενο Νοέμβριο που άφησε 311 θύματα. Αυτή ήταν η πλέον αιματηρή τρομοκρατική επίθεση στην ιστορία της χώρας και ήταν αυτή που ώθησε τον Πρόεδρο αλ-Σίσι να δώσει ένα περιθώριο τριών μηνών στον επικεφαλής των Ενόπλων Δυνάμεων και στο Υπουργείο Εσωτερικών ώστε να οργανώσουν την ευρεία αντιτρομοκρατική εκστρατεία.

4.2.2. Η συνεργασία Αιγύπτου-Ισραήλ στην ασφάλεια και στην ενέργεια

Με αφορμή την αντιμετώπιση της ισλαμιστικής εξέγερσης στο Σινά ήλθε στο προσκήνιο η στρατιωτική συνεργασία μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ. Κατά την τελευταία διετία, οι Ισραηλινές Δυνάμεις Άμυνας έχουν πραγματοποιήσει περισσότερες από εκατό επιθέσεις εναντίον εξτρεμιστών εντός της αιγυπτιακής επικράτειας.⁹⁰ Σε συντονισμό με τις αιγυπτιακές αρχές, ισραηλινά μη επανδρωμένα αεροσκάφη, ελικόπτερα και μαχητικά επιχειρούν στην περιοχή του βόρειου Σινά, επιβεβαιώνοντας το κλίμα εμπιστοσύνης που έχει οικοδομηθεί μεταξύ των κυβερνήσεων αλ-Σίσι και Νετανιάχου.⁹¹ Παρά το γεγονός ότι η συνεργασία φαίνεται να αποδίδει καρπούς και να συμβάλει στην μερική ανάκτηση του ελέγχου της περιοχής από τον αιγυπτιακό στρατό, οι διοικήσεις των δυο κρατών προτιμούν να μην την δημοσιοποιούν, φοβούμενες τις αντιδράσεις που μπορεί να προκαλέσει στο εσωτερικό της Αιγύπτου, κατά κύριο λόγο. Από την πλευρά της η Αίγυπτος συνέβαλε, μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον αλ-Σίσι, στον έλεγχο των συνόρων της Λωρίδας της Γάζας και στην αποκοπή των οδών ανεφοδιασμού της οργάνωσης Χαμάς.⁹²

Στο πεδίο της οικονομίας, η συνεργασία μεταξύ των δυο κρατών πέρασε σε μια νέα φάση μετά την υπογραφή συμφωνίας για την εισαγωγή φυσικού αερίου από το Ισραήλ, αξίας περίπου 15 δισεκατομμυρίων δολαρίων με χρονικό ορίζοντα

⁹⁰ <https://www.nytimes.com/2018/02/03/world/middleeast/israel-airstrikes-sinai-egypt.html>.

⁹¹ <https://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/11/egypt-israel-relations-highest-level-history-161107083926863.html>.

⁹² <http://www.jpost.com/Opinion/Egypt-and-Israel-an-important-alliance-for-the-United-States-497687>.

την επόμενη δεκαετία.⁹³ Η εισαγωγή φυσικού αερίου από την Αίγυπτο δεν αποσκοπεί μόνο στην ικανοποίηση της εσωτερικής ζήτησης, αλλά εντάσσεται σε ευρύτερα σχέδια αξιοποίησης των κοιτασμάτων της Ανατολικής Μεσογείου μέσω υγροποίησης αερίου σε αιγυπτιακές εγκαταστάσεις και εξαγωγής του στη συνέχεια σε άλλες αγορές. Ο Νετανιάχου δήλωσε ότι η συμφωνία θα ενισχύσει την ασφάλεια, την οικονομία, τις περιφερειακές σχέσεις και κατά κύριο λόγο τους πολίτες του Ισραήλ. Αιγύπτιοι αξιωματούχοι δήλωσαν σε μέσα ενημέρωσης της χώρας ότι υφίσταται ένα κλίμα κατανόησης μεταξύ Αιγύπτου, Κύπρου, Ελλάδας και Ισραήλ σχετικά με την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της Ανατολικής Μεσογείου που θα καταστήσει την περιοχή περιφερειακό ενεργειακό κέντρο.⁹⁴

4.3. Λιβύη

Στη διάρκεια των τελευταίων δυο μηνών συνεχίζονται οι προσπάθειες για την υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης για τη Λιβύη⁹⁵ υπό την αιγίδα της Αποστολής του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στη Λιβύη (UNSMIL). Ο επικεφαλής της UNSMIL Γκασάν Σαλαμέ, ανακοίνωσε ότι έχει σημειωθεί πρόοδος στη διαδικασία η οποία αναμένεται να άρει το πολιτικό αδιέξοδο και να καταλήξει στην διεξαγωγή γενικών εκλογών εντός του 2018. Το Σχέδιο Δράσης που επεξεργάστηκε ο Σαλαμέ περιλαμβάνει τέσσερα στάδια: α. την τροποποίηση της Συμφωνίας του Σχιράτ, β. τη σύγκληση εθνικής διάσκεψης, κατά την οποία θα εκπονηθεί ένα νέο συνταγματικό σχέδιο, γ. τη διενέργεια δημοψηφίσματος για την αποδοχή του νέου Συντάγματος και δ. τη διεξαγωγή εκλογών στη βάση ενός κοινά αποδεκτού εκλογικού νόμου και Συντάγματος. Στην παρούσα φάση έχει ολοκληρωθεί η εγγραφή των ψηφοφόρων στους εκλογικούς καταλόγους και αναμένεται η ψήφιση του νέου εκλογικού νόμου από τη Βουλή. Ο Σαλαμέ δήλωσε ότι αναμένει να δοθεί

⁹³ <https://www.haaretz.com/israel-news/business/netanyahu-lauds-israeli-firm-s-15b-gas-deal-with-egypt-1.5828419>.

⁹⁴ <https://www.madamasr.com/en/2018/02/19/news/u/private-egyptian-energy-company-signs-us15b-deals-to-import-gas-from-israel/>.

⁹⁵ <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-un-action-plan-for-libya-prospects-and-challenges>.

το «πράσινο φως» από το Ανώτατο Δικαστήριο ώστε να προχωρήσει η διαδικασία της διάσκεψης και του δημοψηφίσματος για το νέο Σύνταγμα.

Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου της Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας που εδρεύει στην Τρίπολη, Φάγιεζ αλ-Σαράζ, επανέλαβε τη θέση ότι στόχος του είναι η οικοδόμηση ενός δημοκρατικού κράτους και η μετάβαση από την επανάσταση στην θεμελίωση του κράτους.⁹⁶ Ο Σαράζ κάλεσε την Βουλή των Αντιπροσώπων, η οποία εδρεύει στην Κυρηναϊκή, να επισπεύσει την ψήφιση του εκλογικού νόμου ώστε να ανοίξει ο δρόμος για την εκπόνηση του νέου Συντάγματος. Παράλληλα κάλεσε τη διεθνή κοινότητα και τον ΟΗΕ να κάνουν σαφή τη θέση τους και να ασκήσουν πίεση στον Χαλίφα Χαφτάρ και στην Κυβέρνηση του Τομπρούκ ώστε να μην εμποδίζουν τη διαδικασία.

Ο Λιβυκός Εθνικός Στρατός υπό τον Χαλίφα Χαφτάρ συνεχίζει τις επιχειρήσεις για την παγίωση του ελέγχου στις ανατολικές επαρχίες. Στο πλαίσιο της Επιχείρησης «Αξιοπρέπεια», συνεχίζονται οι προετοιμασίες για την κατάληψη της πόλης Ντέρνα, η οποία αποτελεί το τελευταίο προπύργιο ισλαμιστικών δυνάμεων που αντιτίθενται στον Χαφτάρ. Οι δυνάμεις του Λιβυκού Εθνικού Στρατού συνεχίζουν τους βομβαρδισμούς στα ανατολικά προάστια της Ντέρνα, προετοιμάζοντας το έδαφος για την αποφασιστική μάχη. Εν τω μεταξύ, η κατάσταση στη Βεγγάζη παραμένει τεταμένη παρά την ανάκτηση του ελέγχου της πόλης από τις δυνάμεις του Χαφτάρ. Δυο πολύνεκρες τρομοκρατικές επιθέσεις,⁹⁷ στις 24 Ιανουαρίου και στις 9 Φεβρουαρίου, κατέστησαν σαφές ότι στην πόλη παραμένουν ενεργοί πυρήνες ισλαμιστικών οργανώσεων. Οι επιχειρήσεις στην Βεγγάζη είχαν αντίκτυπο και στο εσωτερικό του Λιβυκού Εθνικού Στρατού. Έπειτα από την διεθνή αντίδραση που προκάλεσε η δράση του συμμάχου του Χαφτάρ και επικεφαλής του ένοπλου σώματος Ας-Σάικα, Μαχμούνι αλ-Ουερφάλι, ο Λιβυκός Εθνικός Στρατός ζήτησε την παράδοση του. Ως επακόλουθο προκλήθηκαν αντιδράσεις από υποστηρικτές του αλ-Ουερφάλι και σημειώθηκαν επεισόδια στην Βεγγάζη.

⁹⁶<https://www.libyaobserver.ly/news/al-sirraj-it%E2%80%99s-time-libya-moves-revolution-statehood>.

⁹⁷ <https://www.libyaherald.com/2018/02/09/another-benghazi-mosque-bomb-explosion/>

Όσον αφορά τη δράση εξωτερικών δυνάμεων στη Λιβύη, η Κυβέρνηση της Τρίπολης καταδίκασε σε υψηλούς τόνους τη δήλωση του εκπροσώπου της Βουλής των Αντιπροσώπων, Ακίλα Σάλεχ, ο οποίος υπογράμμισε ότι είναι ευπρόσδεκτη η συμμετοχή της Αιγύπτου στην αναμενόμενη στρατιωτική επιχείρηση εναντίον της πόλης Ντέρνα. Ανάλογες δηλώσεις είχε κάνει και ο εκπρόσωπος τύπου της Επιχείρησης «Αξιοπρέπεια» του Λιβυκού Εθνικού Στρατού, ο οποίος κάλεσε τον Αμπντέλ Φατάχ αλ-Σίσι να συνδράμει στην επιχείρηση με πολεμικά αεροσκάφη, καθώς η αντιμετώπιση των ισλαμιστών θα είναι προς όφελος και της ασφάλειας της Αιγύπτου. Παράλληλα τόνισε ότι δεν αποδέχεται τις παρεμβάσεις του Κατάρ και της Τουρκίας, καθώς η Άγκυρα αποτελεί υποστηρικτή της τρομοκρατίας στη Λιβύη.⁹⁸ Η πλευρά του Χαφτάρ, λοιπόν, προσβλέπει στην υποστήριξη των κρατών που αντιτίθενται στη δράση των ισλαμιστών και ιδιαίτερα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας όπως είναι η Αίγυπτος, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και σε μικρότερο βαθμό η Σαουδική Αραβία. Ο Χαφτάρ έχει προσεγγίσει τη Ρωσία, η οποία όμως το τελευταίο διάστημα φαίνεται να κρατάει αποστάσεις από αυτόν και να επιθυμεί την επίτευξη προόδου στο πλαίσιο της διαδικασίας υπό τον ΟΗΕ. Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πάντα πληροφορίες,⁹⁹ η πλευρά του Χαφτάρ πρότεινε στις ρωσικές αρχές τη δημιουργία στρατιωτικής βάσης στα ανατολικά της χώρας, πρόταση που απορρίφθηκε από το ρωσικό Υπουργείο Άμυνας. Εντούτοις, ο εκπρόσωπος Τύπου του Χαφτάρ διέψευσε την πληροφορία.

⁹⁸ <https://www.libyaobserver.ly/news/parliament-speaker-egypt-help-liberating-derna-turkey-supports-terrorism-libya>.

⁹⁹ <https://www.libyaobserver.ly/news/russian-official-haftar-asked-russia-build-military-base-east-libya>

5. ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

5.1. Κύπρος: Ενέργεια και τουρκικές προκλήσεις

Η νέα χρονιά βρήκε την Ελληνική και την Κυπριακή Δημοκρατία (ΚΔ) αντιμέτωπες με σειρά τουρκικών προκλήσεων σε Αιγαίο και Κύπρο. Από τις αρχές του έτους η Τουρκία εξέδωσε NAVTEX με τις οποίες καθιστούσε καταφανή την επιθετικότητά της, αφού οι NAVTEX περιελάμβαναν μεγάλες εκτάσεις των τεμαχίων 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 13, πλησίαζαν σε απόσταση 14 χιλιομέτρων το σημείο της γεώτρησης στον στόχο «Καλυψώ» από το «Saipem 12000», και επικάλυπταν τους θαλάσσιους και εναέριους διαδρόμους που δέσμευσε η Κυπριακή Δημοκρατία για την πλεύση των πλοίων υποστήριξης της γεώτρησης από το συγκεκριμένο ερευνητικό.¹⁰⁰ Ουσιαστικά η Τουρκία έθεσε στο επίκεντρο των επιδιώξεών της, δηλαδή τη δημιουργία γκριζας ζώνης γύρω από τον επόμενο στόχο γεώτρησης της ENI («Σουπιά»). Εκτός των θαλάσσιων παραβιάσεων, η ΚΔ βρέθηκε αντιμέτωπη και με σωρεία τουρκικών παραβιάσεων του εναερίου χώρου της, των κανονισμών εναέριας κυκλοφορίας, και την παράνομη χρήση από τουρκικά πολεμικά πλοία λιμανιών που παραμένουν κλειστά. Οι παραβιάσεις του εναερίου και θαλάσσιου χώρου της Κυπριακής Δημοκρατίας από την Τουρκία καταγγέλλθηκαν στον ΟΗΕ με επιστολές προς τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Γκουτιέρρες.¹⁰¹

Στις 9 Φεβρουαρίου τουρκικά πολεμικά εμπόδισαν το πλοίο-γεωτρύπανο να πλησιάσει στο «οικόπεδο 3», το οποίο έχει αδειοδοτηθεί στην ENI, ώστε να διεξάγει έρευνες. Τα τουρκικά πολεμικά σταμάτησαν το ερευνητικό με την δικαιολογία ότι θα υπάρξουν στρατιωτικές δραστηριότητες στην περιοχή που είχε δεσμεύσει με παράνομες NAVTEX, αρχικά μέχρι τις 22 Φεβρουαρίου. Στην κλιμάκωση αυτήν της Τουρκίας, η ΚΔ απάντησε με διαβήματα, ευρισκόμενη σε συνεχή επικοινωνία

¹⁰⁰ www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/472696/i-aggyra-ezose-tin-kypro-me-navtex.

¹⁰¹ Η Κύπρος καταγγέλλει στον ΟΗΕ νέες τουρκικές παραβιάσεις του Εθνικού Εναερίου Χώρου undocs.org/A/72/737-S/2018/96, www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2016.nsf/All/9AA3227947B3C314C225822C0025CC2D?OpenDocument, www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2016.nsf/All/552A6A86CB124530C225824000352E9A?OpenDocument.

και συντονισμό τόσο με την ENI όσο και με τις Βρυξέλλες, το Ιταλικό Υπουργείο Εξωτερικών, αλλά και τις ΗΠΑ.¹⁰²

Η κλιμάκωση της Τουρκίας δεν συνιστά έκπληξη αφού, φανερά εκνευρισμένη από τη συνεργασία της Κύπρου με την Αίγυπτο, έχει αμφισβητήσει δια στόματος Τσαβούσογλου (06.02.2018) την συμφωνία οριοθέτησης της ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών. Επίσης, και ο Ερντογάν έσπευσε να προειδοποιήσει την ENI «περί κινδύνου» για τη βόρεια Κύπρο και την Τουρκία από τις γεωτρήσεις, στις συναντήσεις του με Ιταλούς αξιωματούχους. Ωστόσο, η επίσημη απάντηση του Υπουργείου Εξωτερικών της Αιγύπτου ήταν άμεση και ξεκάθαρη: «κανένα μέρος δεν μπορεί να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της συμφωνίας οριοθέτησης μεταξύ της Αιγύπτου και της Κύπρου, και οποιαδήποτε προσπάθεια υπονόμευσης της Αιγυπτιακής κυριαρχίας στην αποκλειστική οικονομική ζώνη της στην Ανατολική Μεσόγειο, απορρίπτεται και θα αντιμετωπιστεί».¹⁰³

Οι μελλοντικές κινήσεις για την έρευνα και εκμετάλλευση των πόρων δεν αναμένονται να είναι απρόσκοπτες, αν λάβουμε υπόψη τη δήλωση Τσαβούσογλου σε συνέντευξή του: «η οριοθέτηση των πεδίων θαλάσσιας δικαιοδοσίας θα πρέπει να διευθετείται με συμφωνία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων κρατών της περιοχής, με βάση την αρχή της ισότητας και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Επομένως, εάν ρωτήσετε πώς αυτό θα μπορούσε να γίνει, απαντώ στην ερώτησή σας καλώντας τους Έλληνες φίλους μας να επικεντρωθούν πρώτα στην εξεύρεση συνολικών, δίκαιων και διαρκών λύσεων στις διαφορές του Αιγαίου, αντί να προσθέσουν περισσότερα προβλήματα στον ήδη υπάρχοντα κατάλογο.»¹⁰⁴

Έπειτα από 12 συνεχόμενες μέρες που παρέμεινε ακινητοποιημένο το γεωτρύπανο Saipem 12000 της ιταλικής εταιρείας ENI, οι Τούρκοι εξέδωσαν νέα

¹⁰² www.hurriyetdailynews.com/turkish-warships-stop-italys-eni-rig-in-waters-off-famagusta-greek-cypriot-reports-127107.

¹⁰³ www.sigmalive.com/news/energia/487465/giati-i-agkyra-amfisvitei-tora-tin-aoz-kyprouaigyptou?utm_source=SigmaliveNewsletter&utm_campaign=SigmaliveNewsletter20180208&utm_medium=email&utm_term=Newsletter20180208&utm_source=Sigmalive+Newsletter+List&utm_campaign=d5f613e386-EMAIL_CAMPAIGN_2018_02_08&utm_medium=email&utm_term=0_7a688bfa0e-d5f613e386-220129713, www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/487263/erntogn-thema-gotrison-eni-stin-an-mesogio.

¹⁰⁴ www.ekathimerini.com/225524/opinion/ekathimerini/comment/turkey-maintains-tough-stance-on-cyprus-in-kathimerini-interview.

NAVTEX ως τις 10 Μαρτίου δεσμεύοντας έτσι την περιοχή. Το Κέντρο Συντονισμού Έρευνας και Διάσωσης της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως αρμόδια αρχή για την περιοχή ευθύνης της Κύπρου, απάντησε με αντι-NAVTEX.¹⁰⁵

Σε ό,τι αφορά τις αντιδράσεις ιδιωτών και επίσημων φορέων, η ΕΝΙ επεσήμανε ότι η παρεμπόδιση του ερευνητικού πλοίου «δεν είναι υπό τον έλεγχό μας», αλλά αποτελεί διπλωματικό ζήτημα. Η Ιταλίδα Υπουργός Άμυνας, μετά από συνάντηση που είχε με τον Τούρκο ομόλογό της, έκανε λόγο για αναζήτηση αμοιβαία αποδεκτής λύσης, ενώ ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Αντόνιο Ταγιάνι, σε τηλεφωνική επικοινωνία με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας δήλωσε ότι «η Τουρκία παραβιάζει τους κανόνες του διεθνούς δικαίου με μία άχρηστη πρόκληση». Η Ρωσία εξέφρασε την ανησυχία της, ενώ η πρέσβης των ΗΠΑ στην ΚΔ μετέφερε μήνυμα του Αμερικανού Προέδρου ότι «η Κυπριακή Δημοκρατία έχει το δικαίωμα να εξερευνά και να αξιοποιεί τους φυσικούς πόρους στην ΑΟΖ της».¹⁰⁶ Στήριξη στα δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας εξέφρασε και το Ισραήλ μέσω του πρέσβη του στη Λευκωσία.¹⁰⁷

Δυσάρεστη, ωστόσο, εντύπωση προκάλεσε η αντίδραση του ΓΓ ΟΗΕ, ο οποίος «ένιψε τας χείρας του», καταπατώντας έτσι τα δικαιώματα της ΚΔ που απορρέουν από Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών, η οποία εμφανώς παραβιάζεται. Σε ό,τι αφορά τα υπόλοιπα οικόπεδα, παρά τις Τουρκικές παραιτήσεις που φαίνεται να έχουν γίνει προς το Κατάρ, η γεώτρηση στην Κύπρο θα προχωρήσει κανονικά.¹⁰⁸ Η ExxonMobil, που σε κοινοπραξία με την Qatar Petroleum έχουν τα δικαιώματα στο τεμάχιο 10 της κυπριακής ΑΟΖ, έχει επιβεβαιώσει ότι τέλος του μήνα, σύμφωνα και με τον προγραμματισμό της, θα φέρει στην Κύπρο δύο ερευνητικά εξειδικευμένα πλοία.¹⁰⁹ Τέλος, οι Ισραηλινοί συνέδραμαν προληπτικά,

¹⁰⁵ www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/491876/polemos-kai-me-tis-anti-navtex.

¹⁰⁶ www.kathimerini.gr/949834/article/epikairothta/politikh/paremvash-hpa-h-kypriakh-dhmokratia-exei-dikaiwma-na-a3iopoiei-toys-poroys-ths-sthn-aoz.

¹⁰⁷ www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/489859/to-israil-stirizei-ta-dikaiomata-tis-kd.

¹⁰⁸ www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/ceo-eni-den-einai-y-po-ton-elegxo-mas-i-katastasi-stin-aoz, www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/den-feygei-to-geotrypano-tis-eni-mexri-tis-21-febroyarioy, www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/489862/synechizetai-o-apokleismos-sto-oikopedo-3.

¹⁰⁹ <http://mignatiou.com/2018/02/h-exxon-den-fovate-tous-tourkous-stelni-dio-erevnitika-skafi-stin-kipriaki-aoz/>.

με κατασκοπευτικό αεροπλάνο, παρακολουθώντας (14.02.2018) από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου κάθε κίνηση πλοίου, αεροπλάνου και ελικοπτέρου στην περιοχή της έντασης.

Στην διπλωματία της κανονιοφόρου η Κυπριακή Δημοκρατία, ως κράτος-μέλος της ΕΕ, προσπαθεί να χρησιμοποιήσει όλα τα διπλωματικά μέσα και να ανασχέσει την Τουρκική επιθετικότητα. Η Δημοκρατία έφερε το θέμα στην άτυπη Σύνοδο Κορυφής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου και επιχείρησε να φέρει ενώπιον των ευθυνών τους ηγέτες των 27 μελών της ΕΕ, θέτοντας προς συζήτηση το θέμα της ανανέωσης της τουρκικής NAVTEX.

Έχει η Τουρκία κάποιον ενεργειακό σχεδιασμό ή πρόκειται για απλές προκλήσεις; Στο ερώτημα αυτό έρχεται να απαντήσει η δήλωση του Υπουργού Ενέργειας, Φυσικών Πόρων και συνάμα γαμπρού του Προέδρου της Τουρκίας, Μπεράτ Άλμαϊρακ: «Η Τουρκία είναι η πιο κατάλληλη και λογική εναλλακτική λύση για την μεταφορά των φυσικών πόρων της Ανατολικής Μεσογείου σε Ευρώπη και παγκόσμια αγορά, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της μεταφοράς των φυσικών πόρων της Κασπίας Θάλασσας με τα Σχέδια TANAP και TAP στις παγκόσμιες αγορές. Απευθύνω πρόσκληση σε όλες τις διεθνείς, εμπλεκόμενες πλευρές. Ελάτε να χρησιμοποιήσουμε αυτήν την ευκαιρία. Στην θέση των εντάσεων που ενδέχεται να αυξήσουν την ασάφεια και τις συγκρούσεις της περιοχής, να εφαρμόσουμε την μέθοδο win-win».¹¹⁰ Πρόκειται για μία δήλωση που θα πρέπει να προκαλεί ανησυχία σε Ελλάδα και Κύπρο, όπως άλλωστε και αυτή του Τούρκου Αντιναυάρχου που χαρακτήρισε τις κινήσεις τους ως «σοβαρή επίδειξη δύναμης του στόλου μας».¹¹¹

Η αποκλιμάκωση της κρίσης για την Τουρκία περνά μέσα από τη συνδιαχείριση του φυσικού αερίου για την οποία επί χρόνια ο Πρόεδρος Ερντογάν συνδέει με «παραγκώνιση» των Τ/Κ από την όλη διαδικασία. Επίσης, οι προκλήσεις σε Αιγαίο και Κύπρο δεν είναι τυχαία γεγονότα, αλλά μέρος της

¹¹⁰ www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/synergasia-gia-ta-energeiaka-zita-i-agkyra

¹¹¹ www.sigmalive.com/news/politics/488137/tourkos-antinavarchos-epideiksi-dynamis-i-parempodisi-saipem

στρατηγικής της Τουρκίας για τον ενεργειακό ρόλο που διεκδικεί στην Ανατολική Μεσόγειο.

Το ενεργειακό παζλ στην περιοχή συμπληρώνεται, λαμβάνοντας υπόψη:

1. Τα εξαιρετικά θετικά τα αποτελέσματα των μελετών για τις ποσότητες φυσικού αερίου του «οικοπέδου 6», συνεκμετάλλευσης ENI και TOTAL. Οι ποσότητες φυσικού αερίου που αναμένονται με μεταγενέστερες έρευνες να εκτιμηθούν πλήρως, αφενός αποτιμώνται σε έξι με οκτώ τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια ή ακόμη και περισσότερα, αφετέρου αποτελούν μία σαφή ένδειξη γεωλογικού συσχετισμού με το κοιτάσμα Ζορ.¹¹²

2. Τις δηλώσεις του δηλώσεις του Υπουργού Ενέργειας, Υδάτινων Πόρων και Εθνικών Υποδομών του Ισραήλ, Γιούβαλ Στιέινιτς, ο οποίος δήλωσε ότι η INGL (Israel Natural Gas Lines), εξετάζει το ενδεχόμενο συμμετοχής άμεσα και μετοχικά στον αγωγό μεταφοράς φυσικού αερίου, EastMed.¹¹³

3. Την διαφωνία Ισραήλ-Λιβάνου ως προς την οριοθέτηση αμφισβητούμενων χωρικών υδάτων.

4. Τις συμφωνίες Λιβάνου με την ENI και τη ρωσική Novatek για την εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων εντός ΑΟΖ Λιβάνου.

5. Την συμφωνία Ισραήλ-Αιγύπτου για εφοδιασμό της Αιγύπτου με ισραηλινό φυσικό αέριο.

6. Το γεγονός ότι κατά την συνάντηση του Υπουργού Ενέργειας της ΚΔ, Γ. Λακκοτρύπη, με στελέχη της εταιρείας Saudi Aramco, έναν από τους μεγαλύτερους ενεργειακούς κολοσσούς παγκοσμίως, εκφράστηκε το ενδιαφέρον για δραστηριοποίησή τους στην ΑΟΖ της ΚΔ, «λόγω κυρίως της σταθερότητας της Κύπρου ως κράτος μέλος της ΕΕ, καθώς και της γεωλογίας του εδάφους της χώρας και των προοπτικών της Κύπρου ως ενεργειακού κέντρου.»¹¹⁴

7. Η Κυπριακή Δημοκρατία έλαβε από τις Βρυξέλλες προκαταρκτική έγκριση ύψους €101 εκατ. ευρώ σε αίτημα χρηματοδότησης έργων υποδομής για

¹¹²www.philenews.com/oikonomia/kypros/article/487655/thavmasia-i-kalypso-mas, www.kathimerini.com.cy/gr/oikonomiki/oikonomia/exi-eos-oktw-tcf-to-koitasma-toy-kalypsw-leei-i-eni.

¹¹³ www.philenews.com/oikonomia/kypros/article/481639/kratiki-etairaia-ston-eastmed.

¹¹⁴ www.kathimerini.com.cy/gr/oikonomiki/oikonomia/endiaferon-saudi-aramco-gia-drastiriopoiisi-stin-kypriaki-aoz.

την εισαγωγή υγροποιημένου φυσικού αερίου. Πρόκειται για το έργο με την ονομασία “Cyprus gas2EU” για στήριξη των ενεργειακών υποδομών προς αποθήκευση και επαναεριοποίηση υγροποιημένου φυσικού αερίου, με κύριο σκοπό τη χρήση του στην ηλεκτροπαραγωγή στην Κύπρο.¹¹⁵

8. Τις εκτιμήσεις του Ινστιτούτου Γεωλογικών Ερευνών των ΗΠΑ που κάνει λόγο για περισσότερα από 340 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου, περισσότερα από τα αποδεδειγμένα αποθέματα των ΗΠΑ, τα όποια θα μπορούσε να περιέχει η θαλάσσια περιοχή από την Κύπρο προς τον Λίβανο και την Αίγυπτο. Όλα αυτά ενόσω ο επικεφαλής της ENI εκφράζει την επιθυμία για επέκταση και στην Αλγερία, καθώς η παραγωγή στη Βόρεια Θάλασσα μειώνεται και οι προμήθειες από τη Ρωσία αυξάνονται.

9. Τέλος, η αναφορά του Υπουργού Πετρελαίων της Αιγύπτου, Τάρεκ Αλ Μουλλά, στο Συνέδριο «Week of Petroleum» στο Λονδίνο, ότι «πριν από τα μέσα του 2018 θα υπογραφεί συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Ένωση για την κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου Κύπρου-Αιγύπτου, προσθέτοντας ότι η ΕΕ θα είναι ο κύριος αποδέκτης του φυσικού αερίου που θα παραχθεί». ¹¹⁶

Παρά τις εξελίξεις αυτές πρέπει να σημειωθούν τα κάτωθι. Πρώτον, το ενεργειακό πρόγραμμα της ΚΔ δεν σταματά μόνο στο τεμάχιο 3, αλλά είναι αποτέλεσμα μακροπρόθεσμης στρατηγικής στην οποία εμπλέκονται περιφερειακοί και διεθνείς ισχυροί παράγοντες. Ήδη οι μελέτες για τις ποσότητες φυσικού αερίου και η διασύνδεση με το κοιτάσμα Ζορ αποτελούν από μόνα τους ενθαρρυντικά στοιχεία για τη συνέχιση των ενεργειακών σχεδιασμών. Δεύτερον, σύμφωνα με δηλώσεις του ΠτΔ, η Κύπρος, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, επιδιώκει συνεργασίες με κράτη με κοινά ενδιαφέροντα και κυρίως με τα συμμετέχοντα στη Σύνοδο των Εφτά Μεσογειακών Κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (MED 7). Επόμενος στόχος είναι η διεύρυνση των τριμερών συνεργασιών, ακόμα και με

¹¹⁵ www.philenews.com/oikonomia/kypros/article/478346/-101-5-ekata-epo-e-e-fernei-to-fysiko-aerio.

¹¹⁶ www.philenews.com/oikonomia/kypros/article/491887/bloomberg-pano-epo-340-tris-kybika-podia-fa-se-kypro-libano-aigpto, www.kathimerini.com.cy/gr/oikonomiki/oikonomia/eni-kleidi-i-an-mesogeios-gia-diaforopoiisi-eisagogwn-f-a, www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/493188/aigptos-ypogafoyme-agg-me-kypro-prin-to-kalokairi.

τη συμμετοχή χωρών που έχουν να αντιμετωπίσουν κοινές προκλήσεις ή έχουν κοινούς στόχους. «Επιδίωξη είναι η ενίσχυση και η θεσμική διασύνδεση των κρατών της περιοχής, συμπεριλαμβανομένων και των κρατών του Κόλπου».¹¹⁷

Εν κατακλείδι, η στήριξη του Γάλλου Προέδρου Μακρόν, ο οποίος αναφέρθηκε στην «ανάγκη σεβασμού της κυριαρχίας της Κύπρου», η αντίδραση από το σύνολο των Κρατών Μελών της ΕΕ στην άτυπη Σύνοδο, όπως αυτή εκφράστηκε από τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Ντόναλντ Τούσκ, ότι, δηλαδή, οι ενέργειες της Τουρκίας στην ΑΟΖ της ΚΔ είναι ευρωπαϊκό και όχι αποκλειστικά πρόβλημα της ΚΔ, καθώς και η κάθοδος Τίλερσον στη Λευκωσία μέχρι το καλοκαίρι, αλλά και η αποφασιστικότητα των υπολοίπων εταιρειών να συνεχίσουν, δίνουν ένα ξεκάθαρο μήνυμα και συνιστούν πυξίδα για μελλοντικές δράσεις.¹¹⁸

5.2. Κύπρος: Άμυνα

Η υπογραφή τριμερών συμφωνιών ειδικά με τις όμορες χώρες που υπάρχουν και κοινά ενεργειακά συμφέροντα, καθώς και η διεξαγωγή ασκήσεων, αποτελούν μέσο θωράκισης της ΚΔ. Στο πλαίσιο αυτό, κατά το πρώτο δίμηνο του νέου έτους πραγματοποιήθηκε σειρά δραστηριοτήτων.

Στις 5 Ιανουαρίου 2018, ο Υπουργός Άμυνας Χριστόφορος Φωκαΐδης είχε στο γραφείο του συνάντηση με τον Ιταλό Ναύαρχο Andrea Cottini, και στη συνέχεια με τον Υπουργό Άμυνας του Ηνωμένου Βασιλείου Gavin Williamson. Εν τω μεταξύ, φρεγάτα του Πολεμικού Ναυτικού της Ιταλίας βρισκόταν στην περιοχή, αφού Κύπρος και Ιταλία διατηρούν διμερή στρατιωτική συνεργασία, στο πλαίσιο της οποίας προγραμματίζονται και ασκήσεις. Έτσι στις 9 Ιανουαρίου πραγματοποιήθηκε η διεθνής Άσκηση Έρευνας-Διάσωσης με την ονομασία “CYPITA - 01/18”. Η άσκηση πραγματοποιήθηκε στη θαλάσσια περιοχή νότια της Κύπρου, με τη συμμετοχή Αεροναυτικών δυνάμεων της Κυπριακής Δημοκρατίας

¹¹⁷ www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/480280/thesmothetisi-polymeron-stoys-stochoys-anastasiadi.

¹¹⁸ www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/parembasi-ipa-sta-tektainomena-stin-aoz

και της Ιταλικής Φρεγάτας «ESPERO» μαζί με το οργανικό της ελικόπτερο η οποία δραστηριοποιείται στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.¹¹⁹

Στις 10 Ιανουαρίου πραγματοποιήθηκε η πρώτη επίσκεψη του Υπουργού Άμυνας της Μάλτας στην Κύπρο. Αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων είναι η ανάληψη κοινών πρωτοβουλιών, καθώς πρόκειται για δύο κράτη της Μεσογείου και μέλη της ΕΕ που αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις και απειλές. «Θέλουμε να καταστήσουμε τη Μεσόγειο μια ζώνη συνεργασίας, ανάπτυξης και ευημερίας και εργαζόμαστε από κοινού σε διάφορα προγράμματα της ΕΕ», δήλωσε ο Κύπριος Υπουργός Άμυνας.¹²⁰

Κοινή άσκηση Έρευνας-Διάσωσης με την ονομασία «Σαλαμίς-01/18», πραγματοποιήθηκε στις 12 Ιανουαρίου, μεταξύ των δυνάμεων της ΚΔ και Αεροναυτικών Δυνάμεων της Ελλάδας. Η άσκηση πραγματοποιήθηκε με επιτυχία στη θαλάσσια περιοχή της Κύπρου, εντός της περιοχής ευθύνης Έρευνας και Διάσωσης της ΚΔ.¹²¹

Στις 25 Ιανουαρίου πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τον Διοικητή των γαλλικών Δυνάμεων Μεσογείου Αντιναύαρχο Charles-Henri du Ché. Επίσης, ακόμη μία διεθνής άσκηση έρευνας και διάσωσης με την ονομασία “CYFRA-01/18”, πραγματοποιήθηκε στις 29 Ιανουαρίου, στη θαλάσσια περιοχή ανατολικά της Κύπρου, εντός της περιοχής ευθύνης έρευνας και διάσωσης της ΚΔ, με τη συμμετοχή πτητικών μέσων της ΚΔ και γαλλικής φρεγάτας. Αξίζει να τονισθεί το γεγονός ότι μετά την αναχώρησή της εν λόγω φρεγάτας από την Κύπρο και ενώ βρισκόταν σε ισχύ η τουρκική NAVTEX που έληγε στις 22 Φεβρουαρίου, η φρεγάτα συνέχισε την πορεία της νότια και διέσχισε ελεύθερα τη θαλάσσια περιοχή, όπου βρίσκεται το τεμάχιο 3 της Κυπριακής ΑΟΖ.¹²²

¹¹⁹ www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/474794/entyposiaki-diethnis-askisi-erevna-diasosis-eikones.

¹²⁰ <http://hellasjournal.com/2018/01/kines-i-proklisis-gia-malta-kipro-stin-amina-aparetiti-i-sinergasia-lene-i-ipam/>.

¹²¹ www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/476891/koini-askisi-elladas-kai-kyproy-entyposiakes-eikones.

¹²² www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/483529/koini-askisi-erevna-kai-diasosis-kyproy-gllias, <http://mignatiou.com/2018/02/galliki-fregata-diilthe-prin-apo-mia-evdomada-apo-tin-periochi-tou-temachiou-3-tis-kipriakis-aoz/>.

Στις 14 Φεβρουαρίου ο Αρχηγός της Εθνικής Φρουράς πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στο Ισραήλ, ως φιλοξενούμενος του Αρχηγού των Ισραηλινών Δυνάμεων Αυτοάμυνας (IDF), Αντιστράτηγου Γκάντι Αϊζενκοτ.¹²³ Στις 24 έως 27 Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκε επίσκεψη υψηλόβαθμης τριμελούς αντιπροσωπείας του Πολεμικού Ναυτικού της Κύπρου στην Αίγυπτο. Η επίσκεψη εντάσσεται στο πλαίσιο της ενίσχυσης των σχέσεων Αιγύπτου – Κύπρου, σε θέματα άμυνας και ασφάλειας, μέσα από κοινά προγράμματα. Τέλος, το Πολεμικό Ναυτικό της ΚΔ απέκτησε το πρώτο πολεμικό πλοίο ανοικτής θαλάσσης (τύπου SAAR 62) που ναυπηγήθηκε στο Ισραήλ. Πρόκειται για το πρώτο από τα τρία που θα παραλάβει το Πολεμικό Ναυτικό, αποκτώντας έτσι τη δυνατότητα περιπολίας στις θαλάσσιες περιοχές ευθύνης της επιδεικνύοντας τη σημαία της ΚΔ.¹²⁴

Σε ό,τι αφορά την Ελληνική Δημοκρατία, αξίζει να αναφερθεί η τριήμερη επίσκεψή του Υπουργού Άμυνας στον Λίβανο (04-06.02.2018). Στο πλαίσιο της επίσημης επίσκεψής του, συναντήθηκε με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας του Λιβάνου Michel Aoun, τον Πρωθυπουργό Saad Hariri, τον Πρόεδρο της Βουλής Nabih Mostapha Berry και τον Υπουργό Άμυνας Yaacoub Riad El Sarraf. Η Ελληνική Δημοκρατία, όπως και η Κυπριακή, διατηρούν στενές σχέσεις με τον Λίβανο, τον στηρίζουν ως κράτη μέλη της ΕΕ, ενώ σκοπός της Ελλάδος είναι η εμβάθυνση των διμερών στρατιωτικών σχέσεων αλλά και η ενίσχυση της τριμερούς συνεργασίας με την ΚΔ. «Προσπαθούμε να χτίσουμε μαζί έναν άξονα σταθερότητας για την ευημερία όλης της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής.»¹²⁵

Ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας, Πάνος Καμμένος, στο πλαίσιο της συμμετοχής του στην 54η Διάσκεψη του Μονάχου για την Ασφάλεια, συναντήθηκε με τον Υπουργό Εξωτερικών της Αιγύπτου Sameh Shokry και συζήτησαν τις τελευταίες εξελίξεις στην περιοχή. Σημειώνεται ότι έχει προηγηθεί συνάντηση του Αρχηγού ΓΕΝ με τον Διοικητή του Βόρειου Στόλου της Αιγύπτου (23.01.2018) και

¹²³ www.jpost.com/Israel-News/Chief-of-Cyprus-National-guard-meets-IDF-Chief-of-Staff-in-Israel-542594.

¹²⁴ www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/to-polemiko-naytiko-parelabe-to-prwto-ploio-anoiktis-thalassis.

¹²⁵ www.mod.mil.gr/mod/el/content/show/36/A149170.

συνεκπαίδευση (25.01.2013) του ελληνικού και αιγυπτιακού ΠΝ στη θαλάσσια περιοχή του Σαρωνικού-Μυρτώου πελάγους.¹²⁶ Τέλος, ο Αρχηγός των Χερσαίων Δυνάμεων του Ισραήλ, Υποστράτηγος Υασον (Κοβί) Βαράκ, επισκέφθηκε το Γενικό Επιτελείο Στρατού (09.01.2018).¹²⁷

5.3. Τριμερείς Συνεργασίες Ελληνικής και Κυπριακής Δημοκρατίας

Η Ελλάδα και η ΚΔ προχώρησαν στην ανάπτυξη των τριμερών συνεργασιών που έχουν δημιουργηθεί στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η πρώτη τριμερής συνάντηση Ελλάδος-Κύπρου-Ιορδανίας που πραγματοποιήθηκε στην Λευκωσία στις 16 Ιανουαρίου 2018, έθεσε τα θεμέλια για στρατηγική συνεργασία μεταξύ των τριών χωρών. Στο πλαίσιο αυτής υπεγράφη Διακήρυξη για τη συνεργασία των τριών χωρών στην ασφάλεια, ειρήνη και ευημερία, ενώ από μεριάς Ελλάδας και της Κύπρου δόθηκαν διαβεβαιώσεις για την προώθηση της εταιρικής συνεργασίας της Ιορδανίας με την ΕΕ. Επίσης, υπεγράφησαν διμερείς συμφωνίες ΚΔ-Ιορδανίας στους τομείς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και για αναγνώριση της εκπαίδευσης και των πιστοποιητικών των ναυτικών της Ιορδανίας για υπηρεσία σε πλοία υπό Κυπριακή και Ελληνική σημαία.

Η τριμερής, μεταξύ άλλων συμπεριέλαβε στην ατζέντα της και θέματα ενέργειας. Ναι μεν η συμφωνία που υπεγράφη αφορά κυρίως τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την ανταλλαγή τεχνογνωσίας στον τομέα αυτόν, ωστόσο, ο Υπουργός Ενέργειας της Κύπρου επεσήμανε ότι στο τραπέζι των συζητήσεων τέθηκαν και θέματα των υδρογονανθράκων.¹²⁸ Επισημαίνεται ότι η Ιορδανία έχει

¹²⁶ www.mod.mil.gr/mod/el/content/show/36/A150522, www.hellenicnavy.gr/el/enimerosi/deltia-typou/item/9823-synekpaidefsi-tou-polemikoy-naftikoy-me-to-naftiko-tis-aigyptou.html, www.hellenicnavy.gr/el/enimerosi/deltia-typou/item/9813-synantisi-tou-arxigoy-gen-me-ton-dioikiti-tou-voreiou-stolou-tis-aigyptou.html.

¹²⁷ <https://www.facebook.com/ekprosoposges/posts/2096668977221000>.

¹²⁸ www.kathimerini.com.cy/gr/oikonomiki/oikonomia/egkrisi-101-ek-eyrw-apo-ee-gia-ypodomes-eisagogis-ygropoiimenoy-fysikoy-aerioy, www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/478376/kypros-ellada-kai-iordania-ebalan-ta-themelia

ήδη συνάψει με το Ισραήλ συμφωνία για προμήθεια αερίου από το κοιτάσμα Λεβιάθαν.

Οι σχεδιασμοί της Λευκωσίας για το 2018 περιλαμβάνουν, όπως είχε ειπωθεί και στο παρελθόν από τον Πρόεδρο της Βουλής των Αντιπροσώπων, την ενίσχυση των σχέσεων με τις χώρες του Κόλπου. Στον σχεδιασμό τούτο σημαντική ήταν η επίσκεψη του ΠτΔ, Νίκου Αναστασιάδη στο Ριάντ (3.01.2018), την πρώτη ιστορική επίσκεψη Κυπρίου Προέδρου. Στην ατζέντα της θεματολογίας, η ενίσχυση σε πολιτικό επίπεδο των διμερών σχέσεων, θέματα αερομεταφορών, ασφάλειας, καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Υπεγράφησαν διμερείς συμφωνίες σε θέματα οικονομικής φύσεως, μεταφορών, κλπ. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του ο ΠτΔ συναντήθηκε και με τον ΓΓ του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου. Ο τελευταίος ευχαρίστησε την Κύπρο για τις θέσεις που τηρεί εντός της ΕΕ σε θέματα που αφορούν τη Σαουδική Αραβία.¹²⁹

Ένα ακόμη βήμα εμβάθυνσης των σχέσεων Αιγύπτου-ΚΔ πραγματοποιήθηκε με τη συνάντηση που είχε στο Κάιρο ο πρέσβης της ΚΔ με τον επικεφαλής της επιτροπής της αιγυπτιακής Βουλής για τις Εξωτερικές Υποθέσεις, Τάρεκ Ραντουάν, με στόχο την δημιουργία Κοινοβουλευτικής Ομάδας Φιλίας Αιγύπτου και Κύπρου. Σκοπός των δύο κρατών είναι η ενδυνάμωση των σχέσεων σε όλα τα επίπεδα, κάτι που αναμένεται να γίνει με το πέρας των προεδρικών εκλογών στην Αίγυπτο.¹³⁰

Ο Πρόεδρος του Ισραήλ Ρούβεν Ρίβλιν πραγματοποίησε τριήμερη (29.01-31.01.2018) επίσκεψη στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, μεταξύ άλλων, συναντήθηκε καταρχήν με τον Έλληνα ομόλογό του, τον Έλληνα Πρωθυπουργό, αλλά και τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας. Στις 31 Ιανουαρίου ο Πρόεδρος του Ισραήλ επισκέφθηκε τον Ναύσταθμο της Σαλαμίνας. Πρόκειται για τον πρώτο Πρόεδρο ξένης χώρας που επισκέπτεται το Αρχηγείο Στόλου. Για τον Ισραηλινό Πρόεδρο η δημιουργία κοινής περιφερειακής δύναμης, όπως αυτή

¹²⁹ www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/472776/episkepsi-ptd-sto-riant-ypagafisan-3-symfonies, <http://mignatiou.com/2018/01/pio-stenes-i-schesis-kiprou-saoudikis-aravias-lei-o-g-g-tou-simvouliou-sinergasias-tou-kolpou/>.

¹³⁰ <http://mignatiou.com/2018/02/proothite-i-dimourgia-kinovouleftikis-omadas-filias-egiptou-ke-kiprou/>.

εκφράζεται μέσα από τη στρατιωτική συνεργασία μεταξύ Ελλάδας και Ισραήλ, αποτελεί «κλειδί» για τη σταθερότητα στην περιοχή και «αυτή η συνεργασία εξυπηρετεί και συνεισφέρει και στην ασφάλεια των δυο χωρών». ¹³¹

Τέλος, στις 9 Ιανουαρίου, ο Πρωθυπουργός του Ισραήλ Μπέντζαμιν Νετανιάχου είχε στην Ιερουσαλήμ συζητήσεις με τους πρέσβεις των χωρών του ΝΑΤΟ στο Ισραήλ. Η Ελλάδα έχει ταχθεί υπέρ της περαιτέρω εμβάθυνσης της συνεργασίας με το Ισραήλ. ¹³²

5.4. Κυπριακό

Ένας από τους στόχους της ΚΔ είναι και η ενίσχυση των δεσμών της με τις χώρες-μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Μετά και την ανανέωση της θητείας της ΟΥΝΦΙΚΥΠ, τις εκλογές σε ΚΔ και ψευδοκράτος, καταβάλλεται προσπάθεια να βρεθεί φόρμουλα επανέναρξης του διαλόγου. Το κατά πόσον τούτο είναι εφικτό μετά και τις προκλητικές ενέργειες και δηλώσεις της κατοχικής δύναμης και της ηγεσίας του Ψ/Κ, αλλά και τις αναταραχές που ξέσπασαν στα Κατεχόμενα, θα φανεί στην πορεία. Παρόλα αυτά, η Κίνα, μέσω του πρέσβη της στην ΚΔ, δηλώνει: «Η Κίνα τηρεί μια ανοικτή θεώρηση στο θέμα της εμπλοκής των πέντε μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και πιστεύει πως η εμπλοκή τους, εκτός αυτής του Ηνωμένου Βασιλείου, πρέπει να βασιστεί στη συναίνεση μεταξύ των δυο κοινοτήτων». ¹³³

Ως γενικότερο κλίμα μπορεί να ειπωθεί ότι τα κράτη μέλη του ΣΑ επιδιώκουν την ενεργότερη συμμετοχή τους. Ο Ρώσος διπλωμάτης χαρακτήρισε το σύστημα των εγγυήσεων ξεπερασμένο, μία τοποθέτηση με την οποία συμφώνησαν Γαλλία και Κίνα, ενώ κατά την Μεγάλη Βρετανία θα πρέπει το Συμβούλιο Ασφαλείας να δώσει ώθηση στις προσπάθειες και να έχει ρόλο στις

¹³¹ <http://mignatiou.com/2018/01/klidi-i-dimiourgia-kinis-periferiakis-dinamis-elladas-israil-lei-o-rivlin/>.

¹³² mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2018/Pages/PM-Netanyahu-addresses-NATO-member-state-ambassadors-9-January-2018.aspx

¹³³ <http://mignatiou.com/2018/02/simmetochi-ton-pente-monimon-melon-tou-sa-se-neo-diaskepsi-gia-kipriako-prokrini-to-pekino/>.

διαπραγματεύσεις. Αξιομνημόνευτη είναι η υπόδειξη από πλευράς Ρωσίας για το ότι δεν έπρεπε να υπήρχε στην σχετική Έκθεση αναφορά στις έρευνες για υδρογονάνθρακες στην Κυπριακή Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, καθώς αυτές δεν είναι ζήτημα που αφορά την ΟΥΝΦΙΚΥΠ.¹³⁴

Με το πέρας των εκλογών στις ελεύθερες περιοχές και στα κατεχόμενα, το “blame game” από πλευράς Τ/Κ συνεχίζεται και συνδυάζεται με προσκόμματα, προκειμένου να τεθεί στο τραπέζι των συζητήσεων η συνδιαχείριση των φυσικών πόρων. Η Ε/Κ πλευρά ξεκαθάρισε (26.02.2018) πως εάν επιχειρηθεί οποιαδήποτε διασύνδεση των συνομιλιών για το Κυπριακό με τα ενεργειακά, τότε δεν τίθεται θέμα επιστροφής της στις συνομιλίες.¹³⁵

5.5. Ψευδοκράτος

Στην ίδια γραμμή με τον Ερντογάν βρίσκονται οι Μουσταφά Ακιντζί και Κουντρέτ Οξερσάι. Ευθαρσώς απαιτούν από τις εταιρείες ενέργειας που έχουν συνάψει συμβόλαια με την ΚΔ να συζητούν μαζί τους, καθώς επιβάλλεται η συνδιαχείριση, ειδικά σε αυτήν την περιοχή που κατά την Τουρκία και το ψευδοκράτος «εμπίπτει» στην Τ/Κ δικαιοδοσία. Οι αξιώσεις τους δεν σταματούν εδώ, αφού εμφανής είναι η εκβιαστική διασύνδεση με το Κυπριακό, ώστε «για να τερματιστεί η ένταση, πρέπει η ελληνοκυπριακή πλευρά να εγκαταλείψει την πολιτική της μη λύσης».¹³⁶ Στο σημείο αυτό πρέπει να μνημονευθεί η σταθερή άρνηση της ΚΔ να θέσει τον διαμερισμό των ενεργειακών πόρων στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, αφού αποτελεί πρόνοια οριζόμενη από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 και, στην περίπτωση επιτυχίας των διαπραγματεύσεων, θα αποτελεί ομοσπονδιακή αρμοδιότητα. Παρόλα αυτά, με επίσημη ανακοίνωση το Τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών εξακολουθεί να μιλά για μονομερείς

¹³⁴ Φέτος ήταν η πρώτη φορά που περιλαμβάνεται αναφορά από το 2015. Βλ.

www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/480023/kypriako-kiniseis-ga-emploki-toy-s-asfaleias.

¹³⁵ www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/494184/bammenes-kokkines-gammes-sta-katechomena-i-spechar.

¹³⁶ www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/stin-idia-grammi-akintzi-erntogan-gia-kypriako-fa.

προκλητικές ενέργειες, εξαπολύοντας επίθεση στην «Ε/Κ διοίκηση», την οποία κατηγορεί για αποτυχίες στις διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό και προειδοποιεί τις εταιρείες να μην στηρίζουν την συνεργασία με την Ε/Κ πλευρά.¹³⁷

Σε ό,τι αφορά τις εκλογές στα κατεχόμενα, εμφανής είναι και εδώ η προσπάθεια πλήρους επιβολής της Τουρκίας, ενώ ο Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας έχει κάνει λόγο για την εφαρμογή Προεδρικού συστήματος και στα κατεχόμενα. Πάντως, στις "βουλευτικές εκλογές" επικράτησε το εθνικιστικό Κόμμα Εθνικής Ενότητας. Το Ρεπουμπλικανικό Τουρκικό Κόμμα, που τάσσεται υπέρ της επανένωσης, ήρθε δεύτερο. Η περίοδος αυτή, ωστόσο, ήταν μία περίοδος αναταραχών με έκδηλο τον φόβο πολλών Τ/Κ για την προσπάθεια ισλαμοποίησης των κατεχομένων, αλλά και με επίθεση εποίκων εθνικιστών κατά της εφημερίδας Αφρίκα, που υποκινήθηκε από τον Τούρκο Πρόεδρο. Ο Ερντογάν ενοχλήθηκε από πρωτοσέλιδο της Αφρίκα που χαρακτήριζε εισβολή τις τουρκικές επιχειρήσεις στη Συρία και κάλεσε τους «αδελφούς» του στην «ΤΔΒΚ» να απαντήσουν. Τα επεισόδια προκλήθηκαν από το Κόμμα των Εποίκων που μπήκε ήδη στη «Βουλή» στις τελευταίες «εκλογές», αλλά και από την ηγεσία του Κόμματος Εθνικής Ενότητας. Ωστόσο, για το Κυπριακό, δεν φαίνεται να διαφοροποιήθηκε η θέση των Τ/Κ, ειδικά στο θέμα της ασφάλειας και των εγγυήσεων, που θέλουν την παραμονή της Τουρκίας. Τέλος, για ακόμη μία φορά το κατοχικό καθεστώς παρενέβη και λογόκρινε τη διδακτική ύλη στα Ελληνικά σχολεία των κατεχομένων, αφού οι αρχές του ψευδοκράτους απέρριψαν 8 βιβλία.¹³⁸

¹³⁷ “Αυτή τη στάση της ε/κ πλευράς που δεν διατάζει με ανευθυνότητα να διακινδυνεύσει την ασφάλεια και την σταθερότητα της Ανατολικής Μεσογείου αποτελεί και τον βασικό λόγο που δεν κατέληξαν σε αποτέλεσμα οι διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό που συνεχίζονται εδώ και μισό αιώνα”. Βλ. www.mfa.gov.tr/no_-43_-gkrynin-dogu-akdenizdeki-hidrokarbon-faaliyetleri-hk.en.mfa.

¹³⁸ www.sigmalive.com/news/politics/480509/to-apotelesma-eklogon-se-katexomena-sxoliazei-to-politico, www.sigmalive.com/news/kypriako/480473/analysi-tou-eklogikou-apotelesmatos-tou-psevdokratous-vid, <http://mignatiou.com/2018/01/ke-sta-katechomena-bori-na-iparxi-proedriko-sistema-lei-o-tsavousoglou/>, www.philenews.com/koinonia/eidiseis/article/491524/katechomena-aperripsan-efta-scholika-biblia, https://www.theguardian.com/world/2018/jan/26/thousands-of-turkish-cypriots-demonstrate-against-ankara?CMP=fb_gu.

6. ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η Κύπρος και η Αίγυπτος συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον των ενεργειακών εξελίξεων στο υποσύστημα της Ανατολικής Μεσογείου για το πρώτο διμήνηο του 2018. Οι ανακοινώσεις της ιταλικής εταιρίας ENI για τη δυναμικότητα του κοιτάσματος Καλυψώ και οι κινήσεις της Άγκυρας στην κυπριακή ΑΟΖ αποτελούν τα πιο κρίσιμα γεγονότα του διμήνου, ενώ παράλληλα στο ίδιο χρονικό διάστημα η Αίγυπτος έγινε αποδέκτης ισχυρού ενδιαφέροντος από Ισραήλ και Κύπρο για εξαγωγές φυσικού αερίου. Σε επίπεδο συνολικά του διεθνούς συστήματος το ενδιαφέρον αφορά στην τροπή που παίρνει ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στα ενεργειακά, ο οποίος εστιάστηκε στην επιρροή πάνω στις ενεργειακές επιλογές της Σαουδικής Αραβίας. Στην Ελλάδα, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις καθυστερήσεις που παρουσιάζονται στην ανάπτυξη των δικτύων όδευσης φυσικού αερίου, καθώς αυτές θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο τους μεσοπρόθεσμους ενεργειακούς σχεδιασμούς της.

6.1. ΗΠΑ – Ρωσία

Ο ενεργειακός ανταγωνισμός μεταξύ Ουάσιγκτον και Μόσχας πέρασε πλέον και σε εταιρικό επίπεδο μετά την απόφαση της αμερικανικής ExxonMobil να αποχωρήσει από όλες τις κοινοπραξίες που είχε συνάψει με το ρωσικό πετρελαϊκό κολοσσό Rosneft. Η απόφαση ελήφθη λόγω των αμερικανικών και ευρωπαϊκών κυρώσεων που έχουν επιβληθεί κατά της Ρωσίας.¹³⁹ Η απόφαση αφορά κυρίως την κοινοπραξία για εξερεύνηση και εκμετάλλευση υπεράκτιων πετρελαϊκών κοιτασμάτων στην Αρκτική. Η εν λόγω κοινοπραξία αποτελούσε προσωπικό επίτευγμα του νυν Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Rex Tillerson, όταν αυτός βρισκόταν το τιμόνι της ExxonMobil. Η διακοπή των συμβάσεων και λύση των κοινοπραξιών μεταξύ των δύο εταιριών αποτελεί σαφή ένδειξη για τα νέα επίπεδα

¹³⁹ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-28/exxon-quitting-russian-oil-ventures-frozen-by-u-s-eu-sanctions>.

στα οποία έχει περιέλθει ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο χωρών στα οποία έχουμε αναφερθεί εκτενώς στην προηγούμενη διμηνιαία Έκθεση.

Η αναβάθμιση του ενεργειακού ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας σε παγκόσμιο από περιφερειακό επίπεδο, εκδηλώθηκε το τελευταίο δίμηνο με τις κινήσεις τακτικής των δύο χωρών σε σχέση με τη Σαουδική Αραβία. Μετά την πετυχημένη συνεργασία Μόσχας-Ριάντ για τον περιορισμό της παραγωγής πετρελαίου και την σταθεροποίηση των τιμών στο επίπεδο των 60 δολαρίων και άνω, οι δύο χώρες δείχνουν τη διάθεση να αναπτύξουν συνεργασία και στον τομέα του LNG. Σε δηλώσεις τους από το Σότσι της Ρωσίας, οι υπουργοί ενέργειας Σαουδικής Αραβίας και Ρωσίας, ανακοίνωσαν την υπογραφή μνημονίου συνεργασίας μεταξύ των Aramco και Novatek για την από κοινού κατασκευή και εκμετάλλευση του δεύτερου σταθμού LNG της ρωσικής Novatek στην Αρκτική.¹⁴⁰ Θα πρέπει να θυμίσουμε ότι ο πρώτος σταθμός LNG της Novatek στην Αρκτική ξεκίνησε μόλις τον Δεκέμβριο τις εξαγωγές LNG με το πρώτο φορτίο του να είχε κατευθυνθεί στη Βρετανία και στη συνέχεια στις ίδιες τις ΗΠΑ.

Η Σαουδική Αραβία, έχοντας αναγνωρίσει τον αυξημένο ειδικό ρόλο του φυσικού αερίου στο μέλλον και καθώς η εγχώρια παραγωγή της είναι μικρή, επιδιώκει να βρει διεξόδους για να διατηρήσει την ισχύ της. Μετά την δυναμική είσοδο των ΗΠΑ στην παραγωγή φυσικού αερίου και τη διαφαινόμενη απόφαση της Μόσχας να ανταγωνιστεί τις ΗΠΑ στην παγκόσμια αγορά LNG, το Ριάντ δείχνει να εξετάζει όλες τις επιλογές του προκειμένου να μη μείνει εκτός ανταγωνισμού στην παγκόσμια αγορά φυσικού αερίου. Η απάντηση των ΗΠΑ ήρθε από τον τομέα της πυρηνικής ενέργειας, καθώς το υπουργείο ενέργειας των ΗΠΑ εξετάζει το ενδεχόμενο να επιτρέψει στη Σαουδική Αραβία τη δυνατότητα εμπλουτισμού ουρανίου ως μέρος συμφωνίας που θα επιτρέψει στην Westinghouse Electric και άλλες αμερικανικές εταιρίες να κατασκευάσουν

¹⁴⁰ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-14/russia-saudis-may-go-beyond-their-oil-alliance-with-lng-deal>.

πυρηνικούς σταθμούς στη Σαουδική Αραβία.¹⁴¹ Στόχος του Ριάντ είναι η κατασκευή 16 πυρηνικών αντιδραστήρων στα επόμενα 15 χρόνια.¹⁴²

Οι κινήσεις της Σαουδικής Αραβίας έχουν γενικότερες επιπτώσεις στον ενεργειακό ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας, στον οποίο περιλαμβάνεται και η διαμόρφωση των τιμών του πετρελαίου. Η ανακοίνωση στα μέσα Φεβρουαρίου ότι η παραγωγή σχιστολιθικού πετρελαίου των ΗΠΑ έφτασε στα υψηλότερα επίπεδα όλων των εποχών, λειτουργεί ανασχετικά στην περαιτέρω αύξηση των διεθνών τιμών του πετρελαίου μειώνοντας την αποτελεσματικότητα της συμφωνίας OPEC και Ρωσίας για περιορισμό της παραγωγής.¹⁴³ Συνεπώς, ο φόβος για αύξηση των μεριδίων αγοράς του αμερικανικού σχιστολιθικού πετρελαίου στις διεθνείς αγορές πιέζει χώρες εντός και εκτός OPEC για περιορισμό των προγραμμάτων ελέγχου της παραγωγής πετρελαίου. Σε αυτό το πλαίσιο οφείλουμε να εντάξουμε και πρόσφατες δηλώσεις από πλευράς του Σαουδάραβα Υπουργού Ενέργειας Khalid al-Falih για ολοκλήρωση των μέτρων περιορισμού της παραγωγής έως τα τέλη του 2018.¹⁴⁴ Με βάση τα παραπάνω, διατηρείται η εκτίμηση που διατυπώθηκε στις δύο προηγούμενες Εκθέσεις για τιμές πετρελαίου μέσα στο 2018 εντός του φάσματος των 55-65 δολαρίων το βαρέλι.

6.2. MENA – Ανατολική Μεσόγειος

Στην Ανατολική Μεσόγειο, στο πρώτο δίμηνο της χρονιάς, ξεχώρισε η εντυπωσιακή ανακοίνωση από πλευράς Ισραήλ για την επίτευξη συμφωνίας εξαγωγής φυσικού αερίου στην Αίγυπτο. Η ανακοίνωση προβλέπει ότι οι εταιρίες Noble και Delek που διαχειρίζονται τα ισραηλινά κοιτάσματα φυσικού αερίου θα πουλάνε το αέριο στην αιγυπτιακή Dolphinus για μία περίοδο 15 ετών, σε μια συμφωνία συνολικής

¹⁴¹ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-26/u-s-energy-chief-is-said-to-plan-nuclear-deal-talks-with-saudis>.

¹⁴² <https://www.reuters.com/article/us-saudi-energy-nuclear/saudi-arabia-hopes-to-start-nuclear-pact-talks-with-u-s-in-weeks-minister-idUSKBN1EE2PJ>.

¹⁴³ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-28/shale-surge-sent-u-s-oil-production-to-record-high-in-november>.

¹⁴⁴ <https://oilprice.com/Energy/General/OPEC-Looks-To-Dial-Back-Production-Cuts.html>.

αξίας 15 δις δολαρίων.¹⁴⁵ Στην ανακοίνωση των τριών εμπλεκόμενων εταιριών αναφέρεται ότι το ισραηλινό φυσικό αέριο δεν προορίζεται για υγροποίηση και επανεξαγωγή, αλλά για κατανάλωση στην εσωτερική αγορά της Αιγύπτου.

Εκτιμάται ότι η συγκεκριμένη συμφωνία δύσκολα θα πραγματοποιηθεί με τη μορφή που εξαγγέλθηκε. Επισημαίνεται ότι σε τεχνικό επίπεδο η συμφωνία προβλέπει τη μεταφορά του ισραηλινού αερίου μέσω της αντιστροφής ροής του αγωγού EMG (East Mediterranean Gas) που είναι ο υφιστάμενος αγωγός που ενώνει τις δύο χώρες. Τα προβλήματα από συνεχείς τρομοκρατικές επιθέσεις στον αγωγό στο Σινά κατά το παρελθόν, οδήγησαν στη διακοπή εξαγωγών αιγυπτιακού φυσικού αερίου προς το Ισραήλ το 2012 και αποτέλεσαν την αρχή της δικαστικής διαμάχης μεταξύ των δύο χωρών, που οδήγησε στην απόφαση, μετά από διεθνή διαιτησία, για καταβολή αποζημίωσης 2 δις δολαρίων από την Αίγυπτο στο Ισραήλ. Η ασφάλεια του EMG – και όποιου νέου αγωγού μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου – αποτελεί βασικό θέμα για την υλοποίηση της οποιασδήποτε συμφωνίας, ενώ οι εγγυήσεις που μπορούν να δοθούν για την απρόσκοπτη λειτουργία του είναι μάλλον περιορισμένες. Παράλληλα θα πρέπει να σημειωθεί ότι ενώ η Αίγυπτος παρουσιάζει αυτή τη στιγμή ένα έλλειμμα 10bcm/y φυσικού αερίου (με κατανάλωση 50bcm/y και παραγωγή 40bcm/y), με την έναρξη της παραγωγής από το κοιτάσμα Zohr τον Δεκέμβριο του 2017, η ετήσια παραγωγή είναι προγραμματισμένο να φτάσει τα 10 bcm τον Ιούνιο του 2018 και τα 25 bcm έως τα μέσα του 2019. Η Αίγυπτος λοιπόν θα έχει πετύχει αυτονομία σε φυσικό αέριο πριν υπάρξει η τεχνική δυνατότητα να φτάσει το ισραηλινό αέριο στην εσωτερική της αγορά. Πιθανά, λοιπόν, το ισραηλινό φυσικό αέριο θα κατευθυνθεί στις δύο υφιστάμενες εγκαταστάσεις υγροποίησης που διαθέτει η Αίγυπτος στο Idku και την Damietta, όπου και μπορεί να προωθηθεί προς εξαγωγή.

Την ίδια στόχευση, τις εξαγωγές μέσω των LNG trains της Αιγύπτου δείχνει να έχει και η Κύπρος. Οι Υπουργοί Ενέργειας της Κύπρου και της Αιγύπτου σε δηλώσεις τους τις τελευταίες εβδομάδες επιβεβαίωσαν ότι οι δύο χώρες βρίσκονται σε προχωρημένες συζητήσεις για την υπογραφή συμφωνίας για την εξαγωγή

¹⁴⁵ <http://www.cnn.gr/news/kosmos/story/118352/o-netaniaxoy-anakoinose-mia-istoriki-symfonia-me-tin-aigypto-gia-to-fysiko-aerio>.

φυσικού αερίου από το κοιτάσμα Αφροδίτη προς την Αίγυπτο εντός του 2018.¹⁴⁶ Οι εν λόγω συμφωνίες της Αιγύπτου με το Ισραήλ και την Κύπρο προκύπτουν από το γεγονός ότι το Κάιρο προσφέρει αυτήν τη στιγμή την γρηγορότερη και οικονομικότερη διέξοδο για την όδευση του ισραηλινού και κυπριακού φυσικού αερίου στις διεθνείς αγορές. Η αναβάθμιση λόγω των ενεργειακών εξελίξεων της θέσης της Αιγύπτου στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου καθιστά το κοιτάσμα Zohr πολύτιμο για τη χώρα. Μάλιστα, σε πρόσφατη ναυτική άσκηση που διεξήγαγε η Αίγυπτος με την κωδική ονομασία «Σινά 2018», στόχος ήταν να προστατευθούν εγκαταστάσεις εντός του κοιτάσματος Zohr από «ναυτικές δυνάμεις που αμφισβητούν την αιγυπτιακή ΑΟΖ», ενώ παράλληλα Αιγύπτιοι αξιωματούχοι διευκρίνιζαν με νόημα ότι η Τουρκία δεν μπορεί να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της συμφωνίας οριοθέτησης μεταξύ της Αιγύπτου και της Κύπρου.¹⁴⁷

6.3. Ελλάδα - Κύπρος - Τουρκία

Η πλέον σημαντική εξέλιξη του πρώτου διμήνου της χρονιάς για την Κύπρο ήταν η δημοσιοποίηση των πρώτων αποτελεσμάτων στο κοιτάσμα Καλυψώ. Σύμφωνα με τις πρώτες ενδείξεις, η ιταλική ENI έχει ανακαλύψει αποθέματα που ανέρχονται σε τουλάχιστον 6 Tcf (τρεις κυβικά πόδια).¹⁴⁸ Αν αυτά τα δεδομένα επιβεβαιωθούν, το κοιτάσμα Καλυψώ στο τεμάχιο 6 της κυπριακής ΑΟΖ σχεδόν διπλασιάζει το ενεργειακό δυναμικό της Κυπριακής Δημοκρατίας από τα αρχικά 230 bcm της Αφροδίτης σε πάνω από 400bcm.

Οι εξελίξεις στο κοιτάσμα Καλυψώ αποτέλεσαν μάλλον και το έναυσμα για την προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας, η οποία παρανόμως εμπόδισε το γεωτρήπανο SAIPEM 12000 της ENI να φτάσει στο οικόπεδο 3.¹⁴⁹ Η πολιτική

¹⁴⁶ <https://energyexpress.gr/news/bloomberg-konta-se-symfonia-me-tin-aigypto-i-kypros-gia-exagogi-aerioy>.

¹⁴⁷ <https://www.egypttoday.com/Article/2/42735/Sinai-2018-naval-drills-ensure-Egypt%E2%80%99s-security-experts>.

¹⁴⁸ <http://gr.euronews.com/2018/02/13/eni-gas-cyprus-italy-fysiko-aerio-kali-anakalypsi-sto-oikopedo-kalypso>.

¹⁴⁹ <https://energyexpress.gr/news/nea-toyrkiki-navtex-sto-oikopedo-3-syskepsi-politikon-arhigon-stin-kypro>.

ισχύς που δυνητικά θα μπορούσε να αποκομίσει η Λευκωσία από τα νέα επίπεδα ενεργειακών πόρων που καλείται να διαχειριστεί, διαταράσσει τους συσχετισμούς ισχύος Κύπρου και Ελλάδας με την Τουρκία. Υπό αυτό το πρίσμα, εκτιμάται ότι η αύξηση της έντασης και προκλητικότητας από πλευράς Τουρκίας θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη και αυξανόμενη, όσο η Άγκυρα προσπαθεί να διατηρήσει την υφιστάμενη ισορροπία ισχύος.

Η εξάρτηση της Τουρκίας στον ενεργειακό τομέα και η τρωτότητα που αυτή συνεπάγεται αναδείχθηκε και με τη δημοσιοποίηση των ετήσιων εισαγωγών φυσικού αερίου για το 2017. Οι εισαγωγές φυσικού αερίου της χώρας αυξήθηκαν κατά σχεδόν 20%, αγγίζοντας τα 55 bcm από τα 46 bcm το 2016. Οι εισαγωγές φυσικού αερίου από τη Ρωσία υπερδιπλασιάστηκαν φτάνοντας τα 28 bcm, ενώ άλλα 9 bcm φυσικού αερίου εισήχθησαν από το Ιράν.¹⁵⁰ Συνεπώς, η υψηλή εξάρτηση της Τουρκίας από ρωσικό και ιρανικό φυσικό αέριο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στις όποιες εκτιμήσεις για τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Άγκυρας. Στις προσπάθειες της Άγκυρας να ενισχύσει τον ενεργειακό της τομέα θα πρέπει να περιληφθεί και η πρόσφατη σύναψη συμφωνίας 1 δις δολαρίων με την Αλγερία για τη δημιουργία βιομηχανικής μονάδας στην Τουρκία, στην οποία θα παράγονται 450.000 τόνοι πολυπροπυλένιο με πρώτες ύλες που θα προέρχονται από την Αλγερία.

Για την Ελλάδα το πρώτο δίμηνο του 2018 έφερε στην επιφάνεια καθυστερήσεις και προβληματισμούς για την εξέλιξη σημαντικών ενεργειακών έργων. Ως πλέον σημαντικό, θεωρείται η νέα καθυστέρηση και προβλήματα στον κάθετο αγωγό IGB, του οποίου το χρονοδιάγραμμα έχει μείνει πίσω ήδη σε σημαντικό βαθμό.¹⁵¹ Ο εν λόγω αγωγός είναι σχεδιασμένος να συνδέει το δίκτυο φυσικού αερίου της Βουλγαρίας με τον αγωγό TAP και με το σχεδιαζόμενο πλωτό σταθμό επαναεριοποίησης φυσικού αερίου της Αλεξανδρούπολης. Οι καθυστερήσεις στον IGB οδήγησαν σε αναβολή για τα τέλη του 2018 της τελικής επενδυτικής απόφαση για το τερματικό της Αλεξανδρούπολης. Σημειώνεται ότι το

¹⁵⁰ <https://aa.com.tr/en/energy/turkey/turkey-hits-record-gas-consumption-and-imports-in-2017/18943>.

¹⁵¹ <https://energypress.gr/news/trohadin-gia-na-xeperastoy-n-ta-empodia-kai-na-tirithoyn-ta-hronodiagrammata-toy-agogoy-igb>.

FSRU της Αλεξανδρούπολης είναι μια εγκατάσταση υψηλής στρατηγικής σημασίας για την Ελλάδα και αντίστοιχα υψηλού ενδιαφέροντος για τους ενεργειακούς σχεδιασμούς της ΕΕ και των ΗΠΑ στη Νοτιοανατολική Ευρώπη που φέρνουν την Ελλάδα στο κέντρο των εξελίξεων στην περιοχή.

Αντίστοιχα, η πρόοδος στις συνομιλίες για την κατασκευή του αγωγού East Med με τη διεξαγωγή της συνάντησης του East Med Working Group στα τέλη Φεβρουαρίου στις Βρυξέλες, τίθεται εν αμφιβόλω μετά την επιφυλακτικότητα που εξέφρασε ο ειδικός απεσταλμένος του Υπουργείου Εξωτερικών του Ισραήλ για ζητήματα ενέργειας, πρέσβης Ron Adam ως προς τις οικονομικές συνθήκες του αγωγού και τη συμμετοχή του Ισραήλ σε αυτόν.¹⁵²

Τέλος, παρατηρείται εμπλοκή στις εργασίες του αγωγού TAP σε μια ζώνη 10 χιλιομέτρων στην Καβάλα.¹⁵³ Το έργο αποτελεί μέρος του Νότιου Διαδρόμου που συνδέει το Αζερμπαϊτζάν με τις ευρωπαϊκές αγορές ενέργειας και θεωρείται κρίσιμο για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ και τη μείωση της εξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο. Συνεπώς, η καθυστέρηση ολόκληρου του Νότιου Ενεργειακού Διαδρόμου λόγω αδυναμίας ολοκλήρωσης του TAP θα αποτελούσε ισχυρότατο πλήγμα στην αξιοπιστία της Ελλάδας, με κίνδυνο να ανατρέψει τον συνολικό ενεργειακό σχεδιασμό της χώρας και τα επίπεδα πολιτικής ισχύος που δύναται να αποκομίσει από αυτόν.

¹⁵² <https://energypress.gr/news/stis-vryxelles-o-verroiopoylos-gia-tin-proetoimasia-tis-diakratikis-symfonias-gia-ton-eastmed>.

¹⁵³ <https://energypress.gr/news/se-episimi-diadikasia-diamesolavisis-kalei-o-tar-osoys-antidroy-n-gia-tin-odeysi-toy-agogoy-stin>.

7. ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

7.1. Αλβανία

7.1.1. Διαδηλωτές κατέβασαν τουρκική σημαία

Αλβανοί διαδηλωτές κατέβασαν τουρκική σημαία από υδροηλεκτρικό εργοστάσιο στην περιοχή Mirditë της βορειοδυτικής Αλβανίας, κοντά στην Σκόδρα, το οποίο κατασκευάστηκε πρόσφατα από την τουρκική εταιρία Aydiner (31.12.2017). Το περιστατικό υπογραμμίζει την αντίθεση των Καθολικών κατοίκων της περιοχής σε «επίδειξη τουρκικών συμβόλων», τα οποία συνδέονται με την οθωμανική περίοδο της αλβανικής ιστορίας.¹⁵⁴ Ο τοπικός βουλευτής Πιέριν Ντρέου δήλωσε χαρακτηριστικά ότι η παρουσία της τουρκικής σημαίας στο φράγμα αποτελούσε «πρόκληση» για τους ντόπιους και ότι «αυτοί (οι Οθωμανοί Τούρκοι) δεν κατάφεραν να υψώσουν αυτή τη σημαία ακόμη και κατά τη διάρκεια των 500 χρόνων σκλαβιάς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας».¹⁵⁵

7.1.2. Συνεργασία κομμάτων αντιπολίτευσης κατά Ράμα

Οι ηγέτες του *Δημοκρατικού Κόμματος* Λούζλιμ Μπάσα και του *Σοσιαλιστικού Κινήματος για την Ενσωμάτωση* Μόνικα Κρουεμάντι ανακοίνωσαν, στις 8 Ιανουαρίου, την πρόθεσή τους να εντείνουν τη συνεργασία τους εναντίον της κυβέρνησης Ράμα. Δήλωσαν ότι η κοινή τους πολιτική δράση εναντίον της κυβέρνησης «θα εντατικοποιηθεί» και θα συνεχισθούν οι συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας που ξεκίνησαν στα τέλη της περασμένης χρονιάς.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Gjergj Erebara, “Albania Probes Protesters Who Tore Down Turkish Flag”, *BIRN*, 5 January 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/albania-nationalists-destroy-turkish-flag-on-turkish-owned-hydropower-plant-01-05-2018>.

¹⁵⁵ *Ibid*

¹⁵⁶ Gjergj Erebara, “Albania Opposition to 'Intensify' Protests Against Rama”, *BIRN*, 8 January 2018, www.balkaninsight.com/en/article/albania-opposition-parties-announce-aim-to-bring-down-rama-government-through-protests-01-08-2018.

7.1.3. Συνάντηση του Αλβανού ΥΠΕΞ με τον Έλληνα ομόλογό του

Συνεχίζοντας τις διμερείς διαβουλεύσεις που ξεκίνησαν τον περασμένο Νοέμβριο στη Κρήτη, ο Αλβανός Υπουργός Εξωτερικών και ο Έλληνας ομόλογός του συναντήθηκαν στις 19 Ιανουαρίου στην Κορυτσά. Σύμφωνα με το κοινό ανακοινωθέν των δύο Υπουργείων Εξωτερικών σημειώθηκε «ουσιαστική πρόοδος», ειδικότερα «προς την κατεύθυνση της εξεύρεσης βιώσιμων λύσεων σε γνωστά ζητήματα, προς αμοιβαίο όφελος των δύο χωρών και των πολιτών τους και σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς κανόνες και αξίες». ¹⁵⁷

7.1.4. Δηλώσεις Ράμα για τις ελληνοαλβανικές σχέσεις

Μιλώντας στον τηλεοπτικό σταθμό *Report TV* ο Πρωθυπουργός Έντι Ράμα δήλωσε ότι οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας για την επίλυση ορισμένων ζητημάτων που εκκρεμούν, θα μπορούσαν να ολοκληρωθούν την επόμενη άνοιξη. Σημείωσε πως «ελπίζουμε να ολοκληρώσουμε με επιτυχία αυτόν τον διάλογο και να εισέλθουμε σε μια νέα εποχή στρατηγικής συνεργασίας με τη γειτονική χώρα, αλλά και σε μια εποχή που τα προβλήματα του παρελθόντος δεν θα παρουσιαστούν ως προβλήματα του μέλλοντος και οι σκιές του παρελθόντος να παραμείνουν στο παρελθόν». ¹⁵⁸

7.1.5. Ομιλία Ράμα στο Κοσσυφοπέδιο και αντιδράσεις

Σε ομιλία του στη Βουλή του Κοσσυφοπεδίου, στις 18 Φεβρουαρίου, για την επέτειο των δέκα ετών από τη ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του, ο Έντι Ράμα κάλεσε σε ακόμη στενότερη θεσμική συνεργασία μεταξύ τους: «Το Κόσοβο και η Αλβανία θα έχουν μια κοινή εξωτερική πολιτική, όχι μόνο κοινές πρεσβείες και διπλωματικές

¹⁵⁷ «Συνάντηση Κοτζιά - Μπουσάτι στην Κορυτσά», *Η Καθημερινή*, 21 Ιανουαρίου 2018, <http://www.kathimerini.gr/944497/article/epikairothta/politikh/synanthsh-kotzia---mproysati-sthn-korytsa>.

¹⁵⁸ Αναφέρεται σε «Ράμα: Την επόμενη άνοιξη θα μπορούσαν να ολοκληρωθούν οι διαβουλεύσεις Ελλάδας - Αλβανίας για εκκρεμή ζητήματα», *naftemporiki.gr*, 23 Ιανουαρίου 2018, <http://www.naftemporiki.gr/story/1314472/rama-tin-epomeni-anoiksi-tha-mporousan-na-oloklirothoun-oi-diabouleuseis-elladas-albanias-gia-ekkremita>.

αποστολές, αλλά γιατί όχι και έναν κοινό Πρόεδρο, ως σύμβολο της ενότητας του έθνους και μια κοινή πολιτική εθνικής ασφάλειας». ¹⁵⁹ Οι δηλώσεις του Ράμα προκάλεσαν αντιδράσεις. Ο Ιμέρ Μουσκολάι, αναλυτής στην Πρίστινα χαρακτήρισε τις δηλώσεις του Ράμα «υποκριτικές... εάν λάβουμε υπόψη ότι και οι δύο χώρες έχουν στοιχειώδη προβλήματα στη συνεργασία (τους), ξεκινώντας με τους τελωνειακούς δασμούς», ενώ ο Αντριάν Πρένκαϊ, σύμβουλος της πρώην Προέδρου Ατιφέτε Γιαχιάνγκα (Atifete Jahjaga), υποστήριξε ότι «εάν ο Ράμα επιθυμεί ειλικρινά να εμβαθύνει τις σχέσεις με το Κόσοβο, μπορεί να ξεκινήσει κάνοντας μια πραγματική αποτίμηση του επιπέδου εφαρμογής των συμφωνιών που έχουν συναφθεί ανάμεσα στις δύο χώρες». ¹⁶⁰ Οξείς ήταν και οι αντιδράσεις αξιωματούχων της Σερβίας. Ο Νέναντ Πόποβιτς, Υπουργός άνευ καρτοφυλακίου, υποστήριξε ότι οι δηλώσεις Ράμα, παραπέμπουν σε «ένα ξεκάθαρο και σαφές σχέδιο για τη δημιουργία της λεγόμενης Μεγάλης Αλβανίας στα Βαλκάνια (πάνω) σε σερβικό έδαφος». ¹⁶¹

7.1.6. «Βέτο» του Μέτα σε διαπραγματεύσεις με την Ελλάδα

Ο Πρόεδρος της Αλβανίας, Ίλιρ Μέτα (Ilir Meta) αρνήθηκε να δώσει την εξουσιοδότηση του στην κυβέρνηση για τη διεξαγωγή «περαιτέρω διαπραγματεύσεων» ως προς την επίτευξη μιας νέας συμφωνίας για τα θαλάσσια τους σύνορα. Σε δήλωση της αλβανικής Προεδρίας υπογραμμίζεται ότι «το αίτημα δεν ξεκαθαρίζει με σαφήνεια το αντικείμενο των διαπραγματεύσεων για τις οποίες ζητήθηκε η έγκριση». ¹⁶²

¹⁵⁹ Perparim Isufi, “Rama Criticised for Albania-Kosovo ‘Joint President’ Idea”, *BIRN*, 19 February 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/albania-kosovo-joint-president-idea-unrealistic-analysts-02-19-2018>.

¹⁶⁰ *Ibid*

¹⁶¹ *Ibid*

¹⁶² Gjergj Erebara, “Albania President Blocks Talks on Sea Border with Greece”, *BIRN*, 20 February 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/albania-president-blocks-negotiations-over-sea-border-with-greece-02-20-2018>.

7.2. Βουλγαρία: Προεδρία της ΕΕ και τα Δυτικά Βαλκάνια

Μιλώντας στην Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 23 Ιανουαρίου, η Υπουργός Εξωτερικών της Βουλγαρίας Αικατερίνα Ζαχάριεβα υπογράμμισε ότι τα Δυτικά Βαλκάνια αποτελούν τη «σημαντικότερη προτεραιότητα» της βουλγαρικής Προεδρίας της ΕΕ (πρώτο εξάμηνο του 2018). Αναφερόμενη σε κάθε μία χώρα των Δυτικών Βαλκανίων ξεχωριστά, η Ζαχάριεβα δήλωσε «αισιόδοξη» ότι κατά την διάρκεια της βουλγαρικής Προεδρίας το Μαυροβούνιο θα μπορούσε να ανοίξει δύο ακόμη κεφάλαια διαπραγματεύσεων και η Σερβία τρία, κάλεσε τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη να ανταποκριθεί στα ερωτήματα τα οποία είχε θέσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υπογράμμισε την ανάγκη συνέχισης των μεταρρυθμίσεων στο Κοσσυφοπέδιο (ιδιαίτερα στο ζήτημα του κράτους δικαίου), ενώ η έναρξη των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και την ΠΓΔΜ «θα μπορούσε να οδηγήσει στην έναρξη των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στις Βρυξέλλες και τα Σκόπια».¹⁶³ Η Ζαχάριεβα υπογράμμισε ότι «δεν υπάρχει σταθερότητα ή ασφάλεια στην Ευρώπη χωρίς σταθερότητα και ασφάλεια στα Βαλκάνια», προσθέτοντας με νόημα ότι «υπάρχουν ξένες επιρροές στην περιοχή. Εμείς φταίμε. Δεν είμαστε επαρκώς παρόντες και δεν έχουμε εμπλακεί επαρκώς με τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων. Εάν δεν είμαστε εκεί, τότε κάποιος άλλος έχει την ευκαιρία να επηρεάσει αυτές τις χώρες, κάποιος που δεν είναι μέρος της ευρωπαϊκής οικογένειας μας, ούτε ανήκει στο ΝΑΤΟ».¹⁶⁴

7.3. Κοσσυφοπέδιο

7.3.1. Απόπειρα κατάργησης του Ειδικού Δικαστηρίου

Σε συνάντηση του Προεδρείου της Βουλής του Κοσσυφοπεδίου, την Δευτέρα 22 Ιανουαρίου, υιοθετήθηκε σχέδιο νόμου για την κατάργηση του λεγόμενου Ειδικού Δικαστηρίου (Specialist Chambers), το οποίο συγκροτήθηκε το 2015 για να δικάσει πρώην μέλη του ΥÇΚ που κατηγορούνται για εγκλήματα εναντίον Σέρβων, Ρομά,

¹⁶³ “Zakharieva: EU is not sufficiently present in the Western Balkans”, *European Western Balkans*, 23 January 2018, <https://europeanwesternbalkans.com/2018/01/23/zakharieva-eu-not-sufficiently-present-western-balkans/>.

¹⁶⁴ *Ibid*

καθώς και Αλβανών στο Κοσσυφοπέδιο. Τη συγκεκριμένη νομοθετική πρωτοβουλία στηρίζουν τα τρία κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού – το *Δημοκρατικό Κόμμα του Κοσόβου* (PDK), η *Συμμαχία για το Μέλλον του Κοσόβου* (AAK) και η *Πρωτοβουλία για το Κόσοβο* (NISMA) – ενώ την αντίθεσή της έχει εκφράσει η *Δημοκρατική Λίγκα του Κοσόβου* (LDK). Η κυβέρνηση νομοθετικά έχει τριάντα ημέρες στη διάθεση της για να πάρει θέση απέναντι στο νέο σχέδιο νόμου.¹⁶⁵ Τόσο η Ουάσιγκτον όσο και οι Βρυξέλλες έχουν εκφράσει την αντίθεσή τους στην προσπάθεια κατάργησης του Δικαστηρίου, προειδοποιώντας ότι θα «απομονώσει το Κόσοβο».

7.3.2. Απαγόρευση φιλοκουρδικής μουσικής εκδήλωσης

Η αστυνομία της χώρας ανακοίνωσε ότι απαγόρευσε μουσική εκδήλωση προγραμματισμένη για τις 9 Φεβρουαρίου από την οργάνωση “Sabota Social Centre” στην Πρίστινα, υποστηρίζοντας ότι «στόχευε στην διάδοση προπαγάνδας υπέρ τρομοκρατικών οργανώσεων που βρίσκονται σε πόλεμο με την Τουρκία». Τουρκικά ΜΜΕ υποστήριξαν ότι η συγκεκριμένη οργάνωση είχε και στο παρελθόν εμπλακεί σε καμπάνιες μέσα από τα social media «εναντίον της Τουρκίας» (όπως για παράδειγμα σε σχέση με τη πρόσφατη στρατιωτική εισβολή της Τουρκίας στη Βόρεια Συρία).¹⁶⁶

7.3.3. Συμφωνία οριοθέτησης συνόρων με Μαυροβούνιο

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Ντέιβιντ Μακάλιστερ επανέλαβε ότι τα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων θα πρέπει να επιλύσουν τις συνοριακές τους διαφορές πριν ενταχθούν στην ΕΕ. Ειδικότερα για την περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου, ο Μακάλιστερ υπογράμμισε ότι «δεν υπάρχει καμία

¹⁶⁵ Die Morina, “Kosovo Politicians Advance Bid to Scrap Special Court”, *BIRN*, 22 January 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/kosovo-politicians-advance-bid-to-scrap-special-court-01-22-2018>.

¹⁶⁶ “Turkish Media Praise Kosovo For Banning Kurdish Event”, *BIRN*, 12 February 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/turkish-media-condemns-the-kurdish-music-night-in-kosovo-02-12-2018>.

εναλλακτική στην επικύρωση της συνοριακής συμφωνίας η οποία υπογράφηκε από τις δύο χώρες το 2015». ¹⁶⁷

7.4. ΠΓΔΜ

7.4.1. Αντιδράσεις κατά της κυβέρνησης για το ζήτημα του ονόματος

Η πρόθεση της κυβέρνησης Ζάεφ να προχωρήσει σε διαπραγματεύσεις για την επίλυση της διαφοράς με την Ελλάδα ως προς το όνομα της ΠΓΔΜ προκαλεί εσωτερικές αντιδράσεις. Οργάνωση της σλαβικής διασποράς στον Καναδά, γνωστή ως “Macedonian Human Rights Movement International”, ξεκίνησε δημόσια εκστρατεία υπό τον τίτλο «Το όνομα μας είναι Μακεδονία», κατηγορώντας τη κυβέρνηση Ζάεφ, την οποία χαρακτηρίζει ως «καθεστώ», καθώς και το State Department ότι περιορίζουν την ελευθερία του τύπου στη χώρα σε «μία προσπάθεια να επιβάλλουν αλλαγή του ονόματος». ¹⁶⁸ Σε ανακοίνωση της, στις 4 Ιανουαρίου, η οργάνωση υπογραμμίζει ότι «όπως έχουμε προειδοποιήσει εδώ και καιρό, το όνομα της Μακεδονίας, η ταυτότητά της και η ιστορία της αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης με σκοπό να ικανοποιηθούν οι καταπιεστές μας... Ζητάμε και απαιτούμε την ανυποχώρητη υπεράσπιση των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων της αυτοδιάθεσης, να παραμείνουμε αυτό που πάντα ήμασταν – Μακεδόνας». ¹⁶⁹

Σε δημοσκόπηση που πραγματοποιήθηκε στα τέλη Δεκεμβρίου 2017 για το ζήτημα του ονόματος, τέθηκε το ερώτημα «αν συμφωνούν με την αλλαγή του ονόματος προκειμένου να ενταχθούν στο ΝΑΤΟ». Θετικά απάντησε το 35% και αρνητικά το 49%. Τα επιμέρους χαρακτηριστικά αποτύπωσαν το εξής ενδιαφέρον στοιχείο: το 15% όσων δήλωσαν ότι συμφωνούν με την αλλαγή προσδιορίστηκαν ως

¹⁶⁷ “McAllister: Kosovo has to ratify border demarcation agreement”, *European Western Balkans*, 24 February 2018, <https://europeanwesternbalkans.com/2018/02/24/mcallister-kosovo-ratify-border-demarcation-agreement/>.

¹⁶⁸ Sinisa Jakov Marusic, “Macedonian, Greek Nationalists Mobilize Against 'Name' Deal”, *BIRN*, 8 January 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/rightists-mobilize-against-macedonia-name-talks-01-05-2018>.

¹⁶⁹ *Ibid*

«Μακεδόνες» και το 81,4% ως «Αλβανοί». Αντίθετα, όσοι διαφωνούν με την αλλαγή ονόματος δήλωσαν σε ποσοστό 67,1% «Μακεδόνες» και 7,2% «Αλβανοί». ¹⁷⁰

7.4.2. Νέος νόμος για την Αλβανική γλώσσα και προεδρικό βέτο

Ψηφίστηκε στις 11 Ιανουαρίου 2018 ο νέος νόμος για την επέκταση χρήσης της Αλβανικής σε όλη τη χώρα. Ο νέος νόμος πέρασε με 69 από τους 120 βουλευτές, εξασφαλίζοντας και τη λεγόμενη «διπλή πλειοψηφία». ¹⁷¹ Το αντιπολιτευόμενο κόμμα VMRO-DPMNE απείχε από την ψηφοφορία, υποστηρίζοντας ότι ο νέος νόμος «απειλεί τα εθνικά συμφέροντα» και χαρακτηρίζοντας τον ως «αντισυνταγματικό». ¹⁷² Την ίδια θέση εξέφρασαν ουσιαστικά και μέλη της Ακαδημίας Επιστημών της ΠΓΔΜ (όπως και οργανώσεις της σλαβικής διασποράς), τα οποία σε δημόσια επιστολή τους κάλεσαν τον Πρόεδρο της χώρας Γκιόργκε Ιβανόφ να ασκήσει το συνταγματικό του δικαίωμα βέτο πάνω στον νέο νόμο, καθώς ο νέος νόμος «απειλεί το συνταγματικό καθεστώς της Μακεδονικής γλώσσας καθώς εισάγει δύο επίσημες γλώσσες και μια μορφή διπλής εθνικής ταυτότητας». ¹⁷³ Και πράγματι, ο Ιβανόφ άσκησε στις 17 Ιανουαρίου βέτο κατά του νέου νόμου για την αλβανική γλώσσα, υποστηρίζοντας ότι ο νέος νόμος είναι αντισυνταγματικός και δηλώνοντας χαρακτηριστικά ότι «περάσαμε έναν άδικο νόμο που ευνοεί την αλβανική γλώσσα». ¹⁷⁴ Αναφερόμενος στην άσκηση βέτο από τον Πρόεδρο, ο Αλί Αχμέτι, ηγέτης του κόμματος DUI, το οποίο συμμετέχει στην κυβέρνηση συνασπισμού της ΠΓΔΜ, υποστήριξε χαρακτηριστικά ότι «ο κ.

¹⁷⁰ Αναφέρεται σε Κώστας Κουκουμάκας, «Αποστολή στα Σκόπια: Οι συνομήλικοι ενός ονόματος», *Η Καθημερινή*, 22 Ιανουαρίου 2018, <http://www.kathimerini.gr/944146/gallery/periodiko-k/reportaz/apostolh-sta-skopia-oi-synomhlikoi-enos-onomatou>.

¹⁷¹ Σύμφωνα με τις διατάξεις της Συμφωνίας της Αχρίδας για την υιοθέτηση νόμων που αφορούν και την αλβανική κοινότητα απαιτείται διπλή πλειοψηφία: τόσο συνολικά του Κοινοβουλίου όσο και των εθνοτικά Αλβανών βουλευτών. Στην συγκεκριμένη περίπτωση όλοι οι Αλβανοί βουλευτές ψήφισαν υπέρ του νόμου.

¹⁷² Sinisa Jakov Marusic, “Macedonia Passes Albanian Language Law”, *BIRN*, 11 January 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-passes-albanian-language-law-01-11-2018>.

¹⁷³ Sinisa Jakov Marusic, “Macedonia President Urged to Veto Language Law”, *BIRN*, 12 January 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/opposition-mounts-against-macedonia-s-language-law-01-12-2018>.

¹⁷⁴ Sinisa Jakov Marusic, “Macedonia President Vetoes Language Law”, *BIRN*, 17 January 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-president-vetoes-language-law-01-17-2018>.

Ιβανόφ έχασε μια εξαιρετική ευκαιρία να βελτιώσει την εικόνα του στην αλβανική κοινότητα, αφήνοντας και το στίγμα του στην ολοκλήρωση του κανονιστικού μέρους της συμφωνίας της Αχρίδας. Εκείνος επέλεξε να παραμείνει στο μονοπάτι μιας νομιμότητας κολλημένης στις γραμμές του κόμματος. Εγώ αναμένω να μην έχει την ίδια προσέγγιση και για το τόσο σοβαρό και μακροχρόνιο ζήτημα της ονομασίας». ¹⁷⁵

7.4.3. Επίσκεψη Οσμάνι στην Αθήνα

Ο Αναπληρωτής Πρωθυπουργός της ΠΓΔΜ Μπουγιάρ Οσμάνι επισκέφτηκε την Αθήνα όπου και είχε συνομιλίες με τον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών και τον Αναπληρωτή Υπουργό Εξωτερικών. Ο Οσμάνι έκανε λόγο για μια «ιστορική ευκαιρία» για την επίλυση της διαφωνίας ως προς το όνομα της ΠΓΔΜ και για «εξαιρετική πρόοδο» στην επικοινωνία των δύο χωρών, ¹⁷⁶ προσθέτοντας ότι «ο χρόνος είναι λίγος, πρέπει γρήγορα να βρούμε μια λύση, εάν δεν τη βρούμε μέχρι τον Απρίλιο, η διαδικασία θα χάσει το νόημα της. Έχουμε μπροστά μας μια ιστορική και χρυσή χρονιά για την επίλυση της διαφωνίας και το ξεμπλοκάρισμα της ευρωατλαντικής προοπτικής της χώρας». ¹⁷⁷ Λίγες ημέρες αργότερα (13/11) με δηλώσεις του ο Υπουργός Εξωτερικών Νικόλα Ντιμιτρόφ υπογράμμισε ότι η κυβέρνηση έχει την πρόθεση να συμπεριλάβει και την αντιπολίτευση στη διαδικασία επίλυσης της διαφωνίας για το όνομα και ότι «αυτό αποτελεί υποχρέωση μας». ¹⁷⁸

¹⁷⁵ Σταύρος Τζίμας, «Λύση τώρα, χωρίς δημοψήφισμα», *Η Καθημερινή*, 28 Ιανουαρίου 2018, σ. 6.

¹⁷⁶ “Османи: Имаме историска шанса, но и обврска да ставиме точка на прашањето за името”, *Нова Македонија*, 9 January 2018, <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail?title=Османи-Имаме-историска-шанса-но-и-обврска-да-ставиме-точка-на-прашањето-за-името&id=fa29bc08-0dbf-401c-b085-363>.

¹⁷⁷ “Османи: Историска и златна година, потребно е брзо решение”, *Нова Македонија*, 9 January 2018, <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail?title=Османи-Историска-и-златна-година-потребно-е-брзо-решение&id=c624f9c1-e5d1-46e5-a2>.

¹⁷⁸ “Димитров: Имаме цврсти намери опозицијата да ја вклучиме во процесот за решавање на име”, *Нова Македонија*, 13/2018, <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail?title=Димитров-Имаме-цврсти-намери-опозицијата-да-ја-вклучиме-во-процесот-за-решавање-на-името&id>.

7.4.4. Συνάντηση Ντιμιτρόφ με Κοτζιά

Συνάντηση με τον Έλληνα ομόλογο του είχε ο Υπουργός Εξωτερικών της ΠΓΔΜ, στη Θεσσαλονίκη, στις 11 Ιανουαρίου. Η συνάντηση των δύο ΥΠΕΞ εντάσσεται στο πλαίσιο της έντονης διπλωματικής κινητικότητας του τελευταίου διαστήματος ως προς την εξεύρεση μιας λύσης στο λεγόμενο ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ. Οι δύο Υπουργοί γνωστοποίησαν την πρόθεση τους «να διαδραματίσουν ενεργότερο ρόλο στη διάρκεια των συζητήσεων» και «να μην αφήσουν τη διαδικασία να «βαλτώσει».¹⁷⁹ Κοτζιάς και Ντιμιτρόφ «συζήτησαν για τη μεθοδολογία που θα πρέπει να ακολουθηθεί, την προσέγγιση των δύο πλευρών και το πλαίσιο που αφορά το ζήτημα της ονομασίας», ενώ αντάλλαξαν απόψεις και για τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης τα οποία εφαρμόζονται στις διμερείς σχέσεις από τα μέσα του 2015.¹⁸⁰ Σύμφωνα επίσης με τον Ντιμιτρόφ οι δύο πλευρές συμφώνησαν επίσης «να συγκροτήσουν ομάδες εργασίας, υπό την ηγεσία των ΥΠΕΞ, για να συζητήσουν απευθείας πιθανές λύσεις», με την πρώτη συνάντηση να πραγματοποιείται «ακόμη και τον Φεβρουάριο».¹⁸¹

7.4.5. Επικύρωση Συνθήκης Καλής Γειτονίας με τη Βουλγαρία

Με 61 βουλευτές υπέρ (σε σύνολο 120) και με την αξιωματική αντιπολίτευση (VMRO-DPMNE) να απέχει από την ψηφοφορία, υποστηρίζοντας ότι η Συνθήκη «δεν εξυπηρετεί τα εθνικά συμφέροντα της χώρας», η Βουλή της ΠΓΔΜ επικύρωσε τη Δευτέρα 15 Ιανουαρίου 2018 την Συνθήκη Καλής Γειτονίας, Φιλίας και Συνεργασίας, η οποία είχε υπογραφεί ανάμεσα στις δύο χώρες την 1^η Αυγούστου 2017.¹⁸² Σχολιάζοντας την αποχή του VMRO-DPMNE, ο Υπουργός Εξωτερικών Νικόλα

¹⁷⁹ Βασίλης Νέδος, «Σε πρώτο πλάνο στην αναζήτηση λύσης Κοτζιάς και Ντιμιτρόφ», *Η Καθημερινή*, 12 Ιανουαρίου 2018, <http://www.kathimerini.gr/942914/article/epikairothta/politikh/se-prwto-plano-sthn-anazhthsh-lyshs-kotzias-kai-ntimitrof>.

¹⁸⁰ *Ibid*

¹⁸¹ «Ντιμιτρόφ: Συγκρατημένα αισιόδοξος για επίλυση του ονοματολογικού», *naftemporiki.gr*, 12 Ιανουαρίου 2018, <http://www.naftemporiki.gr/story/1311451/ntimitrof-sugkratimena-aisiodoksos-gia-epilusi-tou-onomatologikou>.

¹⁸² Sinisa Jakov Marusic, Mariya Cheresheva, “Macedonia Approves Landmark Friendship Treaty with Bulgaria”, *BIRN*, 15 January 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-approves-landmark-friendship-treaty-with-bulgaria-01-15-2018>.

Ντιμιτρόφ δήλωσε χαρακτηριστικά ότι «θα ήταν θετικό εάν είχαν (το VMRO DPMNE) υποστηρίξει τη συμφωνία... καθώς ιδιαίτερα η ανάγκη γι' αυτού του είδους τη συμφωνία προέκυψε ως αποτέλεσμα των πολιτικών που επιδείνωσαν τις διμερείς σχέσεις σε βαθμό που η άλλη πλευρά επέμενε στην υπογραφή της».¹⁸³ Τρεις ημέρες αργότερα, στις 18 Ιανουαρίου, η Συνθήκη επικυρώθηκε και από την Βουλή της Βουλγαρίας (186 υπέρ, 0 κατά).¹⁸⁴

7.4.6. Συνάντηση Νίμιτς με διαπραγματευτές Ελλάδας και ΠΓΔΜ

Πραγματοποιήθηκε στη Νέα Υόρκη στις 17 Ιανουαρίου η πρώτη συνάντηση των διαπραγματευτών Ελλάδας και ΠΓΔΜ υπό τον ειδικό απεσταλμένο του Γ.Γ. του ΟΗΕ Μάθιου Νίμιτς. Σε δηλώσεις του στον τηλεοπτικό σταθμό CITELE των Σκοπίων ο διαπραγματευτής της ΠΓΔΜ Βάσκο Ναούμοφσκι, μετά τη συνάντηση, δήλωσε ότι «το κράτος μας έχει όνομα, και αυτό είναι Δημοκρατία της Μακεδονίας, όνομα το οποίο αποτελεί και τη βάση της εθνικής μας ταυτότητας... σήμερα εν έτει 2018 κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί την ύπαρξη του Μακεδονικού έθνους και της Μακεδονικής γλώσσας. Από την πλευρά του διαμεσολαβητή σήμερα παρουσιάστηκαν διάφορες ιδέες για τις οποίες νομίζω ότι βγαίνουν εκτός αυτού του πλαισίου και ότι είναι μακριά από μια αξιοπρεπή λύση, ωστόσο (οι προτάσεις) θα παρουσιαστούν στην κρατική-πολιτική εξουσία ώστε να λάβει θέση».¹⁸⁵ Υπενθυμίζεται ότι ο Ναούμοφσκι αποτελεί επιλογή της προηγούμενης κυβέρνησης Γκρούεφσκι και η τωρινή κυβέρνηση μπορεί να προχωρήσει στην αντικατάσταση του μόνο με τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου Ιβανόφ.

¹⁸³ *Ibid*

¹⁸⁴ Mariya Cheresheva, "Bulgaria MPs Approve Friendship Treaty With Macedonia", *BIRN*, 18 January 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/bulgarian-mps-greenlight-friendship-treaty-with-macedonia-01-18-2018>.

¹⁸⁵ "Наумовски: Предлозите на Нимиц се далеку од достоинствено решение", *Fokus MK*, 17 January 2018 <http://fokus.mk/naumovski-predlozite-na-nimits-se-daleku-od-dostoinstveno-reshenie/>.

7.4.7. NATO και ένταξη της ΠΓΔΜ

Σε δηλώσεις του λίγο πριν από την έναρξη της επίσημης επίσκεψης του στην ΠΓΔΜ, ο Γενικός Γραμματέας του NATO Στόλτενμπεργκ επανέλαβε ότι «η θέση του NATO παραμένει αμετάβλητη. Όλες οι αποφάσεις στο NATO λαμβάνονται στη βάση της συναίνεσης μεταξύ των κρατών-μελών του. Η Σύνοδος Κορυφής του Βουκουρεστίου και όλες οι μετέπειτα Σύνοδοι Κορυφής διατύπωσαν τη θέση ότι το NATO θα προσκαλέσει τη χώρα σας να ενταχθεί στη Συμμαχία τη στιγμή που θα επιτευχθεί αμοιβαίως αποδεκτή λύση στο ζήτημα της ονομασίας στο πλαίσιο του ΟΗΕ».¹⁸⁶

7.4.8. Συνάντηση Πρωθυπουργών Ελλάδας-ΠΓΔΜ στο Νταβός

Συνάντηση στο Νταβός της Ελβετίας πραγματοποίησαν ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας με τον Πρωθυπουργό της ΠΓΔΜ, την Τετάρτη 24 Ιανουαρίου. Η συνάντηση ανάμεσα στους δύο διήρκεσε δύο ώρες, ενώ στη συνέχεια συμμετείχαν οι δύο Υπουργοί Εξωτερικών. Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πληροφορίες ο Έλληνας Πρωθυπουργός «υπογράμμισε ότι προϋπόθεση για την επίτευξη συμφωνίας στο ζήτημα της ονομασίας, που θα πρέπει να είναι σύνθετη ονομασία με ισχύ έναντι όλων, είναι να αντιμετωπιστεί ο αλυτρωτισμός “και μάλιστα με εγγυήσεις ότι δεν θα αφήσουμε κανένα ανοικτό παράθυρο ώστε να δημιουργηθούν παρόμοιες προκλήσεις στο μέλλον”, ενώ από την πλευρά του ο Ζάεφ “περιέγραψε την επιδιωκόμενη λύση ως τέτοια που «να λαμβάνει υπόψη την εθνική αξιοπρέπεια των λαών». Ο Έλληνας Πρωθυπουργός ανακοίνωσε ότι ως χειρονομία καλής θέλησης, η κυβέρνηση θα φέρει προς κύρωση στο Κοινοβούλιο τη δεύτερη φάση της συμφωνίας σύνδεσης της ΠΓΔΜ με την ΕΕ, όπως και ότι θα προωθήσει την υποψηφιότητα της ΠΓΔΜ για την Πρωτοβουλία Αδριατικής - Ιονίου.¹⁸⁷ Από την πλευρά του ο Ζάεφ ανακοίνωσε την αλλαγή ονομασίας στο αεροδρόμιο των Σκοπίων και στην κεντρική λεωφόρο της

¹⁸⁶ Βασίλης Νέδος, «Νάρκες ΠΓΔΜ στις συνομιλίες με Μ. Νίμιτς», *Η Καθημερινή*, 18 Ιανουαρίου 2018, <http://www.kathimerini.gr/943831/article/epikairothta/politikh/narkes-pgdm-stis-synomilies-me-m-nimits>.

¹⁸⁷ «Σκοπιανό: Κινήσεις εκτόνωσης και κόκκινες γραμμές», *Η Καθημερινή*, 25.01.2018, <http://www.kathimerini.gr/945027/article/epikairothta/politikh/skopiano-kinhseis-ektonwshs-kai-kokkines-grammes>.

πόλης, που αμφότερα ονομάζονται σήμερα «Μέγας Αλέξανδρος».¹⁸⁸ Οι δύο πλευρές αποφάσισαν επίσης την εντατικοποίηση των συνομιλιών για τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης.

7.4.9. Δηλώσεις Αχμέτι για το ονοματολογικό και τον Πρόεδρο Ιβανόφ

Σε συνέντευξη του σε ελληνική εφημερίδα ο Αλί Αχμέτι, ηγέτης του κόμματος DUI, το οποίο συμμετέχει στην κυβέρνηση συνασπισμού της ΠΓΔΜ, υπογράμμισε ότι «οι Έλληνες γείτονες μας πρέπει να είναι σίγουροι ότι η χώρα μας δεν έχει καμία εδαφική ή άλλη απαίτηση έναντι της χώρας σας και είναι παράλογο να εικάζεται κάτι τέτοιο. Εάν αυτή η διαμάχη δεν επιλυθεί, τα πράγματα μπορεί να πάνε πολύ άσχημα. Όταν τα πράγματα πάνε άσχημα για εμάς, ασφαλώς αυτό θα έχει συνέπειες και για την Αθήνα και συνεπώς μπορεί να τραφούν παλαιές φιλοδοξίες διαφόρων κύκλων με αρχαϊκές απόψεις για διαίρεση, για καινούργια σύνορα στα Βαλκάνια. Εκτιμώ πως αυτό είναι πολύ επικίνδυνο για όλους μας συνολικά».¹⁸⁹ Απαντώντας σε ερώτηση ως προς τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την επικύρωση μιας ενδεχόμενης συμφωνίας για το ονοματολογικό, ο Αχμέτι δήλωσε σχετικά: «Λαμβάνοντας υπόψη και τη συγκινησιακή φόρτιση των πολιτών μας για περισσότερο από δύο δεκαετίες, πιστεύω πως ο καλύτερος τρόπος για κλείσιμο του ζητήματος είναι το μοντέλο της συμφωνίας για καλή γειτονία μεταξύ Σκοπίων και Σόφιας, μέσω της συνεννόησης των δύο κυβερνήσεων, και ύστερα η επικύρωση από τα δύο κοινοβούλια».¹⁹⁰

7.4.10. Δηλώσεις του Έλληνα ΥΠΕΞ για τις διαπραγματεύσεις

Σε δηλώσεις του, στις 29 Ιανουαρίου, ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών αναφέρθηκε στις θέσεις της Αθήνας ως προς τις διαπραγματεύσεις που ξεκίνησαν με τα Σκόπια υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Δήλωσε ότι «στο Σκοπιανό έχει μεγάλη σημασία η λέξη που

¹⁸⁸ *ibid*

¹⁸⁹ *Η Καθημερινή*, 28 Ιανουαρίου 2018, σ. 6.

¹⁹⁰ *ibid*

θα συμφωνηθεί για σύνθετη ονομασία να μην είναι στα Αγγλικά, αλλά στη γλώσσα της χώρας, αμετάφραστη», προσθέτοντας πως «τα κυριότερα ζητήματα που μας απασχολούν είναι το όνομα, η χρήση του ονόματος, η ταυτότητα και η εμπορική χρήση».¹⁹¹ Ο Υπουργός Εξωτερικών ανέφερε ότι η ελληνική κυβέρνηση προετοιμάζει ένα διμερές σύμφωνο το οποίο «θα περιλαμβάνει επτά εδάφια για όλο το φάσμα χρήσης σε σχέση με την ονομασία, ειδικό κεφάλαιο για τον αλυτρωτισμό και το Σύνταγμα, αλλά και θέματα που άπτονται με τη διεθνή και περιφερειακή θέση της ΠΓΔΜ, όπως η ένταξή της σε διεθνείς οργανισμούς, καθώς και μια θετική ατζέντα ανάπτυξης των διμερών σχέσεων... Δεν πρέπει θέλουμε τη διάλυσή της γείτονος όπως κάποιοι λένε. Εάν διαλυθεί - που δεν θα συμβεί - θα έχουμε επέκταση άλλων κρατών και νέες συγκρούσεις πάνω από το κεφάλι μας. Μας συμφέρει η σταθερότητα στην περιοχή», είπε και πρόσθεσε πως η ανάπτυξη μας σχετίζεται με την ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή, ενώ η επίλυση μας ενδυναμώνει γεωστρατηγικά», υπογράμμισε.¹⁹²

Το Σχέδιο Συμφώνου παρουσιάστηκε από τον Υπουργό Εξωτερικών στη συνάντηση που είχε με τον ειδικό μεσολαβητή του ΟΗΕ, Μάθιου Νίμιτς, την Τετάρτη 31 Ιανουαρίου. Κατά τη συνάντηση, ο Υπουργός Εξωτερικών υπογράμμισε «ότι η όποια συμφωνία θα πρέπει να είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη με αναθεώρηση του Συντάγματος της ΠΓΔΜ, όπως επίσης ότι το όνομα της γειτονικής χώρας θα είναι σύνθετο, με προσδιορισμό γεωγραφικό ή χρονικό στη σλαβική διάλεκτο και αμετάφραστο, και θα ισχύει έναντι όλων».¹⁹³

7.4.11. Οι «κόκκινες γραμμές» της ΠΓΔΜ

Σε δηλώσεις του μετά από τη συνάντηση που είχε με τον ειδικό μεσολαβητή του ΟΗΕ, την 1^η Φεβρουαρίου, ο Υπουργός Εξωτερικών της ΠΓΔΜ, μεταξύ άλλων, δήλωσε πως «το όνομα αποτελεί ένα εξαιρετικά ευαίσθητο θέμα για τους πολίτες της Δημοκρατίας της Μακεδονίας... Επιθυμούμε το θέμα αυτό να το λύσουμε με τρόπο

¹⁹¹ Αναφέρεται σε «Ν. Κοτζιάς για «Μακεδονικό»: «Όχι» σε ενδιάμεση συμφωνία - Όνομα στα σλαβικά», *Το Βήμα*, 30 Ιανουαρίου 2018, <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=938162>.

¹⁹² *Ibid*

¹⁹³ «Σκοπιανό: Η Αθήνα παρουσίασε σχέδιο Συμφώνου», *Η Καθημερινή*, 31 Ιανουαρίου 2018, <http://www.naftemporiki.gr/story/1316575/skopiano-i-athina-parousiase-sxedio-sumfonou>.

που και εμείς και οι γείτονες μας στην Ελλάδα θα θεωρούν ως αξιοπρεπή. Έχω πλήρη κατανόηση για εκείνους τους Έλληνες πολίτες που με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο αυτοπροσδιορίζονται ως Μακεδόνες, είτε στο πλαίσιο της αρχαίας Μακεδονίας ή στο πλαίσιο της περιοχής... Η ταυτότητα του Μακεδονικού έθνους δεν μπορεί να αποτελεί αντικείμενο διαπραγματεύσεων, καθώς δεν είναι αντικείμενο μιας απόφασης, αλλά αποτελεί το αποτέλεσμα μιας ιστορικής διαδικασίας. Το ζήτημα είναι μεγαλύτερο τόσο από εμένα όσο και τους διαπραγματευτές. Εάν καταλήξουμε σε αυτό το σημείο, να πρέπει να θυγεί η ταυτότητα, δεν πρόκειται να υπάρξει λύση».¹⁹⁴

7.4.12. Δηλώσεις για τον ειδικό απεσταλμένο του ΟΗΕ

Κριτική στον Μάθιου Νίμιτς άσκησε ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών στις 2 Φεβρουαρίου. Σε ανακοίνωση αναφέρεται ότι υπογράμμισε στον ειδικό απεσταλμένο «με σαφήνεια και αυστηρότητα ότι δεν είναι αρμόδιος να ομιλεί για το ποιά είναι η πολιτική των Αθηνών, αλλά ούτε και για να την περιγράφει και μάλιστα με τρόπο λανθασμένο. Με βάση την ενημέρωση που είχα για τις συζητήσεις που είχε ο κ. Νίμιτς στα Σκόπια, διατύπωσα με την μέγιστη σαφήνεια ότι οι διαπραγματεύσεις δεν μπορούν να γίνουν παρά μόνον σε συνέχεια των συμφωνηθέντων στο Νταβός. Άλλωστε, κάθε καλοπροαίρετη διαπραγμάτευση γίνεται βάσει των συγκλίσεων που έχουν ήδη επιτευχθεί».¹⁹⁵ Η παρέμβαση του Κοτζιά έγινε μετά τις δηλώσεις του ειδικού διαμεσολαβητή του ΟΗΕ ο οποίος κατά την επίσκεψή του στα Σκόπια δήλωσε ότι «δεν έχει ακούσει τίποτα από την ελληνική πλευρά, που θα σήμαινε την άρνηση της ταυτότητας του λαού των Σκοπίων».¹⁹⁶

Στις 5 Φεβρουαρίου, μιλώντας στο τηλεοπτικό σταθμό *Euronews*, ο Υπουργός Εξωτερικών δήλωσε ότι η ελληνική πλευρά «έχει μπροστά της μία σειρά από σύνθετες

¹⁹⁴ “Димитров: Ако се допре македонскиот идентитет, нема да има решение на спорот”, *Express.mk*, 1 February 2018, <http://expres.mk/>.

¹⁹⁵ «Επίπληξη» Κοτζιά προς Νίμιτς: Είστε αναρμόδιος να μιλάτε για την πολιτική της Αθήνας», *Η Καθημερινή*, 2 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.kathimerini.gr/946645/article/epikairothta/politikh/epiplh3h-kotzia-pros-nimits-eiste-anarmodios-na-milate-gia-thn-politikh-ths-a8hnas>.

¹⁹⁶ *Ibid*

ονομασίες, ανάμεσα στις οποίες προτιμά αυτές που έχουν ολαβική χροιά στη φωνητική τους».¹⁹⁷ Ερωτηθείς αν η γλώσσα και η εθνότητα είναι υπό διαπραγμάτευση, απάντησε πως «όλα είναι στην διαπραγμάτευση», προσθέτοντας για τις επαφές των δύο πλευρών στο Νταβός ότι «συμφωνήσαμε ένα πράγμα, ότι θα υπάρξει ένα Σύμφωνο, το οποίο και μετά από πρόταση των δύο πρωθυπουργών θα το κάνει η δικιά μας πλευρά υπό την δικιά μου ευθύνη. Φαίνεται ότι κάποιιοι στα Σκόπια, υποδεέστεροι του πρωθυπουργού, έκαναν δεύτερες σκέψεις τις οποίες θεώρησε σημαντικές ο κ. Νίμιτς και έπρεπε να του θυμίζω ότι όσα έχουν συμφωνήσει οι δύο πρωθυπουργοί ισχύουν για όλους... Όσον αφορά την ταυτότητα, το τι άποψη έχουμε εμείς θα την ανακοινώσουμε εμείς, θα την εκφράσουμε στις διαπραγματεύσεις εμείς και όχι ο διαμεσολαβητής».¹⁹⁸

7.4.13. Απόφαση για μετονομασία αεροδρομίου και εθνικής οδού

Την μετονομασία του αεροδρομίου των Σκοπίων από «Διεθνές Αεροδρόμιο Μέγας Αλέξανδρος» σε «Διεθνές Αεροδρόμιο Σκοπίων» και τη μετονομασία της «Εθνικής Οδού Αλέξανδρος ο Μακεδών» σε «Εθνική οδό Φιλία», ανακοίνωσε ο Ζόραν Ζάεφ στις 6 Φεβρουαρίου. Σε κυβερνητική ανακοίνωση προστίθεται ότι «για πρώτη φορά μετά από δύο δεκαετίες, αποδεσμεύτηκαν οι διαδικασίες που οδηγούν σε αξιοπρεπή λύση των ανοικτών θεμάτων της Ελλάδας και της "Δημοκρατίας της Μακεδονίας" ως δύο γειτονικών ευρωπαϊκών χωρών... Η εξεύρεση αμοιβαία αποδεκτής λύσης είναι εφικτή και για αυτόν τον σκοπό βρίσκεται σε εξέλιξη διαπραγματευτική διαδικασία. Χρειάζεται καλή βούληση και συμβιβασμός από τις δύο πλευρές για να επιτευχθεί λύση, η οποία θα σέβεται την αξιοπρέπεια και την ταυτότητα των πολιτών των δύο χωρών. Για κάθε επόμενο σημαντικό βήμα προόδου κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων η κοινή γνώμη θα ενημερωθεί εκ νέου πλήρως».¹⁹⁹ Ο

¹⁹⁷ Αναφέρεται σε «Ν. Κοτζιάς: Το συλλαλητήριο δεν ήταν τόσο μεγάλο όσο ανέμεναν οι διοργανωτές του», *naftemporiki.gr*, 5 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.naftemporiki.gr/story/1318207/n-kotzias-to-sullalithirio-den-itan-toso-megalo-oso-anemenan-oi-diorganotes-tou>.

¹⁹⁸ *Ibid*

¹⁹⁹ «Ζάεφ: Μετονομασία του αεροδρομίου και της εθνικής οδού των Σκοπίων», *Η Καθημερινή*, 6 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.kathimerini.gr/947273/article/epikairothta/politikh/zaef-metonomasia-toy-aerodromiyy-kai-ths-e8nikhs-odoy-twn-skopiwn>.

Πρωθυπουργός της ΠΓΔΜ δήλωσε ότι η χώρα του είναι έτοιμη να αποδεχτεί γεωγραφικό προσδιορισμό στην ονομασία της.²⁰⁰

7.4.14. Αποδοχή «σύνθετης ονομασίας με γεωγραφικό προσδιορισμό»

Την επομένη, ο Πρωθυπουργός της ΠΓΔΜ προχώρησε σε εκτεταμένες δηλώσεις στα ΜΜΕ της ΠΓΔΜ ως προς τις θέσεις της κυβέρνησής του στη διαδικασία διαλόγου με την Ελλάδα. Συγκεκριμένα ο Ζάεφ δήλωσε ότι «Γνωρίζετε εδώ και καιρό ότι η θέση της Ελλάδας για *erga omnes* περιλαμβάνει και την αλλαγή του Συντάγματος της "Μακεδονίας". Αυτή είναι η θέση της Ελλάδας. Εμείς έχουμε τις δικές μας θέσεις... Ό,τι κάνουμε αυτή τη στιγμή είναι για να αποδείξουμε ότι η "Μακεδονία" δεν έχει βλέψεις εδαφικές ή οποιεσδήποτε άλλες, ότι η χώρα μας δεν έχει αλυτρωτικές επιδιώξεις και θέλει την οικοδόμηση φιλίας. Από αυτήν την άποψη, δεν βλέπω ανάγκη (για αλλαγή του Συντάγματος)... Εντός του Φεβρουαρίου θα υπάρξει σειρά συναντήσεων. Ο χρόνος είναι λίγος, πρέπει να κινηθούμε γρήγορα. Γνωρίζουμε την ουσία των προβλημάτων. Ελπίζω, την επόμενη κιόλας εβδομάδα να υπάρξει υπό την αιγίδα του Μάθιου Νίμιτς, συνάντηση μεταξύ των δύο Υπουργών Εξωτερικών, αφού αυτό είναι το νέο επίπεδο της διαπραγματευτικής διαδικασίας που συμφωνήσαμε... Για την κυβέρνηση είναι αποδεκτό όνομα με γεωγραφικό προσδιορισμό. Αυτό το στηρίζω στις δικές μου προσδοκίες από τη συζήτηση που έχουμε στο εσωτερικό της χώρας, στα βήματα που κάνουμε, σε αυτό που σημαίνει δυνατότητες και μέχρι πού μπορούμε να κινηθούμε, στη δυνατότητα εφαρμογής των πιθανών λύσεων κοκ. Εμμένουμε οπωσδήποτε στη θέση ότι η αξιοπρέπεια, η ταυτότητα είναι σημαντικά πράγματα. Είμαι πεπεισμένος ότι η "Μακεδονία" μπορεί. Με συναίνεση επ' αυτού του ζητήματος, προς όφελος του μέλλοντος, προς όφελος της προοπτικής για ένταξη στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ, με τη συναίνεση για τις μελλοντικές λύσεις, με τη συναίνεση των κρατικών θεσμών, των πολιτικών κομμάτων, συγκυβερνώντων και αντιπολιτευόμενων μαζί. Προς όφελος της επιτυχίας της διαδικασίας δεν θα ήθελα να υπεισέλθω σε λεπτομέρειες. Πιστέψτε ότι γνωρίζουμε απόλυτα τι είναι εφικτό, τι είναι

²⁰⁰ *Ibid*

επιτρεπτό και μέχρι που πρέπει να προχωρήσουμε. Θα κάνουμε τα πάντα για να βρούμε λύση σε αυτό το φλέγον, 25ετές πρόβλημα, όχι όμως με κάθε τίμημα».²⁰¹

7.4.15. «Σύγκλιση σε τρία από τα επτά σημεία» με την Ελλάδα

Σε δηλώσεις του στο κρατικό πρακτορεία «ΜΙΑ», ο Πρωθυπουργός Ζάεφ αναφέρθηκε στην πορεία των διαπραγματεύσεων με την Ελλάδα. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι «έχει επιτευχθεί σύγκληση» σε τρία από τα επτά σημεία – όνομα, χρήση, γλώσσα, ταυτότητα (ιθαγένεια), εμπορική χρήση, ακρωνύμια και συντμήσεις – που έχουν τεθεί στις διαπραγματεύσεις, χωρίς να προσδιορίζει ποια είναι αυτά. Επανέλαβε ότι «ο γεωγραφικός προσδιορισμός αποτελεί αποδεκτή επιλογή για την ΠΓΔΜ, ενώ έχουν απορριφθεί όλες οι υπόλοιπες προτάσεις περιλαμβανομένων εκείνων με χρονικό προσδιορισμό»· περιέγραψε ως «ουσία της διαπραγματευτικής διαδικασίας» το σύνταγμα και τη γλώσσα, σημειώνοντας ότι «αναπόσπαστο μέρος των διαπραγματεύσεων είναι η αξιοπρέπεια και η ταυτότητα»· πρόσθεσε ότι Αθήνα και Σκόπια διαπραγματεύονται μια διεθνή συμφωνία, η οποία θα πρέπει να επικυρωθεί στα Κοινοβούλια με απλή πλειοψηφία, διευκρινίζοντας ότι «οτιδήποτε τελεί υπό διαπραγμάτευση –είτε σε διμερές είτε σε επίπεδο υπουργών ή σε επίπεδο πρωθυπουργών– θα σταλεί πίσω στον κ. Νίμιτς».²⁰²

7.4.16. «Αισιοδοξία» Ζάεφ για την επίτευξη συμφωνίας

Σε συνέντευξη του στο Balkan Insight η οποία δημοσιεύτηκε στις 23/2, ο Ζάεφ υπογράμμισε ότι «θα είναι θετικό εάν έχουμε ολοκληρώσει μέχρι τον Ιούνιο, καθώς αυτό θα ενθαρρύνει μια απόφαση από τις Βρυξέλλες για την έναρξη των διαπραγματεύσεων ένταξης. Γνωρίζω καλά ότι κάθε μήνας που περνάει χωρίς λύση δεν είναι υπέρ μας. Η επιθυμία και φιλοδοξία μου... είναι να έχουμε φτάσει σε μια

²⁰¹ Αναφέρεται σε «Ζάεφ: Δεν βλέπω κανένα λόγο να αλλάξουμε το Σύνταγμα», *Η Καθημερινή*, 7 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.kathimerini.gr/947487/article/epikairothta/politikh/zaef-den-vlerw-kanena-logo-na-alla3oyme-to-syntagma>.

²⁰² Αναφέρεται σε Βασίλης Νέδος, «Συμφωνία σε τρία σημεία με τα Σκόπια», *Η Καθημερινή*, 15 Φεβρουαρίου, <http://www.kathimerini.gr/948866/article/epikairothta/politikh/symfwnia-se-tria-shmeia-me-ta-skopia>.

λύση για τη διαφωνία του ονόματος έως τα τέλη Μαρτίου... Δεν θα μας βοηθήσει εάν καθυστερήσουμε, καθώς υπάρχουν... ανταγωνιστικές δυνάμεις οι οποίες είναι εναντίον μιας λύσης... Διατηρώ την ίδια πεποίθηση... όπως και στο ξεκίνημα: ότι και λύση είναι εφικτή. Ταυτόχρονα παραμένουμε πεπεισμένοι ότι μια λύση θα πρέπει να προστατεύει την ταυτότητα και την αξιοπρέπεια και των δύο πλευρών... Και οι δύο πλευρές δεν θα πρέπει να φέρνουν (στις διαπραγματεύσεις) θέματα που κάνουν μια λύση αδύνατη... Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι το πρόβλημα περιστρέφεται γύρω από το όνομα. Δεν θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε ζητήματα που θα προκαλέσουν επιπλέον προβλήματα που μόνο θα μας απομακρύνουν από μια λύση».²⁰³

Σε νέα του συνέντευξη στο γερμανικό περιοδικό Spiegel (25/2), ο Ζάεφ απέρριψε τη θέση της Αθήνας η συμβιβαστική λύση για το όνομα να μην μπορεί να μεταφραστεί σε άλλες γλώσσες: «δεν βλέπω εδώ κανένα λογικό επιχείρημα. Δεν μου είναι σαφές πως αυτό θα εφαρμοζόταν στην πράξη, καθόλου να μην μεταφράζεται το όνομα. Θα πρέπει να υποχρεώσουμε την Καγκελάριο Μέρκελ ή τον Πρόεδρο Τράμπ να λένε Северна Македонија (North Macedonia). Αυτό θα αποτελούσε διεθνές προηγούμενο». Ο Ζάεφ τοποθετήθηκε και για το ζήτημα της αλλαγής του Συντάγματος, υποστηρίζοντας ότι η καλύτερη εγγύηση για την ελληνική πλευρά θα ήταν η υπογραφή μιας συμφωνίας η οποία θα είχε την ισχύ διεθνούς συνθήκης: «το όνομα είναι η υπερηφάνεια μας, η ταυτότητα μας. Δεν βλέπω λόγο για τροποποίηση του Συντάγματος, κάτι τέτοιο δεν θα ήταν καλό για την αξιοπρέπεια μας. Η Ελλάδα μας χρειάζεται ως εταίρους, όχι ως εταίρους χωρίς αξιοπρέπεια. Το Σύνταγμα μπορεί να αλλάξει, ωστόσο... αυτό δεν αποτελεί λύση. Το σημαντικότερο για την Ελλάδα είναι να έχει εγγύηση ότι η λύση θα εφαρμοστεί. Αυτό (γίνεται) με τις διεθνείς συνθήκες οι οποίες επικυρώνονται και έτσι αποκτούν ισχύ διεθνώς». Για το ζήτημα των σχολικών εγχειριδίων ο Ζάεφ ανέφερε ότι «θα εργαστούμε στο πλαίσιο μιας κοινής επιτροπής για την εξέταση του περιεχομένου των (σχολικών) βιβλίων ιστορίας». Τέλος υπογράμμισε ότι «δεν σκέφτομαι την πιθανότητα να μην υπάρξει λύση. Η χώρα μας έχει κεντρική θέση στην περιοχή. Εμείς είμαστε μια πολυεθνική

²⁰³ Katerina Blazevska, “Zaev: Macedonia ‘May Wrap up Name Dispute by March”, *BIRN*, 23 February 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonia-may-wrap-up-name-dispute-by-march-zaev-02-23-2018>.

κοινωνία απ' όπου η αστάθεια μπορεί να επηρεάσει ολόκληρη την περιοχή. Εμείς μπορούμε να λύσουμε το πρόβλημα και να ενσωματωθούμε στην ΕΕ και έτσι να αποκτήσουμε ευημερία. Αυτό είναι καλό για όλη την περιοχή. Η αποτυχία είναι αδιανόητη για τη Μακεδονία, όλα τα Δυτικά Βαλκάνια και την ΕΕ.»²⁰⁴

Σχολιάζοντας τις τοποθετήσεις του Πρωθυπουργού της ΠΓΔΜ ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών Νίκος Κοτζιάς δήλωσε χαρακτηριστικά στις 26 Φεβρουαρίου ότι «και οι δύο πλευρές συμφωνούμε ότι πρέπει να αναζητηθεί λύση. Η πλευρά των Σκοπίων πιστεύει ότι πρέπει να είναι μία εύκολη για αυτούς λύση, εμείς πιστεύουμε ότι πρέπει να είναι μία λύση που να κρατάει στο χρόνο και να είναι δίκαιη... (και ότι) όποιος κάνει συμφωνία, δεν την αμφισβητεί πριν την κάνει. Φροντίζει και στηρίζει τη διατήρηση και την υλοποίησή της».²⁰⁵

7.5. Σερβία

7.5.1. Προσωρινή αναστολή του διαλόγου Βελιγραδίου-Πρίστινας

Αντιδρώντας στην ειδηση της δολοφονίας του Σέρβου πολιτικού Όλιβερ Ιβάνοβιτς, την Τρίτη 16 Δεκεμβρίου, η σερβική κυβέρνηση ανακοίνωσε την αναστολή των προγραμματισμένων συνομιλιών της, στο πλαίσιο του συνεχιζόμενου διαλόγου Βελιγραδίου-Πρίστινας, «μέχρι να διαλευκανθεί η δολοφονία και βρεθούν οι υπαίτιοι».²⁰⁶ Ο Ιβάνοβιτς, επικεφαλής της κίνησης πολιτών, γνωστής ως *Σερβία, Δημοκρατία, Δικαιοσύνη*, την οποία και ίδρυσε το 2009, αποτελούσε έναν από τους γνωστότερους Σέρβους πολιτικούς στο Κοσοβοπέδιο, έχοντας διατελέσει και μέλος του *Συντονιστικού Κέντρου για το Κόσοβο και Μειτόχια*, του αρμόδιου κυβερνητικού οργάνου της Σερβίας για το Κοσοβοπέδιο. Ο Πρόεδρος της Σερβίας Αλεξάνταρ

²⁰⁴ Αναφέρεται σε “Заев за Шпигел: Промена на Уставот и име без превод е неприфатливо”, *Нова ТВ*, February 26, 2018, <http://novatv.mk/zaev-za-shpigel-promena-na-ustavot-i-ime-bez-prevod-e-nepрифатливо/>.

²⁰⁵ Αναφέρεται σε «N. Κοτζιάς: Η δήλωση Τουσκ ήταν η καλύτερη που έχει γίνει ποτέ από την Ε.Ε. για την Τουρκία», *ναftemporiki.gr*, 26 Φεβρουαρίου 2018, <http://www.naftemporiki.gr/story/1324550/n-kotzias-i-dilos-i-tousk-itan-i-kaluteri-pou-exei-ginei-pote-apo-tin-ee-gia-tin-tourkia>.

²⁰⁶ Maja Zivanovic, Die Morina, “Murder Puts Serbia-Kosovo Dialogue in Doubt”, *BIRN*, 18 January 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/future-of-serbia-pristina-dialogue-on-hold-01-17-2018>.

Βούτσιτς, σε συνομιλία του με τον Πρόεδρο του Κοσσυφοπεδίου Χασίμ Θάτσι, ζήτησε την εμπλοκή της σερβικής αστυνομίας στις έρευνες για τη διαλεύκανση του εγκλήματος.²⁰⁷ Σε συνέντευξη του στο ρωσικό πρακτορείο ειδήσεων TASS, λίγες μέρες αργότερα, ο Πρόεδρος της Σερβίας δήλωσε «ότι νομίζω ότι ο κόσμος καταλαβαίνει ότι έχουμε ανάγκη την ειρήνη, μια λογική προσέγγιση, ότι χρειαζόμαστε τις διαπραγματεύσεις με τους Αλβανούς. Ότι (επίσης) μας είναι απαραίτητος ο ενδοσερβικός διάλογος, ίσως περισσότερο από ποτέ. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να προχωρήσουμε τη χώρα μπροστά».²⁰⁸ Ο Βούτσιτς κάλεσε τους Σέρβους του Κοσόβου-Μετόχια να παραμείνουν ισχυροί, να μην φύγουν και να κάνουν παιδιά: «εάν έχετε τέσσερα παιδιά, κάντε και ένα πέμπτο και εμείς θα σας ανοίξουμε εργοστάσια, θα φέρουμε επενδυτές».²⁰⁹

7.5.2. Ενταξιακές προοπτικές της Σερβίας

Μιλώντας στο Βελιγράδι στις 7 Φεβρουαρίου, μια ημέρα μετά την ανακοίνωση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή της νέας στρατηγικής της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια, ο αρμόδιος Επίτροπος για τη Διεύρυνση Γιοχάνες Χαν υπογράμμισε ότι η Σερβία είναι ο «ηγέτης» της ενταξιακής προσπάθειας των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων, ωστόσο θα πρέπει, όπως και τα υπόλοιπα υποψήφια κράτη της περιοχής, να επιλύσει πρώτα όλες τις διαφορές της, «συμπεριλαμβανομένης της εξομάλυνσης των σχέσεων με το Κόσοβο», και να εργαστεί σκληρά για την εφαρμογή δύσκολων μεταρρυθμίσεων, ειδικά στο τομέα του κράτους-δικαίου.²¹⁰ Εν τω μεταξύ, σύμφωνα με δημοσκόπηση του σερβικού Υπουργείου για την Ευρωπαϊκή Ενσωμάτωση, η οποία γνωστοποιήθηκε στις 23 Ιανουαρίου 2018, το 52% των Σέρβων θα ψήφιζαν υπέρ της ένταξης της Σερβίας εάν γινόταν δημοψήφισμα, έναντι 24%. Αναφορικά με το Κοσσυφοπεδίο, «η

²⁰⁷ *Ibid*

²⁰⁸ Αναφέρεται σε Информационна Агенција "Фокус", 21 January 2018, <http://www.focus-news.net/news/2018/01/21/2479574/aleksandar-vuchich-dialogat-po-kosovo-sega-e-neobhodim-poveche-otkogato-i-da-bilo.html>.

²⁰⁹ *Ibid*

²¹⁰ “Hahn: Western Balkans can join EU, but there will be no discount”, *EuroActiv* rs, 9 February 2018, <http://www.euractiv.rs/vesti/12312-hahn-western-balkans-can-join-eu-but-there-will-be-no-discount.html?utm>.

πλειοψηφία των ερωτηθέντων» εξέφρασε την υποστήριξή της στο διάλογο Βελιγραδίου-Πρίστινας και στην «προσπάθεια της κυβέρνησης να βρει κάποιο συμβιβασμό».²¹¹

7.6. Δυτικά Βαλκάνια

7.6.1. Η νέα στρατηγική της ΕΕ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξήγγειλε στις 6 Φεβρουαρίου τη νέα στρατηγική της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια. Το κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπογραμμίζει ότι η «προοπτική ένταξης» των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων εξυπηρετεί «τα πολιτικά, οικονομικά καθώς και τα συμφέροντας ασφαλείας της ΕΕ» και ότι μια «αξιόπιστη προοπτική ένταξης» αποτελεί το «βασικότερο κίνητρο (driver) για το μετασχηματισμό της περιοχής», ένα «πανίσχυρο εργαλείο για την προαγωγή της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων».²¹² Αναφέρει ως «ενδεχόμενη ημερομηνία ένταξης» το 2025, υπογραμμίζοντας ότι «με ισχυρή πολιτική θέληση, την εφαρμογή πραγματικών και συστηματικών μεταρρυθμίσεων και την επίτευξη οριστικών λύσεων στις διαφωνίες με τους γείτονες» θα μπορούσαν να ενταχθούν τη συγκεκριμένη ημερομηνία, διευκρινίζοντας ότι η πορεία ένταξης στην ΕΕ είναι μια ατομική υπόθεση για κάθε κράτος των Δυτικών Βαλκανίων (με βάση τη λεγόμενη αρχή της *regatta*), εξαρτώμενη από τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες και αποτελέσματα του κάθε ενός κράτους ξεχωριστά.²¹³ Επισημαίνει ότι «εκεί όπου οι διμερείς διαφορές δεν θα επιλύονται διμερώς, τα μέρη θα πρέπει να τις *υποβάλλουν άνευ όρων* (unconditionally) σε μια δεσμευτική, τελική διεθνή διαιτησία (international arbitration), οι αποφάσεις της οποίας θα πρέπει να εφαρμοστούν πλήρως και να γίνουν

²¹¹ “Most Serbs support EU membership, cite job opportunities, in new poll”, *EuroActiv rs*, 26 January 2018, <http://www.euractiv.rs/vesti/12263-most-serbs-support-eu-membership-cite-job-opportunities-in-new-poll>.

²¹² “A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans”, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, Strasbourg, 6.2.2018, p. 1, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf.

²¹³ *Ibid*, p. 2

σεβαστές και από τα δύο μέρη πριν την ένταξη και να ληφθούν υπόψη στην προετοιμασία των Συνθηκών Προσχώρησης».²¹⁴ Με βάση τη νέα στρατηγική καθορίζονται οι προτεραιότητες και οι περιοχές κοινής ενισχυμένης συνεργασίας, δίνοντας έμφαση στην ανάγκη για θεμελιώδεις μεταρρυθμίσεις σε συγκεκριμένους τομείς και στην οικοδόμηση καλών γειτονικών σχέσεων. Μάλιστα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε έξι πρωτοβουλίες οι οποίες αφορούν «ζητήματα κοινού συμφέροντος», όπως το κράτος δικαίου, ασφάλεια και μετανάστευση, κοινωνική-οικονομική ανάπτυξη, η ψηφιακή ατζέντα, συμφιλίωση και καλές γειτονικές σχέσεις.²¹⁵

7.6.2. Κριτική αμερικανών Γερουσιαστών στην πολιτική της Ρωσίας

Έκθεση αμερικανών Γερουσιαστών του *Δημοκρατικού Κόμματος* για την πολιτική της Ρωσίας στην Ευρώπη, ασκεί κριτική στη ακολουθούμενη ρωσική πολιτική στο Μαυροβούνιο, τη Σερβία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και τη Βουλγαρία. Για το Μαυροβούνιο, η Έκθεση κατηγορεί τη Ρωσία ότι ήταν πίσω από την προσπάθεια ανατροπής της κυβέρνησης το φθινόπωρο του 2016, καθώς η Μόσχα επιχείρησε να παρεμποδίσει την ένταξη της χώρας στο NATO εφαρμόζοντας «ένα υβριδικό μίγμα παραπληροφόρησης και απειλής χρήσης βίας ώστε να στείλει το... μήνυμα ότι η ενσωμάτωση στη Δύση δεν ήταν αποδεκτή».²¹⁶ Για τη Σερβία, υποστηρίζεται ότι η χώρα «απολαμβάνει στενότερους δεσμούς με τη Ρωσία από κάθε άλλη υποψήφια προς ένταξη χώρα στην ΕΕ» και ότι η σερβική κυβέρνηση «έχει πάρει λίγα μέτρα για να υπερασπίσει τον εαυτό της» από την ρωσική προπαγάνδα εναντίον της ΕΕ η οποία «διαχέεται ελεύθερα στη χώρα»,²¹⁷ χαρακτηρίζοντας τη ρωσική πολιτική ως «πολύπλευρη και πολύ αποτελεσματική στο να καλλιεργεί (στη Σερβία) δημόσια

²¹⁴ *Ibid*, p. 7

²¹⁵ *Ibid*, p. 10 -15

²¹⁶ "PUTIN'S ASYMMETRIC ASSAULT ON DEMOCRACY IN RUSSIA AND EUROPE: IMPLICATIONS FOR U.S. NATIONAL SECURITY", a Minority Staff Report Prepared For The Use Of The Committee On Foreign Relations United States Senate, U.S. Government Publishing Office, Washington 2018, p. 77-78, <https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/FinalRR.pdf>.

²¹⁷ *Ibid*, p. 81-82

υποστήριξη υπέρ μιας ισχυρής σχέσης με τη Μόσχα».²¹⁸ Υπογραμμίζεται επίσης και η απόφαση της Μόσχας να προσφέρει δωρεάν στη Σερβία έξι MiG-29 μαχητικά αεροσκάφη, καθώς και 30 T-72 άρματα μάχης και 30 BRDM-2 οχήματα μεταφοράς προσωπικού.²¹⁹ Για τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Έκθεση διαπιστώνει ότι η Σερβική Δημοκρατία διατηρεί στενούς δεσμούς με τη Μόσχα και ότι στη πράξη παρεμποδίζει την επιδίωξη της κεντρικής κυβέρνησης για ένταξη της χώρας στο ΝΑΤΟ.²²⁰ Τέλος για τη Βουλγαρία υποστηρίζεται ότι η Ρωσία ασκεί την επιρροή της «μέσω του κυριάρχου ρόλου της στην οικονομία, ιδιαίτερα στον ενεργειακό τομέα, καθώς και μέσω προπαγάνδας, σχέσεων με πολιτικά κόμματα, πολιτιστικούς δεσμούς και μια σχέση με τον βουλγαρικό στρατό η οποία εδράζεται στη συνεχιζόμενη εξάρτηση του βουλγαρικού στρατού από σοβιετικά οπλικά συστήματα», καλώντας για μια πιο δραστήρια εμπλοκή των ΗΠΑ «με όλα τα στρώματα της βουλγαρικής κοινωνίας».²²¹

²¹⁸ *Ibid*, p. 86

²¹⁹ *Ibid*, p. 86

²²⁰ *Ibid*, p. 82-83

²²¹ *Ibid*, p. 89

8. ΘΕΜΑΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

8.1. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα

Οι μαζικές μεταναστευτικές ροές προς τα ευρωπαϊκά κράτη οι οποίες βρήκαν την Ελλάδα και τις υπόλοιπες χώρες της Μεσογείου στην πρώτη γραμμή, αποτέλεσαν έναν από τους παράγοντες που οδήγησαν το Συμβούλιο της ΕΕ στην θεσμοθέτηση της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας.²²² Οι ροές συνεχίζονται και μάλιστα κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων μηνών του 2018, περισσότεροι από 11.000 μετανάστες και πρόσφυγες έφτασαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με τη διέλευση 10.000 μεταναστών (περισσότεροι από το 90%) να πραγματοποιείται από τα θαλάσσια σύνορα της.²²³

	Αφίξεις στην Ευρώπη		
	Ιαν.-Φεβρ. 2018	2017	2016
Ελλάδα	2768	3505 2	1769 06
Ιταλία	5244	1193 69	1814 36
Ισπανία	2987	2870 7	1455 8
Σύνολο Αφίξεων	11209	1867 68	3904 32
Θάνατοι/Αγνοούμενοι	414	3116	5143

Πηγή: IOM, "Migration Flows-Europe", 21.2.2018, <http://migration.iom.int/europe/>

²²² Βλ. Αναλυτική Έκθεση Έδρας Θουκυδίδης, "Οι εξελίξεις στο διεθνή περίγυρο της χώρας Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2017", Ιανουάριος 2018, <http://www.geetha.mil.gr/media/pdf-arχεια/pamak/2017/ekthesi-noemvrios-dekemvrios-2017.pdf>, σελ. 101

²²³ Βλ. IOM, "Migration Flows-Europe, Recent Trends", 21.2.2018, <http://migration.iom.int/europe/>

Σύμφωνα με τα στοιχεία που διατίθενται από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, στην Ελλάδα εισήλθαν 2.768 άνθρωποι, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους ήταν Σύριοι και Ιρακινοί. Κατά την διέλευση της Μεσογείου, έχασαν τη ζωή τους ή αγνοούνται συνολικά 414 άνθρωποι. Τα περιστατικά αυτά συνέβησαν ως επί το πλείστον στην Κεντρική Διαδρομή της Μεσογείου με κατεύθυνση την Ιταλία, ενώ στη διαδρομή της Ανατολικής Μεσογείου, η οποία περιλαμβάνει την Ελλάδα, δεν σημειώθηκε κάποιο ανάλογο συμβάν.

Παράλληλα, επέστρεψαν από την Ελλάδα στην Τουρκία 4 αλλοδαποί υπήκοοι τρίτων χωρών με βάση το διμερές Πρωτόκολλο Επανεισοχής Ελλάδας – Τουρκίας (ΦΕΚ Α'-163/15-07-2002), 8 υπήκοοι Τουρκίας σύμφωνα με τη Συμφωνία Επανεισοχής Ε.Ε. – Τουρκίας που τέθηκε σε ισχύ από 1.10.2014, και 70 αλλοδαποί διαφόρων εθνικοτήτων με βάση την Κοινή Δήλωση Ε.Ε.-Τουρκίας με ισχύ από 20.3.2016.²²⁴ Συνολικά, μέχρι το τέλος του 2017, στη βάση της Κοινής Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας είχαν επιστρέψει από την Ελλάδα στην Τουρκία 1.484 μετανάστες κυρίως πακιστανικής προέλευσης και λιγότεροι συριακής (258 Σύριοι).²²⁵ Επιπλέον, στο τέλος του προηγούμενου έτους, τέθηκε σε ισχύ συμφωνία της Ευρώπης και με την Αφρικανική Ένωση για τον επαναπατρισμό των μεταναστών που προέρχονται από την Αφρικανική ήπειρο.

Σύμφωνα με στοιχεία του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης, από την 1.1.2015 έχουν περάσει από την Ελλάδα αθροιστικά περισσότεροι από 1 εκατομμύριο πρόσφυγες και μετανάστες, ενώ παραμένουν στη χώρα περισσότεροι από 54.000 άνθρωποι που αναζητούν άσυλο.²²⁶ Σε αυτό το πλαίσιο, τον Δεκέμβριο του 2017, η Επιτροπή αποφάσισε τη χορήγηση έκτακτης βοήθειας επιπλέον 7 εκατομμυρίων στην Ελλάδα μέσω του Ταμείου

²²⁴ Βλ. Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη σχετικά με την επιστροφή 5 Σύρων προσφύγων στην Τουρκία, 15.2.2018, <http://mindigital.gr/index.php/προσφυγικό-ζήτημα-refugee-crisis/1984-epistrofi-stin-tourkia-pente-syron-prosfygon>

²²⁵ Βλ. Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη σχετικά με την επιστροφή 5 Σύρων προσφύγων στην Τουρκία, 15.2.2018, http://www.mopocp.gov.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=6314&Itemid=654&lang= Βλ. UNHCR, “Returns from Greece to Turkey”, 31.12.2017, <https://data2.unhcr.org/ar/documents/download/61473>.

²²⁶ Βλ. IOM, “Migration Flows-Europe, Migrants Presence”, 21.2.2018, <http://migration.iom.int/europe/>

Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης για την κάλυψη επείγουσών αναγκών στέγασης, σίτισης και υγιεινής των χώρων υποδοχής των προσφύγων. Συνολικά, για την αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης, έχουν διατεθεί στην Ελλάδα από το συγκεκριμένο Ταμείο και το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας 385 εκατομμύρια με τη μορφή επείγουσας χρηματοδότησης και 561 εκατομμύρια στο πλαίσιο των εθνικών προγραμμάτων 2014-2020.²²⁷ Πέρα από την οικονομική βοήθεια, το Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ αποφάσισε τον Σεπτέμβριο 2015 την επείγουσα μετεγκατάσταση μεταναστών από την Ελλάδα σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ για τη διετία 2015-2017, στο πλαίσιο της οποίας έχουν πραγματοποιηθεί 21.795 μετακινήσεις.²²⁸

8.2. Οι εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η συνεργασία των κρατών-μελών της ΕΕ και πιο συγκεκριμένα η κατανομή των προσφυγικών ροών μεταξύ των κρατών μελών, στην οποία αντιτίθενται σθεναρά τα κράτη του Visegrad, αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης στη συνδιάσκεψη των 7 χωρών της Νότιας Ευρώπης στην Ιταλία, στις 10 Ιανουαρίου 2018.²²⁹ Οι ηγέτες των κρατών μελών εξέφρασαν τη δέσμευση τους σε μία κοινή ευρωπαϊκή πολιτική για την μετανάστευση, επιβεβαιώνοντας την αναγκαιότητα για την ενίσχυση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, την καταπολέμηση των διακινητών και των αιτιών της μετανάστευσης εν γένει.²³⁰

Ωστόσο, στις πρώτες ημέρες του νέου έτους, σε συνάντηση του ηγέτη της Ουγγαρίας, στην οποία θα πραγματοποιηθούν γενικές εκλογές τον Απρίλιο, με

²²⁷ Βλ. European Commission Factsheet on Financial Support to Greece, “Managing Migration, European Financial Support to Greece”, 22.12.2017, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/commission-awards-additional-€7-million-emergency-assistance-migrants-greece_en.

²²⁸ Βλ. IOM, “Migration Flows-Europe, Relocated”, 21.2.2018, <http://migration.iom.int/europe/>.

²²⁹ Βλ. Katy Dartford, “Greek and Italian leaders discuss migration ahead of Southern Europe summit”, *Euronews*, 10.1.2018, <http://www.euronews.com/2018/01/10/greek-and-italian-leaders-discuss-migration-ahead-of-southern-europe-summit>.

²³⁰ Βλ. DW News, “Southern EU countries pledge to improve common migration policy”, 11.1.2018, <http://www.dw.com/en/southern-eu-countries-pledge-to-improve-common-migration-policy/a-42104324>.

τον νεοεκλεγέντα ηγέτη της Πολωνίας, δριμεία κριτική ασκήθηκε στην πολιτική της ΕΕ για την μετανάστευση και πιο συγκεκριμένα στην πολιτική των ποσοτώσεων,²³¹ την οποία τα κράτη του Visegrad υποστηρίζουν πως θα έπρεπε να εφαρμόζουν σε εθελοντική βάση. Επιπλέον, ενώ στην άτυπη Σύνοδο Κορυφής του Φεβρουαρίου η Καγκελάρια της Γερμανίας πρότεινε τη σύνδεση των ευρωπαϊκών κονδυλίων για την περιφερειακή ανάπτυξη προς τα κράτη της ανατολικής Ευρώπης με την υποδοχή προσφύγων και μεταναστών, η πρόταση της προκάλεσε αντιδράσεις από την Αυστρία, την Ουγγαρία και την Τσεχία.²³² Είναι αλήθεια ότι από τις προαναφερθείσες χώρες, μόνο η Τσεχία δέχθηκε μόλις 12 μετανάστες από την Ελλάδα στο πλαίσιο του μηχανισμού επείγουσας μετεγκατάστασης, παρά την υποχρεωτική κλείδα κατανομής που προβλεπόταν.²³³ Εντούτοις, η Γερμανίδα καγκελάρια κατά τη διάρκεια της τετραμερούς συνάντησης της με τον Έλληνα πρωθυπουργό, τον Βούλγαρο ομόλογο του και τον Πρόεδρο της Κομισιόν που έλαβε χώρα στο πλαίσιο της ίδιας Συνόδου, συζήτησε την εντατικοποίηση της συνεργασίας, την παροχή γερμανικής και ευρωπαϊκής υλικότεχνικής βοήθειας και ανθρώπινου δυναμικού προς την Ελλάδα για τη διαχείριση των συνόρων και την επιτάχυνση των διαδικασιών ασύλου.²³⁴

Τα παραπάνω ακολούθησαν όσα διαδραματίστηκαν στην άτυπη Σύνοδο Κορυφής του Δεκεμβρίου του 2017, όταν αντικείμενο συζήτησης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αποτέλεσε η αναζήτηση της ισορροπίας μεταξύ της υπευθυνότητας και της αλληλεγγύης ενόψει της αναθεώρησης του Κοινού

²³¹ Βλ. DW News, "Poland, Hungary say EU migration policy has failed", 3.1.2018, <http://www.dw.com/en/poland-hungary-say-eu-migration-policy-has-failed/a-42016262>.

²³² Βλ. Naftemporiki.gr, "Σύνδεση ευρωπαϊκών κονδυλίων - υποδοχής μεταναστών προτείνει η Μέρκελ στις ανατολικές χώρες", 23.2.2018, <http://www.naftemporiki.gr/story/1323882/sundes-europaikon-kondulion-upodoxis-metanaston-proteinei-i-merkel-stis-anatolikes-xores>.

²³³ Βλ. Member States' Support to Emergency Relocation Mechanism, 16.2.2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/press-material/docs/state_of_play_-_relocation_en.pdf, Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου, Προσφυγική κρίση: η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναλαμβάνει αποφασιστική δράση — Ερωτήσεις και απαντήσεις, 9.9.2015, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5597_el.htm.

²³⁴ Βλ. Νίκος Μπέλλος, "Βρυξέλλες: Το μεταναστευτικό στο επίκεντρο της τετραμερούς", *Naftemporiki.gr*, 23.2.2018, <http://www.naftemporiki.gr/story/1323702/brukselles-to-metanasteutiko-sto-epikentro-tis-tetramerous>

Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου, η προθεσμία για την οποία λήγει τον ερχόμενο Ιούνιο. Προς το σκοπό αυτόν άλλωστε, οι προτάσεις της Επιτροπής προς τους ηγέτες των κρατών μελών της Ένωσης στο πλαίσιο της παραπάνω Συνόδου αφορούσαν μία βιώσιμη μεταναστευτική πολιτική.²³⁵ Επιπλέον, στο τέλος του προηγούμενου έτους, ακολούθησαν, με αφορμή την παγκόσμια ημέρα των μεταναστών, η κοινή δήλωση 7 Επιτρόπων ότι η Ευρώπη θα παραμείνει η ήπειρος της αλληλεγγύης²³⁶ και η υπογραφή συμφώνου μεταξύ της Επιτροπής και των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων σχετικά με την ενίσχυση των ευκαιριών για την ένταξη των προσφύγων και των μεταναστών στην Ευρωπαϊκή αγορά εργασίας.²³⁷

8.3. Μεταναστευτικό και κράτη μέλη της ΕΕ

Στον διεθνή περίγυρο της Ελλάδας σημειώνεται ότι:

- Στην Ιταλία ανησυχία προκαλεί η αύξηση των ροών από τη Λιβύη, παρά την αμφιλεγόμενη ως προς το ανθρωπιστικό κόστος συμφωνία της ιταλικής κυβέρνησης με την διεθνώς αναγνωρισμένη κυβέρνηση της Λιβύης και την συνεργασία της με ομάδες πολιτοφυλακής.²³⁸ Περισσότεροι από 5.000 άνθρωποι (σχεδόν το 50% του συνόλου των ροών προς την Ευρώπη για το πρώτο δίμηνο του 2018) κατέφυγαν στην Ιταλία, προερχόμενοι κυρίως από την Ερυθραία, το Πακιστάν, την Τυνησία και τη Λιβύη. Επιπλέον, τον δημόσιο διάλογο λίγο πριν τις εκλογές μονοπώλησε ο πυροβολισμός 5 μεταναστών από ακροδεξιό ακτιβιστή.

²³⁵ Βλ. European Commission Press Release, “Future-Proof migration management: European Commission sets out way forward”, 7.12.2017, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5132_en.htm.

²³⁶ Βλ. European Commission - Statement, “Europe – the continent of solidarity: Joint Statement on the occasion of International Migrant Day”, 17.12.2017, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/europe---continent-solidarity-joint-statement-occasion-international-migrant-day_en

²³⁷ Βλ. European Commission Press Release, “Integration of refugees: Commission joins forces with social and economic partners”, 20.12.2017, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/integration-refugees-commission-joins-forces-social-and-economic-partners_en

²³⁸ Βλ. Patrick Wintour, “Rise in migrant arrivals to Italy raises fears over Libyan lawlessness”, *The Guardian*, 25.2.2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/25/january-sees-rise-in-number-of-people-reaching-italy-from-libya>.

- Στην Ισπανία, σύμφωνα με δηλώσεις αξιωματούχου της Frontex, οι μεταναστευτικές ροές αναμένεται να αυξηθούν το 2018, ενώ είχαν ήδη διπλασιαστεί μεταξύ 2016 και 2017²³⁹ εξαιτίας εσωτερικών προβλημάτων στο Μαρόκο, κύρια χώρα διέλευσης των μεταναστών με προορισμό την Ισπανία.²⁴⁰ Εντός του 2018 ήδη εισήλθαν στην χώρα 2.987 μετανάστες με προέλευση από τη Γουινέα, το Μαρόκο, την Ακτή Ελεφαντοστού και το Μάλι.
- Ο Γάλλος πρωθυπουργός υπέγραψε νέα συμφωνία με την Βρετανίδα ομόλογο του για τον έλεγχο των συνόρων τους και την επίσπευση των διαδικασιών ασύλου.²⁴¹
- Στις Βρυξέλλες, έναν από τους διεθνείς διαμετακομιστικούς κόμβους, οι ροές μεταναστών σημείωσαν άνοδο μετά τη διάλυση του καταυλισμού στο Calais της Γαλλίας. Μεγάλο μερίδιο μεταναστών που εισέρχονται στο Βέλγιο δεν υποβάλλουν αιτήσεις για άσυλο, καθώς τελικό προορισμό τους αποτελεί η Βρετανία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό των Σουδανών μεταναστών, οι οποίοι φτάνουν μέσω θαλάσσης σε Ελλάδα, Ιταλία και Ισπανία και μετακινούνται προς το Βέλγιο, ώστε να καταλήξουν κάποια στιγμή στη Βρετανία. Τα παραπάνω λαμβάνουν χώρα ενόψει έναρξης της προεκλογικής περιόδου με την κεντροδεξιά κυβέρνηση του Βελγίου να προσπαθεί να διατηρήσει την ισορροπία ανάμεσα στις ανθρωπιστικές της υποχρεώσεις και τον φόβο να επεκταθούν οι καταυλισμοί στο κέντρο της πρωτεύουσας.²⁴²

²³⁹ Βλ. Reuters, “Illegal migration to Spain likely rise further in 2018: EU agency”, 19.1.2018, <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-spain/illegal-migration-to-spain-likely-rise-further-in-2018-eu-agency-idUSKBN1F8192>

²⁴⁰ Βλ. Naftemporiki.gr, “Frontex: Μεγάλη μείωση της παράτυπης μετανάστευσης στην Ε.Ε. το 2017”, 20.2.2018, <http://www.naftemporiki.gr/story/1322574/frontex-megali-meiosi-tis-paratupis-metanasteusis-stin-ee-to-2017>

²⁴¹ Βλ. James Masters, “Britain, France announce new treaty over migrants, Calais,” *CNN*, 18.1.2018, <https://edition.cnn.com/2018/01/18/europe/emmanuel-macron-theresa-may-summit-intl/index.html>

²⁴² Βλ. Milan Schreuer, “How the E.U.’s Migrant Crisis Reached the Streets of Brussels”, *The New York Times*, 18.2.2018, <https://www.nytimes.com/2018/02/18/world/europe/belgium-brussels-migrants.html>

8.4. Μετανάστευση και Τουρκία

Σύμφωνα με τις τουρκικές αρχές, στο τέλος του 2017, παρέμεναν στην χώρα 3,8 εκατομμύρια ξένοι πολίτες που αναζητούν προστασία, εκ των οποίων 3,5 εκατομμύρια προέρχονται από την Συρία – αριθμοί που είναι υπερβολικοί. Στη βάση της Κοινής Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας, από την Τουρκία έχουν μετακινηθεί προς ευρωπαϊκά κράτη περισσότεροι από 12.174 Σύριοι.²⁴³ Αξιοσημείωτο επίσης είναι το νέο κύμα προσφύγων που έχει κάνει την εμφάνιση του στην Ευρώπη, οι Τούρκοι πρόσφυγες. Μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα στην Τουρκία, τον Ιούλιο του 2016, 12.000 Τούρκοι πολίτες υπέβαλαν αίτηση ασύλου σε ευρωπαϊκές χώρες, ποσοστό που αποτελεί το μεγαλύτερο της τελευταίας δεκαετίας.²⁴⁴

8.5. Εκτιμήσεις

Το μεταναστευτικό θα συνεχίσει να μας απασχολεί και το 2018. Καταρχάς, παραμένουν ανοικτές οι κρίσεις στη Λιβύη, τη Συρία και την Μέση Ανατολή και, παράλληλα, στον ευρύτερο διεθνή περίγυρο της Ελλάδας, η αστάθεια συνεχίζεται. Επιπλέον, η γενικότερη επιθετικότητα της Τουρκίας δυσχεραίνει τη συνεργασία στο ζήτημα και ο Υπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Τουρκίας απειλεί με λύση της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας, αν δεν καταγραφεί πρόοδος στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας και απορρίπτει προτάσεις για μία προνομιακή εταιρική σχέση της με την ΕΕ.

Η επικείμενη αναθεώρηση του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου αποτελεί μία πρόκληση και ταυτόχρονα μία ευκαιρία για την Ένωση ώστε να αντιμετωπίσει το ζήτημα από κοινού, δεδομένου ότι οι λύσεις α λα καρτ δεν είναι βιώσιμες, καθώς το μεταναστευτικό δεν είναι εθνικό ή μεσογειακό θέμα,

²⁴³ Βλ. European Agenda on Migration Press Material, “Operational implementation of the EU-Turkey Statement”, 15.2.2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/press-material/docs/state_of_play_-_eu-turkey_en.pdf.

²⁴⁴ Βλ. Al-Monitor, “A New Refugee Flow to Europe: Turkish Refugees”, 12.1.2018, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/01/turkey-turkish-refugee-flow-to-europe.html>.

αλλά ευρωπαϊκό και διεθνές και σε αντίστοιχο επίπεδο απαιτεί λύση. Στο τέλος του Ιανουαρίου, πηγές του Υπουργείου Εσωτερικών της Γερμανίας διέρρευσαν ότι η Γερμανία δεν θα δεχθεί περισσότερους πρόσφυγες από την Ελλάδα στη βάση της συμφωνίας επείγουσας μετεγκατάστασης, η οποία ήδη έχει λήξει. Στην κατεύθυνση αυτή, ερωτηματικό παραμένει ο τρόπος που θα διαχειριστεί νέες μεταναστευτικές ροές η Ευρώπη.

Τα διαρθρωτικά κονδύλια του Ταμείου Συνοχής αναμένεται να αποτελέσουν πεδίο μάχης στις συζητήσεις για τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό, ειδικά μετά την πρόταση Μέρκελ για τη σύνδεση τους με το μεταναστευτικό. Μία ακόμη πρόκληση στο συγκεκριμένο πεδίο, θα αποτελέσει η αποχώρηση της Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το κενό που θα δημιουργήσει στον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό, δυσχεραίνοντας τη δυνατότητα περαιτέρω διάθεσης κονδυλίων στον τομέα της μετανάστευσης.

Τέλος, η άνοδος ακραίων πολιτικών τάσεων στα κράτη μέλη επηρεάζει τις εθνικές πολιτικές για την μετανάστευση και κατά συνέπεια καθιστά δυσκολότερη τη διαμόρφωση κοινής μεταναστευτικής πολιτικής. Εν μέσω προεκλογικής περιόδου σε διάφορα κράτη μέλη της Ένωσης, με μεγάλο ενδιαφέρον αναμένονται τα εκλογικά αποτελέσματα που εμμέσως θα καθορίσουν τις μελλοντικές πολιτικές στο μεταναστευτικό ζήτημα.